

19-24

zvaigzne

1968 OKTOBRIS • 19

PSRS Augstākās Padomes Prezidija

DEKRĒTS

par biedra J. Kalnberziņa apbalvošanu
ar Oktobra Revolūcijas ordeni

Par nopelniem Komunistiskās partijas un Padomju valsts labā un sakarā ar septiņdesmit piekto dzimšanas dienu apbalvot Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāju biedru Jāni KALNBĒRZIŅU ar OKTOBRA REVOLŪCIJAS ordeni.

PSRS Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājs
N. PODGORNIS

PSRS Augstākās Padomes Prezidija sekretārs
M. GEORGADZE

Maskavā, Kremļī,
1968. gada 16. septembrī

Svētku dienā daudzi jo
daudzi vēlējās apsveikt jubi-
lāru Jāni Kalnberziņu.

B. TIKNUSA foto

TA TRESĀ SUDRABA VĀRDA NOKRĪS- TITS...

1919.
PADOMJU
VARAI
LATVIJĀ
50.
GADSKĀRTA
1969

Vija Lāča Latv. PSR
Valets bibliotēka
68

... Un pēkšņi es atcerējos, ka pasaulē ir Vecplebalga. Lai cik patīkami pērkona lietūs slāpstošajā Ukrainā ēst ķiršus par 2 rubļiem spainī, lai cik jautri klaigāt Melnās jūras viļņos, lai cik dziļi dienvidu naktī reibt Odesas sarkanvīna pagrabīnos, kaut kāds tāls melnīdīšs, ko var izspēlēt tikai uz Piebalgas egles vijoles, gandrīz vai ar varu dzina kāpt alumīnija lidaparātā un skriet mājās. Rīgā nenosēdēt. Komandējuma apliecībā brīnīķīgs ieraksts — «uz Vecplebalgu». Uz Vecplebalgu pēc Nikolajevs kuģu rūpnīcas, uz Vecplebalgu pēc Pervomaiskas rajona kviešu plāvēju lustīgā galdā, uz Vecplebalgu pēc Suvorova un leitnanta Smita slavas pilsētas Očakovas.

... Trīs ezeri kā no dieva pavārnīcas izlījis sudrabs lāso starp egļu mežiem un pauguriem. Tas pirmais Inesis — tas līriķis, tas otrais — Tauns — tāds mazs, bet nīprš, un trešais — Alauksts, gudrinieks un darba vīrs. Tā trešā sudraba vārdā nokristīts kolhozs, kas te tapis pēc mazo kopsaimniecību apvienošanās 1957. gadā. «Alauksts» — tas ir šodienas Vecplebalgas zemnieku kopdarba nosaukums.

Vecplebalgas bērni... Kādi jūs bijāt, kādi jūs esat, kādi būsit? Kur, brāļi ezeri, ir tā saite, kas vieno laikus, vieno ļaudis, kur ir tā ar acīm, rokām un sirdi taustāmā robeža, kas tos atšķir? Kur ir dzīves attīstības apliecinājums? Kur tās nollegums?

Lūk, Ķencis lūdz par savu labumu, lūk, Ķenča gara mantinieks čukst uradņikam ausi dumpinieku vārdus un par to dabū Jūdasa grašus, lūk, Ķencis ballīgi aizbrauc ar «Volgu»... Lūk, aprok Kasparu, lūk, nošauj Antonu Salumu, un koku galotnēs paliek viņa pēdējie vārdi: «Lāsts slepkavām! Jūs varat nobendēt mani, bet ne manas idejas! Lai dzīvo revolūcijai!». Lūk, nāk jauni Kaspari, lepni, gudri, un viņus saprot zeme un cilvēki.

— Labu cilvēku mums cik uziet, — un kolhoza priekšsēdētājs sauc uzvārdus.

Ko sevišķu lai raksta par Vecplebalgas cilvēkiem, par kolhoza «Alauksts» ļaudīm, kas, tāpat kā visur socialistiskajās lielsaimniecībās Latvijā un visā mūsu šodienas valstī, ar, ecē, vago, pļauj, kuļ, slauc, — vārdu sakot — baro visu nozaru darba darītājus?

Tu vari būt pesimists pēc dabas, tu vari būt trādirallā optimists, kas neskatās dzīvē, bet dogmatiski pieņem to, kas tev akli ieskundēts galvā. Vienaļga — ij vienus, ij ot-rus «neņem galvā» dzīve, kas no pretrunām veido to patiesību, kura pastāv un virza cilvēka domu, rīcību, mūžu. Tā tas ir ar kolhoziem. Var būt ekonomiski attīstīta saimniecība visos rādītājos, var būt paplūkusī kopu saimniecība — galvenais ir princips: jo progresīvāka saimniecības metode, jo pilnvērtīgāka cilvēka vieta zem saules. Tā ir galvenā socialistiskās lauksaimniecības patiesība. Kopu saimniecība to ir pierādījusi. Arī «Alaukstā». Cēsu rajona lauksaimniecības pārvaldē man teica, ka «Alauksts» nebūt neesot rajona rādītāju pašā galvgalī, un tādēļ sākumā ieteica meklēt cilvēkus un viņu darba skaitļus pirmrindas kolhozos. Bet vai tad mums nepietiek rakstu, reportāžu, diti-rambu no «etikešu» uzņēmumiem? Ar ko sliktāki ir ļaudis, kuru vārdus un bildes nerēdz lielceļu malās, kino un televīzijas palagos tikai tādēļ, ka viņu kolhozs nav pašā priekšgalā? Galvenais varonis taču ir darba darītāja tauta, ko veido katrs cilvēks ar savu sarežģīto attiecību, domu un jūtu pasauli, no vienas puses, un ļoti vienkāršo cilvēka dzīvotgribas instinktu — darbu, no otras. Tādēļ arī es esmu pret vienu, divu, desmit vai divdesmit cilvēku dievināšanu un petardisku izšaušanu no salūttieroņiem pāri citiem. Tādēļ arī tanīs vasaras dienās aprakstīšanai izvēlējos «Alaukstu» — ļoti parastu, ļoti nežilbinošu, ļoti godīga darba cilvēku kolektīvu, kas (tāpat kā viņu senči mērnieku laikos) dzīvo savu pretrunu pilno dzīvi, kas strādā savu ezeru krastos, kas meklē savu taisnību, ceļ mājas, kurina krāsnis, rada bērnus un cep

VISU ZEMJU PROLETĀRIESI, SAVIENOJĒTIES!

zvaigzne

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERĀRI
MĀKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS.
IZNĀK 19. GADU, DIVAS REIZES MĒNEŠĪ.
Nr. 19 [437]. 1968. GADA 5. OKTOBRĪ.

maizi. Tas ir tas dzīves apliecinātājs — darbs.

— Un tie ir viņi — tie lable un godīgie cilvēki, kas savai saimniecībai uzceluši divas jaunas lielopu fermas, mehāniskās kaltes, modernas mehāniskās darbnīcas, trīs dzīvojamās mājas; tie ir viņi, kas ar sava darba pūlēm nopirkuši kolhozam vienkausa ekskavatoru, 33 traktorus, 11 automašīnas, 5 kombainus, — turpina valdes priekšsēdētājs Voldemārs Indriksons.

Cilvēki... Daudzi te dzimuši, daudzi miruši, daudzi gajusi, daudzi nakuši. Vai uzskaitīt tos, kas šodien kļuvuši par gleznotājiem, rakstniekiem, zinātniekiem? Vecpiebalgas vēsture bagātāka nekā viens otrs cits Latvijas novads šādu slavenību ziņā. Bet arī viņi — tagadējie kolhoznieki nav nekādi tālumnieki, arī viņi ir piebaldzēnu bērni, kas tagad atdod spēkus savai saimniecībai. Te ir Arturs Gorbāns, viens no kolhoza dibinātājiem, te ir Inese Lapīna — brigadiere palīdze, Lidijs Filimonova — 5. brigādes brigadiere, te ir slaucēja Aldona Bērziņa, traktorists Gunārs Lāpsa.

Trešās brigādes vadītājs Jānis Skalbe rīta agrumā, kad runājam par dzīvi, par dzejniekiem, par kolhozu un par pasauli, nosauc man jauzu vārdus, bez kuriem diez kā ar tiem nemehanizētajiem, bet ļoti vajadzīgajiem lauku darbiem būtu. Brigadieris kā par labākajiem draugiem runā par dūšīgajiem savas brigādes kolhozniekiem Austru Āboliņu, Pēteri Kleperi, Rasmu Pilīņu, Veltu Krišjāni. Neesot jau valrs nekādi jaunie, bet nekad neatsakoties pielikt roku, jo to gluži vienkārši nepieciešamība prasa.

Priekšsēdētāja kabinetā kā tādā komandpunktā izzināmi visādi cipari, kurus, staigājot pa tīrumiem un ganībām, nekad nepamana.

«Alaukstā» lepojas ar šķirnes ganāmpulku. Tālās zemēs šodien mauj piebaldzēnu audzētās «Latvijas brūnās», bet kolhoza kasē par tām ieņemta krietna nauda.

Pēteris Muļnieks — «Alauksta» zootehniķis. Arī viņa šūpulim likstis grieztas tepat Vecpiebalgas lazdaīnē. Viņa pārziņā — visas fermas, ganības, viss sasniegtais, visi zaudējuma rūgtumi, visas ieceres, kas saistās ar saimniecības lopkopību. Pēteris Muļnieks stāsta, ka izslaukumi pērn vidēji no govs nav sasnēguši 3000 kilogramus, bet šogad ir pilnīgi reālas iespējas pērn nesasnēgtos trīs tūkstošus pat pārsniegt. Un atkal — no gaisa tie nekritīs. Atkal vajadzīgs darbs, ikdienišķi liels, godīgs. Un tādu darbu darītāju netrūkst arī lopkopībā. Lūk, Elza Sirone: 4200 kg no govs gadā — tāds viņas devums. Vera Grāmatlīpa pērn izslaukusi

3630 kilogramus no katras ragaines, šogad solot daudz vairāk, tāpat labu vardu pelnījušas slaucējas Anastasija Kandare, Maija Bligzna, tejkopējas Antonija Avotiņa, Maija Avena, kas panakušas teju dzīvsvāra pieaugumu diennaktī caurmērā par 1200 — 1300 gramiem.

Vecpiebaldzētēm — lopkopēm ir apskaužama skolotāja — tieši «Alaukstā» ilgus gadus strādājusi Kristīne Kalniņa — Ļeņina ordeņa kavalīere, sava laika labākā jauniopu kopēja republikā un visā Padomju Savienībā.

... Vecpiebalgas rudzu druva, kas ir tie, kas tevi apar, apsēj un apkopj, kuras ir tās krietnākās rokas Alauksta krastā?

Priekšsēdētājs atkal sauc uzvārdus, tie ir traktoristi — Jānis Pinka, Gunta Papēde un Laimonis Meistars, par kuru saimniecības vadītājs izsakās: «puspasauli apgāz riņķi».

Ražas? Ne rekordiskas, bet arī ne maīsa galā iesienamas. Lūdzu — pērn 17,2 cnt no hektāra. Šogad — pāri 18. Tas ir daudz? Vairāk varētu? Droši vien. Vairāk pļaut un kult grib katrs. Un, ja ir griba, tad droši vien arī gaudi būs...

Piebaldzēni, piebaldzēni... Cik uzvārdus vēl lai piesauc, ko vēl lai rāda no jūsu diendienas darba? Bet darbs nav karš, kur no sekundes sekundē dzimst dramatisks situācija, kur liesmodami aiziet varoņi un sadeg, mūžīgai slāvai lemti. Darbs ir darbs un, teiksim atklāti: ne vienmēr interesants un romantisks. Vai kā domā Imants Ziedonis:

Nu kas ir darbs? Pats tu, pats es.

Ne cirvis, ko tu rokā nes,

Ne dakšas, ar ko kūti mēzt,

Ne tas, ka vēders maizes kauc,

Ne tas, ka vajag naudas daudz,

Ne goda raksta dotais gods.

Darbs piedzimstot tiek līdz dots

Kā divas rokas un kā sirds.

Kā neveiksme, kas stāv un pīrdz.

Kā kaut kas tāds, kas tikko most,

Sāk tevī augt un moka nost.

Kā sēklas čaulā asns mīkst,

Tas tevī laužas tumši zils.

Tas tevī tumši sarkans kāpj.

«Kā divas rokas un kā sirds.» Rokas un sirdis veldojušas arī piebaldzēnu dzīvi viņu kolektīvā. Un kaut ne visai interesantas man šķiet diagrammas un tabulas, šoreiz nolēmu atturēties no kaila apgalvojuma, ka «Alauksta» kolhoznieku dzīve, viņu pilnīgā turība pa šiem gadiem augusi. Lasītājs, palūkojies diagrammā, ko palūdzu uzzīmēt mūsu žurnāla māksliniekam Ilmāram Kļavam:

«ALAUKSTA» KOLHOZNIEKU IZPEĻŅA DIENĀ:

Bet vai nebūtu jārunā arī par trūkumiem, par bēdām, par nelaimēm, par sliktiem cilvēkiem? Vai to «Alaukstā» nav? Ir. Un droši vien tik ātri vis nepagaisīs ne no Vecpiebalgas, ne šīs planētas, ko sauc par Zemi. Bet cīņa ar visu to, kas cenšas noliegt dzīvi, jau ir dzīves apliecināšana. Un nav ko stāvēt malā un smieties bārdā: redz, kā neiet tie darbi, redz, kā tas atkal pievilcis kā mārks, redz, kā nevar dabūt rezerves daļas traktoriem, redz, kā jaunie atstāj laukus, bet vecajiem kaulu sāpe iekrīt kaulos ātrāk, nekā atved tik daudz traktoru, kombainu un slaušanas aparātu, lai pārdesmit cilvēku varētu apsaimniekot tos 6000 «Alauksta» hektārus un apkopt krietno ganāmpulku. Zemnieks to pats zina. Un ne tikai viņš. Zina arī citur, zina arī augstāk. Tādēļ ne jau man un tev mest akmeni, tādēļ ne jau man un tev kādu mācīt. Mācis pieredze. Pierādis cīņa un pierādīs darbs, kas «tevī laužas tumši zils», kas «tevī tumši sarkans kāpj».

... Ak kultūra? Tā sakot — sabiedriskā aktivitāte — koris, teātris un tā tālāk? — pārvērtē priekšsēdētājs.

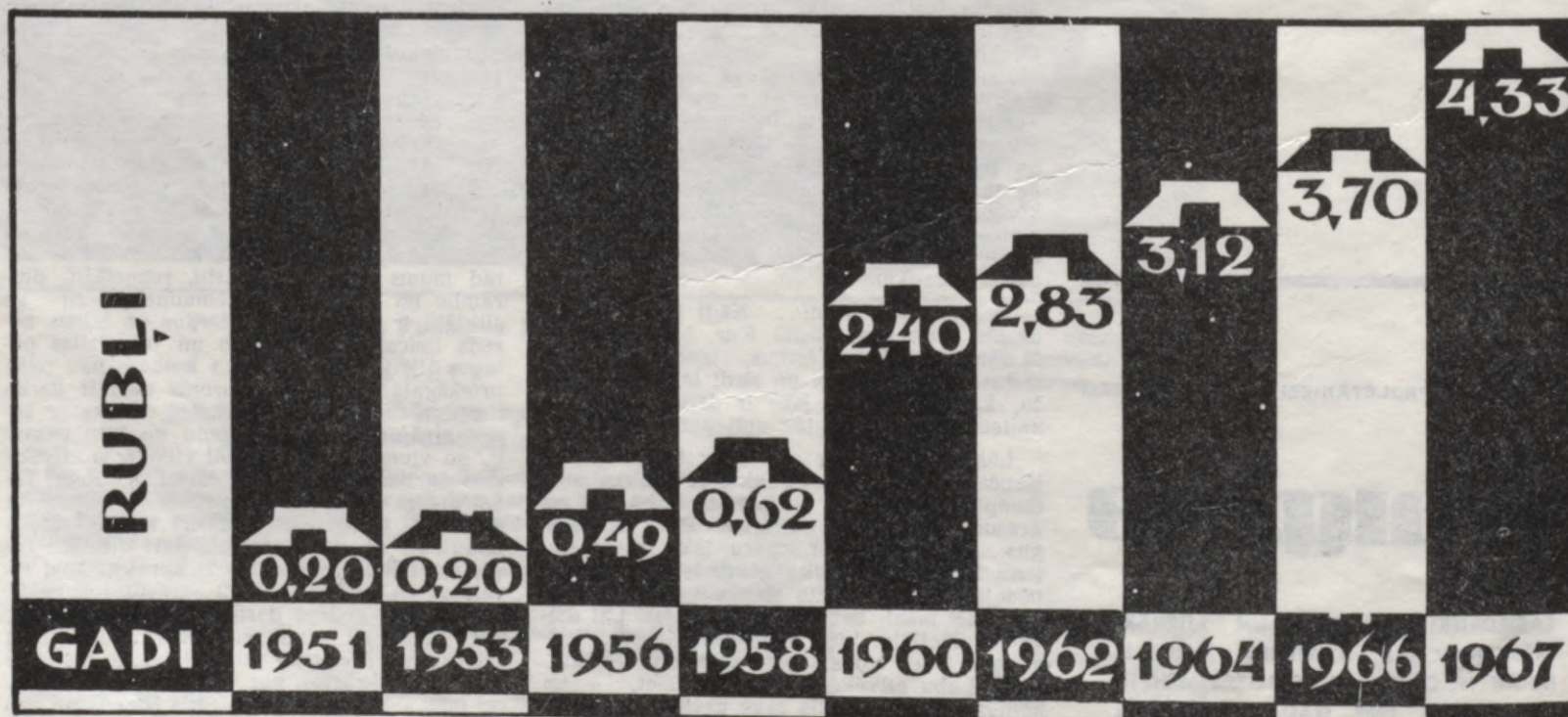
Jā, var jau būt, ka no malas izskatās pēc apskuma šajā pusē. Piebaldzēni atceras laikus, kad deļotāju solis bijis te daudz raitāks, dziedātāju pulks daudz raitāks, teātra spēlētāji daudz možāki. Un varbūt dažs labs censonis — ķeksišsviedējs mēģinātu man uzdot par sapulci ar sabiedrisku nozīmi pat piecu sievu pārrunas pie veikala, mēģinātu iztēlot par kultūrmasu gājienu parastus kino apmeklētājus, bet jauniešu priecīgāku uzvešanas «Grišku krogā» — par jauniešu svētkiem, kas vēlti tam un tam. «Alauksta» priekšsēdētājs Voldemārs Indriksons to nedara. Viņš tikai noplāta rokas un saka: «Ne varam lielīties ar dancošanu un dziedāšanu». Un te nav nekāda noslēpuma. Ir radio un televīzijas gadsimts, ir auto un teātru gadsimts, ir neredzēts dzejoļu un nedzirdēts grāmatu laiks. Ir 1968. gads. Ir ābece ar vārdu «kosmonauts». Ir vecvecēvi zem zaļām velēm. Ir ļoti devīgs laiks. Ir ļoti pagērošs laiks. Un ļaudis prasa laikam noderīgu jēgu savai dzīvei un savai būtībai, savai tagadnei un savai rītdienai. To meklējiet, to meklēsim, to dosim. Ir 1968. gads. Cik bieži nesaprasta patiesība!

Ir dzimtene! Cik labi, ka tu esi pasaulē, manas mazās Latvijas Vecpiebalga!

... trīs ezeri kā kausēts sudrabs lāso: tas pirmais — līriķis, tas otrais — maza, bet nīpr, tas trešais — gudrinieks un darba vīrs...

Viens mazs pulka man telca, ka viņš mācišoties par zemnieku.

Jānis Peters

HARIJS HEISLERS

NO CIKLA

"Salacas Novakari"

* * *

Nekādi dienviņi svelmainie
Man tevi nav spējīgi aizstāt.
Tu — reizē gan straujā, gan dzelmainā,
Tu — vienlaikus bargā un skaistā.

Kad jāatrod atvari pierastie,
Vairs nebaida iesnas un klepus. —
Ja nedrīkstu

atklāti ierasties,
Tad atnākšu nemanīts, slepus.

Nav labi tā zaglīgi lavīties,
Es zinu, un tomēr — lavos...
Kā reizēm var krasti savīties!
Tu — manos,

un es esmu — lavos.

Ne vajā no tiem vairs atļūties,
Ne pārraut, ne pārcirst ar nazi.
Viens otrā

mēs nebeidzam skatīties
Kā nebēdīgi bērneji mazi.

Viens otram mēs esam savējie,
Vien skaļi to neizsakām...
Jel nepārmet man —
kur tu kavējies! —
Pat prombūtnē esmu tev blakām.

Tavs krāčainums manī būs palicis,
Pat kļūstot uz lielceļa gurdam...
Kas bijis kaut reizi pie Salacas,
Tas netiks garām šim murdam.

* * *

Vēl vakar jūra
kā meitene dziedāja,
Bet šodien
no dziesmas ne miņas.
Ir veltīgi klausīties šalkoņu priedājā
Un zvejniekiem raidītās ziņas.

Aiz vilņa lec vilnis,
kā tēlodams ķenguru,
Un cenšas uzlēkt uz klāja.
Ja tagad selgā tu meitisi enkuru,
Tad selga
klūs pēdējā mājā.

Un vīri spļauj delnās.
Nav laika vairs niekoties,
Ja negribi aiziet pie veļiem.
Ar viesuli
aci pret aci iekoties,
Tu nedrīksti
meslēt uz ceļiem!

Vairs nelīdzēs grāmatās pasmeltās zinības
Un jautājums,
skatījās balsī...
Ir zvejnieku ciematā
šovakar svinības,
Un vienkārši —
jūra dej valsī.

* * *

Salaca, tu upe mana,
Kālab mājīgi un vili!
Tevis man nekad nav gana,
Tu —
tu tikai saulē mīli.

Proti tikai saulē smaidīt,
Proti tikai saulē zvīlot,

Bet cik ilgi var tā gaidīt,
Gaidīt vien
un neapmīļot!

Ātrāk mesties tavās dzīlēs!
Ātrāk pieplakt karstām lūpām!
Tu man pretī —
būsi vīlies,
Neredzēdams līkus kūpam.

Tu kā spāre: — Rīt vai parīt...
Es kā dzenis: — Šodien, šodien!...
Tagad — ko man tagad darīt!
Auksts bij tavas dzelmes kodiens.

Tagad — kuram kuru vainot!
Jāiet ir uz mājas pusi.
Putnu balsis dzied un daino,
Mana
gluži aizsmakusi.

Eju vakardienas pēdās,
Lēni minot zāli trauslo.
Viņā krasā
aitas mēdās,
Šajā
zirgi skumji sprauslo.

Ceļas miglas vāli pāsi,
Aizsedz ūku, aizsedz sētu...
Ja es kļēgtu pilnā balsī,
Vai tu mani sadzirdētu!

Var jau būt.
Bet ko tas dofu,
Ja tu nesadzirdi pukstus,
Ja tu vīnu nesaproti —
To, ko vienmēr saka
čukstus.

* * *

Cik bij lietainu dienu,
kopš pie tevis nav pabūts!
Cik bij aplinku ceļu,
kamēr beidzot es šeit!
Pat par sapalu zeltu
ne jau visu var dabūt, —
Mācies vienreiz to saprast,
Salaca — Burtmleka meit!

Mācies vienreiz to atšķirt,
kas ir vērtīgs, kas palēts —
Velti mājīgās dzīlēs
krāču asaras krīt.
Ja es nāku pie tevis,
Burtmleka nenogalēts,
Tad būs desmitkārt vieglāk
aiziet, kad atnāks rīts.

Ak tu, niekalbe straujā,
tagad tu dāvā man sauli,
Tagad, kad cīta upe
sen jau mīļāka šķiet.
Tagad, kad levu vietā
palikuši ir prauli,
Un jau sapņi
kā plosti
pa Gauju gar Cēsīm let.

Un tikai...

Tu manā vasarā
paskopi liji,
Kā tveicē
ne pērkons, bet rūsa.
Pat naktīs,
kad zibeņus apkārt viji,

Tie, veldzi nesniedzot,
lūza.

Bet slāpa.
Cik velnišķīgi man slāpa!
To nevar izsacīt vārdiem.
Vai ilgotā spīdums,
vai ūvums krāpa,
Bet lūpas nu
līdzīgas skārdam.

Tās tagad sūrstošas
atliek sakost,
Kad mutē strēgst maizes mīkstums...
Līdz rudens dienām,
kad līfavas trakos,
Man palīdzēs sagaidīt
sīkstums.

Tad slāpēm būs gals.
Tad soļiem būs možums,
Tad spēks būs
gan rokām, gan krūtīm.
Un tikai kāds tālas atblāzmas spožums
Vēl plaiksnīs
aiz rasotām rūtīm.

Zvejnieka runcis

Runčuk, tu atkal bāz degunu azotē,
Atkal nurrādams mal savus miltus.
Vai tev niezēt iesāka pazode,
Vai tas bija
tāds kaķainīgs viltus!

Kas lai atbildi īsto man pasaka —
Ko tu redzi, kas sapņi tev rādās!
Zvejas vīriem
lai netiek ne asakas,
Tev nav bīstamas ķibeles tādas.

Vari uzšķaudīt lašiem un taimiņiem,
Vari noņņākt: — Lai nav arī zušu!...
Viens no diviem, ja iesi pie kaimiņiem —
Loms būs tavš,
vai kažoks būs pušu!

Lai tie rīmas līdz pēdējam sagrābā
Visu,
tevi saucot par meli.
Ja ne citādi —
nokāpsi pagrabā,
Mūsu mielastam
noķersi peli.

Daudz mums nevajag.
Pietiks ar sīkumu.
Ir jau pierasts pie aizādiem plāniem.
Tikai savas muguras likumu
Nerauj nost vēl
no zvejnieka sāniem.

Stāsti nurrādams
savas pasakas,
Bet ja stāstāmo nepārmalsi,
Naudi vēlreiz: — Lai nav ne asakas!...
Savā glaudīgā, samtainā balsī.

Šis ir labāks par visiem teicieniem,
Kaut gan izskan
tik rupji un prasti,
Un, kad jūrā es došos,
tad sveicienam
Klusi pamāj
ar svītraino asti!

RIGAS CENTRALCIETUMĀ

Pēc 1905.—1907. gada revolūcijas Krievijas katorgas cietumos sākās pastiprināts notiesāto strādnieku, zemnieku, zaldātu, matrožu un intelligences pieplūdums. Kara un civilās tiesas strādāja ar pilnu jaudu. 1907.—1909. gadā pēc oficiālām ziņām bija piespriesti 5000 nāves sodi, bet pēc preses ziņām — 7500. Šinī pašā laikā par politiskiem «nozlegumiem» bija sodīti vairāk nekā 28 tūkstoši cilvēku.

«Tukuma republikas» prāvu karatiesa Rīgā iztiesāja 1907. gada februārī. Dalībnieki tika apvainoti par bruņotu sacelšanos 1905. gadā. Tiesa piesprieda nāves sodu ar pakāršanu 17 cilvēkiem, 51 apsūdzētam — ilggadīgu katorgu.

Mani, Ernestu Miķeļa d. Alksni, apcietināja 1907. gada jūnijā Rembates Rēžas skolā, kur toreiz strādāju par skolotāju. Biju gan no Tukuma apriņķa Zemītes pagasta, pēdas slēpdams, pārcēlies uz Rembati, bet tiku uzokškerēts. Ieslodzīja Rīgas centrālcietaumā vieninieku kamerā, jo apsūdzēja par piedalīšanos Tukuma kaujās 1905. gada rudenī, un par to draudēja nāves sods.

Tanī laikā gandrīz katru nakti aiz cietuma mūriem pie Matisa kapiem tika izpildīti nāves sodi. Naktī vienmēr dzirdējām, kā mūsu korpusā ienāk zaldāti, šautenēm klaudzot, atslēdz kādas kameras durvis, izsauc notiesātos un ved nošaut. Tie nokliedz: «Ardievu, biedri!» Un mēs no visām kamerām saucam pretim atsveļcienus, kaut arī par to tikām sēdināti karceros, un aizvestie, kā dzirdējām, saņēma sitienus. Pēc kāda laiciņa dzirdējām zalves...

Ritos ēst nemaz negribējās, jo brokastis pa mazo lodziņu pasniedza koridornieki kriminālisti, tie pašī, kas naktī izpildīja kapraču pienākumus. Šķita, ka arī tevi viņi tāpat drīzumā apraks.

Mani pārveda uz Jelgavas guberņas cietumu. Jelgavas kara tiesa tiesāja vieglāk nekā Rīgā. Pēc advokāta domām man bija izredzes tikt cauri ar katorgas sodu. Tā arī iznāca. Man piesprieda 4 gadus katorgas. Ko es īsti biju «noziedzies?» — 1904. gadā strādāju par skolotāju Tukumā. Darbojos Sociāldemokrātijas organizācijā. 1905. gadā tiku ievēlēts Zemītes pagastā par skrīvera palīgu, piedalījies apkārtējos pagastos rīcības komiteju vēlēšanās, pārzināju ieroču krājumu un Tukuma ciņu laikā gādāju par laucinieku mobilizāciju, apbruņošanu un nosūtīšanu palīgā tukumniekiem. Organizēju posteņus uz ceļiem, lai nelaistu uz Tukumu palīgspēkus baroniem. Rīkojos saskaņā ar Tukuma partijas organizācijas pavēlēm.

PA ETAPU UZ ALEKSANDROVKU

Pirms aizbraukšanas mani aizveda uz Jelgavas cietuma smēdi un iekala važās. Nu likās, ka esmu «pilntiesīgs» katordznieks, jo ejot ar kājām žvadēja spožas ķēdes astoņu mārciņu (3,5 kg) smagumā. Tanī pašā dienā izsniedza arī gluži jaunu «uzvalku», veļu, halātu ar tradicionālo «kārava dūzi» uz muguras un maisu, kurā, katordzniekam ceļā dodoties, jāsaliek savas mantas — koka karote, kāds pāris zeķu, skārda tējkanna, auti un kukulis, ko pieder-

Tā, važās kalti, gāja katorgā tie, kas viskvēlāk cīnījās par brīvi.

TAIGAS MEŽOS

rigie iesūtijuši atvadām. Visa šī sagatavošanās nu pauda to, ka būs jādodas uz «īsto katorgu» tālajā Sibīrijā.

Un tiešām, kādā jaukā 1908. gada maija rītā es viens pats konvoja pavadībā atstāju Jelgavas cietumu. Ceļa maiss nebija gluži tukšs — mans vecais tēvs, braucot uz pēdējo satikšanos, bija to papildinājis ar Latvijas lauku labumiem.

Iepriekšējā rudenī, kad tiku vests uz Jelgavu tiesāšanai, man bija nodoms bēgt, metoties lejā no stacijas Dzirnavu lelas viadukta, bet to nevarēju izdarīt, jo mana kreisā roka bija ar roku dzelzēm pieslēgta pie otra arestētā labās rokas. Tagad acis ar cerībām lūkojās uz tālumā aizejošajām dzelzceļa slīdēm. Biju jauns, ciņas enerģijas pilns, un pat važās likās iezvanām jaunu, kaut tālu laikmetu cilvēces vēsturē, tautu likteņos.

... Bija jauks maija vakars, kad pabraucām garām stabam, uz kura vienā pusē rakstīts — Eiropa, bet otrā — Āzija.

Ceļabinska. Krasnojarska. Nākamā etapa vieta bija Irkutska, kur sakoncentrēja ap 200 cilvēku lielu katordznieku ierindu un tad kājām dzina 75 kilometrus uz Aleksandrovkas centrālo katorgas cietumu. Ierinda, 200 važās kaltu cilvēku, ķēdēm marša takti skanot, konvoja durkļu ielenkta, uzsāka savu ceļu no Irkutskas guberņas cietuma. Pirmajā dienā bija jānosoj 38 kilometri pa lielo Jakutskas traktu uz ziemeļiem.

Sibīrijas karstajā saulē un saceltajos putekļos drosmiģi kustējāmies uz priekšu. Sākumā pastalga, kaut arī nebrīvē, pa zālajiem laukiem un gar birtaiām bija patikama pēc cietuma sienās pavadi-tajiem gadiem. Mēs, četri latvieši, — es, Kemlers, Lange un Bērziņš soļojām blakus. Uz vakara pusi, vēl nesasniedzot «slaveno» Homutovu, šo ilgoto oāzi katordznieka ceļā, viens otrs jau sāka pagurt un pakrist. Tādu, kas atpalika no savas vietas ierindā, konvojs vispirms pamudināja ar šautenes rezgali un, ja tas nelīdzēja, tad uzlika uz burjāta divričiem. Tādiem gadījumiem burjātu šķūtnieki brauca mūsu kolonas aizmugurē.

Kad saule bija uz norietu, mēs sasniedzām Homutovas pārsūtāmo punktu. Divus metrus augsti stāvbalki, kuru galos sadzītas asas, līelas naglas, iezogojā laukumu ar dažām netīrām barakām vidū. Taču mums šī mājvieta naktsguļai likās patīkamāka par iepriekšējo viesnīcu, jo bijām ļoti nomocījušies garajā ceļā. Ieturē-

juši vakariņas (gabaliņu rupjas maizes ar ūdeni), likāmies gulēt uz cietajām nārām, pagalvi noliekot savu tradicionālo katordznieka maisu, diemžēl, gandrīz tukšu. Arī kroņa karote, kas tur atradās, tagad bija lieka, jo nebija ko strēbt.

Kad nākamās dienas vakarā garā rindā, ķēdēm skanot, iegājām Aleksandrovkas ciemā un tuvojamies katorgas cietumam, mums pretim no cietuma otrā stāva atskanēja ragu orķestra marša skaņas. Izrādījās, ka cietumā norganizēts orķestris politiskā katordznieka Meldera, vienkārša lauku muzikanta, vadībā, un šis orķestris katru jaunpienākošo katordznieku partiju sagaida ar maršu. Arī mūs, līdz nāvei nogurušus ceļā, tas stipri vien uzmundrināja.

ALEKSANDROVKAS KATORGAS CENTRĀLE

Katorgas centrālē bija liela ķieģeļu divstāvu māja, kādreiz degvīna rūpnīca, 1873. gadā pārvērsta par katorgas cietumu-centrāli. Kopš 20. gadsimta sākuma Aleksandrovkas centrālē sāka pildīties ar politiskiem katordzniekiem, kuru skaits pieauga jo sevišķi reakcijas gados pēc 1905.—1907. g. revolūcijas apspiešanas. Logi mājai bija plati, bet nosprostoti bieziem koka rāmjiem un aprūsējušām dzelzīs restēm. Kameras varēja novietot 30 — 50 cilvēku. Tā kā kameru durvis režģainas, tad viscaur dzirdama simti cilvēku balsu dunona un ķēžu žvadzešana.

Aleksandrovkas katorgas cietumā jau pirms mūsu ierašanās politiskie ieslodzītie bija izkarojuši tiesības organizēties atsevišķā kolektīvā. Šo organizāciju atzina arī cietuma administrācija, jo tai bija izdevīgi ar politiskajiem kārtot visas lietas bez konfliktiem (bada streikiem un tamlīdzīgi) mierīgā sarunu ceļā. Politisko kolektīvs iepēma cietuma korpusā dažas atsevišķas kameras, kurās jaunatnākušos ievietoja tikai ar tās iemītnieku piekrišanu.

Divu nedēļu laikā, kamēr atradāmies karantīnas kamerās, mums bija jāsasazinās ar jau agrāk atnākušiem biedriem un jāuzstāda sa-

va kandidatūra, kur vēlējāmies un kurā bija no vecajiem iemītniekiem kāds biedrs, kas varēja dot rekomendāciju. Kad kamera ar balsu vairākumu bija uzņēmusi savu vīdu, tad administrācija tur arī ievietoja.

Politisko katordznieku kolektīvs Aleksandrovkas centrālē bija apmēram 200 cilvēku liels. Bija boļševiki, eserī, pesl (poli), anarhisti, bundisti, menševiki un bezpartejiskie matroži un zaldāti, tiesāti par revolucionāru uzstāšanos. Visvairāk bija eseru, un to vairākums notelca politisko uzvedības līniju: nemāitāt attiecības ar priekšniecību.

Kolektīva statūtu pirmais punkts skanēja tā: «Aleksandrovkas centrālā katorgas cietuma politisko kolektīva mērķis ir kopīgā sadzīvošana savstarpējai materiālai un kolektīvai pašpalīdzībai, lai saglabātu ieslodzīto revolucionāru garīgo un fizisko personību un saskaņotu viņu uzvešanos cietuma dzīves un sadzīves veldā apstākļos».

CIETUMA IKDIENA

Cietuma dienu pulksten 6-os rītā ievadīja ieslodzīto pārbaude, tai sekoja apkopšanās.

Pēc tam dežuranti gāja uz virtuvi pēc tējas un maizes brokastīm. Tēju atnesa lielā toverī. Tā bija melna un ne visai garšīga. Lētākā Krievijas presētā ķieģeļu tēja bez cukura. Maizi saņēma lielos, apaļos kukuļos, un to kameras stāsts sadalīja vienlīdzīgos gabaliņos, pa pusotras mārciņas (615 g) katram. Tāpat sadalīja katram pa graudiņam cukura, ja tas bija krājumā no kolektīva personīgā fonda.

Te bija vēl viena atšķirīga īpatnība. Rīgā un Jelgavā mums katram bija atsevišķa metāla bļodiņa, bet, sākot ar Maskavas Butirku cietumu, mēs tikām ēdināti no «kopējas siles». Pusdienas zupu salēja vienā lielākā koka toverī kopīgi 10 cilvēkiem un tad, visapkārt stāvot, katrs ar savu karoti smēla. Bija ļoti neērti un arī higiēniskā ziņā nelabi. Tā pie mūsu trauka kopā ar visiem ēda Gūtmanis, kas slimoja ar tuberkulozi pēdējā stadijā — spļāva asinis. Iebildumus celt nevienam negribējās, jo administrācija tos nebūtu ievērojusi un bez tam tie

Aleksandrovkas katorgas centrālcietums.

STĀVĒJA BĒDU NAMS

alzvainotu jau tā sagrauzto biedru. Ja mums bija izredzes iziet kādreiz brīvībā, tad tādiem kā Gūtmanim, pat šo cerību nebija.

Bija noorganizējušās grupas, kas studēja pašmācības ceļā politekonomiju, matemātiku, valodas, filozofiju. Man brālis no mājām atsūtīja programmu un mācību grāmatas, un es pēc tām mācījos juridiskās zinības, gatavodamies privātdokvāta eksāmenam pēc katorgas un tai sekojošai 10 gadīgai nometināšanai Sibīrijā. Bārdainie skolēni dažreiz ar lielām grūtībām pieveica matemātikas formulas, bet tomēr virzījās uz priekšu, panākot ar laiku savus skolotājus.

Bija nodibinājies pulciņš, kas nopietni mācījās militārās zināšanas. Mūsu vidū bija daudz zaldātu un matrožu, karaspēka sacelšanās dalībnieku. Domājām, ka nākotnē vēl būs vajadzīgas militārās zināšanas. Pulciņā mācījās ne tikai bijušie militāristi, bet arī privātie. Vadija to augstāko militāro izglītību ieguvušais Krakoveckis un poručiki Pirogovs un Rodionovs. Tika izņemts praporščiku skolas kurss. Ar grāmatām un mācību līdzekļiem pulciņš bija ļoti labi apgādāts: nelegāli saņēma Irkutskas, Maskavas, Petrograda avīzes un žurnālus, arī militāro laikrakstu «Russkij Invalid». Šim pulciņam, tāpat citiem, sapemti literatūru un grāmatas ļoti palīdzēja cietuma skolotājs Gerasimovs. Sākumā grāmatas kontrolēja cietuma pops, bet nedaudz vēlāk tas tika uzdots kādam vecākam priekšnieka palīgam, kas viegli bija apceļams ar kādu dāvanību, izgatavotu mūsu mākslinieku darbnīcā, kāda cietumā pastāvēja. Tur strādāja tikai politiskie. Gleznoja aļnavas, portretus, izgatavoja rāmišus, kastītes. Šī darbnīca bija kā klubs, kur, sarunājot ar uzraugu, notika kameru stārstu apspriedes, ienāca ziņas no vaļas, vēstules, avīzes, tika savāktas ziņas no visām kamerām.

Cietuma darbnīcās bija gara darba diena, 10 — 12 stundu, bet, neraugoties uz to, daļa katordznieku, arī politiskie, bez kurnēšanas gāja darbā, jo neliela izpeļņa bija viņu vienīgais atbalsts, lai no bodītes izrakstītu

kādus produktus un sevišķi tabaku.

Carisms redzēja labā grāmatā tādu pašu ienaidnieku kā politisko ieslodzīto. Tāpēc tas rūpējās, lai pirmā kārtā tiktu lasītas reliģiozas grāmatas. Cīņa notika par progresīvu grāmatu. Tā bija cīņa par dzīvību, par skaidra prāta saglabāšanu, par garīgo un idejiski politisko attīstību. Bibliotēka glāba mūs no neizsakāmas garlaicības. Tā bija sākusi organizēties 1905. gadā. Grāmatas piegādāja ieslodzīto tuvinieki, arī daudzas izdevniecības plesūtāja literatūru. Liels ieguvums bija tas, ka bibliotēkā un iesiešanas darbnīcā strādāja paši politiskie, jo tas deva iespēju reliģioza satura grāmatās iesiet progresīvu un pat nelegālu literatūru, kas tika apzīmētas ar sevišķu šifru un politiski nedrošiem lasītājiem nemaz netika izsniegta.

Mūsu kamerā un arī citās mācījās un lasīja visi. Cietums bija cara laika «akadēmija», kas kaldināja nākamās jaunās Padomju Krievijas vadošos kadrus. Pie darba politkatordzniekus (darbnīcās) no sākuma nelaida, tā kā atlika tikai mācīties un lasīt. Bibliotēka bija laba. Netrūka pat Marksa «Kapitāla».

DAŽI NOTIKUMI CIETUMA DZĪVĒ

Isi pirms mūsu atnākšanas uz Aleksandrovkas centrāli, bet bija notikusi bruņota cietumnieku bēgšana 1908. gada 10. aprīlī. Tā bija notikusi zaļā ceturtdienā ap pulksten 16, kad tika nestā tēja. Bēgļi — 17 cilvēku — bija metušies caur uzraugu telpu un laiduši darbā dunčus, pagatavotus cietuma darbnīcās. Nodūruši vienu uzraugu un paņēmuši tā revolveri. Cietuma sardze no ballēm aizbarikadējusies savās telpās. Tas stipri palīdzējās bēgļiem. Luka Goduns, bijušais Rostovas grenadieru pulka feldfēbelis, uzsācis apšaudīšanos un kritis, bet reizē ar to sedzīs bēgļus.

Tika sacelta kājās visa policija, karaspēks ielenca Irkutsku. Pēc dažām dienām bēgļi bija noķerti. Irkutskas kara apgabala tiesa visiem piesprieda nāves sodu. Tad viņi visi ieņēmuši indi, bet nomiris tikai viens. Tuvinieki, sabiedrība sacēla lielu troksni ap šo

gadījumu, un nāves sods visiem tika apmainīts pret mūža katorgu.

Cietumā šis notikums izsauca lielu satraukumu, uzraugi kļuva īpaši zvērīgi. Noorganizēta 15. kamera, kurā sabāzti visi, kas krituši aizdomās par bēgšanas nodomu lološanu. Izmantojot gadījumu, kad daži cietumnieki kamerā sakāvušies, uzraugi ielauzušies tajā un sākuši cilvēkus nežēlīgi sist ar šauteņu laidēm. Tad atskrējās cietuma priekšnieks ar revolveri rokā, uzlēcis uz nāram, pavēlējis, lai pārtrauc sišanu, — ka viņš atbild par visu. Tā asinainā izrēķināšanās tikusi izbeigta.

Tajā laikā vairākos katorgas cietumos ievēda bargu režīmu, politiskos pielīdzinot kriminālistiem, lietojot miesas sodus. Pret to politiskie sāka protestēt, un kā viens no pirmajiem noindējās Sazonovs, kas 1904. gadā ar bumbu nogalināja iekšlietu ministru fon Plēvi. Algaču katorgas cietumā protestējot pašnāvībā devās pleci revolucionāri, Kutomaras katorgas cietumā — seši. Sākus mūžīgos nemierniekus un protestētājus, kas ne katru reizi pēc indēšanas nomira, pārcēla uz citiem katorgas cietumiem. Tā uz Aleksandrovku pārcelti tika diezgan daudzi, arī latvietis Johans Bergmanis, pasta-telegrāfa darbinieks, notiesāts uz nāvi Rennenkamfa soda ekspedīcijas laikā Sibīrijā, nāves sods apmaiņā pret mūža katorgu. Izsēdējies Akatujas, Algaču, Kalna-Zerentujas katorgas cietumos. Mūžīgs protestētājs. Pēc atbrīvošanas 1917. gadā kļuva komunisti, Kolčaka laikā — partizāni.

Aleksandrovkas katorgas cietumā sēdēja arī citi latvieši: brāļi Grandovski — Emīls un Indriķis, kas abi aktīvi cīnījās pret cietuma režīmu un cara valdību. Bija kaujinieki pazīstamā Indriķa Asara grupā. Emīls mira 1908. gadā ar diloni, bet brālis Indriķis noindējās. Cietuma režīms tomēr salauza viņus. Vēlāk ar diloni mira vēl Aleksandrs Freibergs — 1908. gadā, Kārlis Aberkass — 1909. gadā, Jānis Jauntirāns — 1912. gadā, Jānis Lasmanis — 1912. gadā, Ernests Dekšīnieks, muižas kalps, miris īsi pirms pasaules kara.

Pienāca pavasaris, kad mani katorgas gadi bēdzās. Man

vajadzēja iet nometināšanā pa Ļenas upi uz Lejas Tungusku. Biedri kamerā sarīkoja atvadu vakaru ar uzlabotām vakariņām, runām un visa laba novēlējumiem. Kad no rīta atkal paņēmu savu tradicionālo katordznieka ceļa maisu un bija jādodas ārā no kameras, kur palika mani biedri, kam termiņi bija garāki, tad atvadoties mums visiem bija smagas sirdis. Saprotams, ar daudziem vēlāk izsūtīšanā iznāca satikties, jo gandrīz visi katordznieki tika nometināti Ļenas baseinā. Neliela daļa gan arī Jēņisejas baseinā.

Pārsūtīšanas centrāle atradās kādu kilometru aiz katorgas centrāles. Tur bija jāpavada kādi pāris mēneši, kamēr saformēja ap 200 cilvēku lielu partiju, kas gāja izsūtīšanā uz Ļenu. Izsūtīšana parasti sākās maija beigās, kad upe atbrīvojās no ledus. Bija pavasaris, un mūs spārņoja ilgas pēc pilnīgas brīvības plašajās Sibīrijas tālēs, ilgas pēc sen daudzīnātās taigas.

Caur Aleksandrovkas pārsūtīšanas centrāli savā laikā ir gājuši redzamākie boļševiki, kā F. Dzeržinskis (1904. g.), F. Artemis (Sergejevs) (1910. g.), G. Ordžonikidze (1915.—1916. g.), M. V. Frunze (1914. g.). Caur centrāli katru gadu izgāja ap 3000 cilvēku. Ar katorgas centrāli sakari netika pārtraukti, tur palika biedri, kas interesējās par dzīvi nometināšanā.

Beidzot pienāca arī katorgā ziņas par 1917. gada Februāra revolūciju Petrogradā — un, protams, arī par to, ka drīzumā sagaidāma politieslodzīto amnestija. Šis vēstis pildīja sirdis ar lielu prieku! Tikai vērtējumi bija dažādi. Menševiki un eseri uzskatīja, ka revolūcija ir pabeigta, ka tagad pienākums atbalstīt buržuāzijas uzvaru, bet boļševiki sprieda, ka šī buržuāziskā demokrātiskā revolūcija ir tikai pakāpe pārejai uz sociālistisko revolūciju, kas beigsies ar proletariāta diktatūru.

Bija ieradies prokurors, un 3. martā sākās politiskā ieslodzīto atbrīvošana. Tagad gan vairs ne kājam tos dzina, bet pajūgos alzvīzināja uz Irkutsku, kur planējās sarkanie revolūcijas karogi, kur dunēja sarkanais nemiers...

* * *

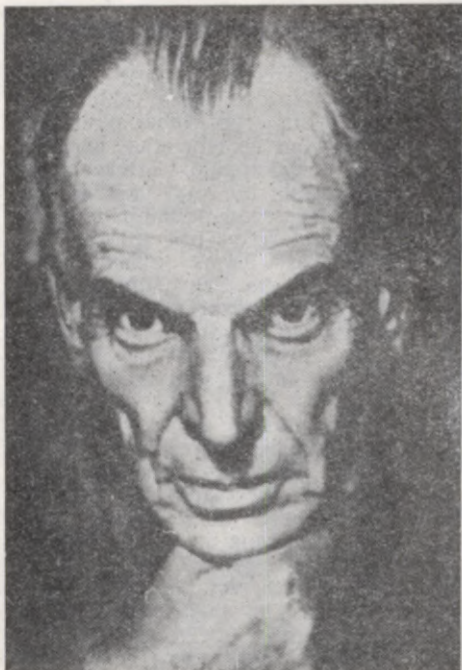
Vēl gan asinainas lappuses katorgas centrāles vēsturē ierakstīja kolčakieši, kas pilsoņu kara laikā tur ierīkoja koncentrācijas nometni revolucionārajiem strādniekiem un zemniekiem.

Atmiņu stāstu par Aleksandrovkas katorgas centrāli gribētu beigt ar dzejnieka Aleksandra Tvardovska poēmas «Aiz tāles — tāles» vārdiem (M. Rudziša atdzejojumā):

... Aleksandrovkas centrālcietums
Man mērķis bija neparasts,
Kas, katordznieku dziesmās
cildīts
Izsenis, — vēlāk, saprast var,
Vēl spējis uzdevumu pildīt
Ne sliktāk, kā tad, bij kad
cars...
Ar milzu mūra žogu apkārt
Stāv taigas mežos bēdu nams
Kā pieminekļis drūms uz kapa,
Par bargiem laikiem
stāstīdams.

E. Alksnis,

A. Skroderis

1968. gada vasarā nomira
Konstantins Paustovskis.

ar skaistuma natiesību, ar natiesības skaistumu...

1957. gada februārī Paustovskis gatavojās doties uz Dubultiem. Pirms gada viņš bija cīmojies Rīgā un Rīgas jūrmalā, un klusie Dubulti viņu apbūra. Viņš daudz reizi atkārtoja, ka nekur tik labi neveicoties darbs kā Dubultos.

— Braucam, — teica Paustovskis, — šīnī gada laikā tur ir brīnišķīgi.

Mēs nolēmām pārtraukt darbu un aizbraukt uz Rīgu. Pats Paustovskis pilsētu pazina vēl no pērnā gada un soļīja man to parādīt.

No paša rīta mēs ilgi klejojām pa vecpilsētu, apskatījām XVI gadsimta noliktavas, iegriezamies katoļu baznīcās. Mēs nogurām, klistot pa Rīgu, bijām izsalkuši, un Paustovskis nekādi nevarēja atrast kafejnīcu, kas viņam bija pazīstama no pērnā gada. Šajā kafejnīcā pasniedza kafiju, aromātisku kā arābu paradīzē, un lieliskas kūkas. Beidzot kafejnīca bija atrasta, tajā bija karmīnkrašas galdīpi un gaiši zili un salātzaļi krēsli ar izliektām, zemām atzveltnēm.

Mēs nosēdāmies pašā krēslainākajā stūrī un atpūtāmies pēc pastaigas pa pilsētu un veclaicīgajām katoļu baznīcām, kurās sudrabaini skanēja ērģeļu balsis. Mēs bijām to varā un droši vien tāpēc sākām runāt par kristiešu sprediķu likteņiem. Vai 2000 gadu vecā kristiešu mācība ir iedarbojusies uz ļaunā sirdsapziņu? Vai tikumiskajā ziņā mūsdienu kristīgās reliģijas tautas ir pilnveidojušas, salīdzinot ar to senčiem pirms 2000 gadiem?

Nē, šie visupiedošanas un tuvākmīlestības 2000 gadi nav padarījuši cilvēkus tikumiskākus. Kristīgās civilizācijas cilvēki kļūst vēl nesaticīgāki, jaunāki, cietsirdīgāki. Patmīlu, bezgožu un izvirtuju skaits pasaulē nekļūst mazāks. Un tas viss šajā pasaulē, kur radīta daudzu gadsimtu māksla, pilna kristietības tēlu Bet vizcilākais no tā, ko pagātnē radījuši — glezniecība, mūzika, literatūra, tēlniecība, arhitektūra — taču pārpilns ar kristietības sludinātās mīlestības, krietnuma, visu pļedošanas simboliem! Bet kāpēc, kāpēc tad ģenijs dižie darbi nav pārveidojuši cilvēkus? Es jautāju Paustovskim: vai tas nenozīmē, ka pat visdižākā māksla nav spējīga pārveidot cilvēku tikumības izpratni? Es pārdzīvoju skumju un bezcerīgu šaubu brīdī. Man bija jāizsakās cerībā, ka mans sarunu biedrs izgaissinās manas šaubas, es runāju, dvēselē cerēdams tikt atspēkots.

— Bet kā var zināt, kādi būtu cilvēki, ja mākslas tēli uz tiem nebūtu atstājuši iespaidu? — jautāja Paustovskis.

Viņš ticēja, — ja pasaulē nebūtu dižo mākslas darbu, tikumiskā ziņā pasaule būtu vēl sliktāka.

Es viņam atgādināju, ka Bēthovens nenovērsa nacismu Vācijā. Un Tolstojs neizglāba cilvēci no viscietsirdīgākajiem karšiem. Un cilvēki neizturas cits pret citu draudzīgāk, smalkjūtīgāk tādēļ vien, ka viņu vidū dzīvojuši Leonardo, Rafaels, Dante, Bēthovens, Ģēte, Tolstojs, Bahs, Dostojevskis, Sekspīrs un Rembrants!

— Bet kā jūs zināt, vai tā saucamo kristīgo civilizāciju cilvēki nebūtu vēl netikumiskāki, ja savā laikā tos nebūtu iespaidojuši Rembrants, Sekspīrs, Dostojevskis, Bahs? — Paustovskis atkārtoja savu jautājumu, skumji vērdomies nelīdzertā glāzē. Viņš sēdēja atpogātā mētelī, zvērēdas cepurē gulēja blakus uz debeszīlā galda. Rīvas viņa lūpu kaktiņos kļuva asākas, neliels zods saspringa.

Man vajadzēja, lai viņš izgaissina manas šaubas. Tās smacēja mani. Es kā lūgšanā skatījos uz viņu: izgaissini, apgāz, pārliecini mani, ka man nav taisnība! Un pēkšņi — izlauzās:

— Vai mēs nepārspīlējam mākslas un literatūras ietekmi uz cilvēku dvēselēm? Vai mēs nekrāpjam paši sevi?

Lūk, to viņš nevarēja pārciest.

Nu nē, par īstu mākslas darbu iedarbīgu uz cilvēka dvēselēm Paustovskis nešaubījās. Ar viņam nelerastu kvēlī viņš sāka mani pārliecināt: ja kaut kas ir spējīgs ietekmēt cilvēka dvēseli, tad tas ir tikai mākslas tēlu sprediķis — mūzika, literatūra, glezniecība, tēlniecība. Mākslas darbu ietekmes spēks viņam ir svēta lieta.

Ja man tagad vajadzētu atbildēt uz jautājumu: kam nesatricināmi svēti tic Konstantins Paustovskis, tad es nedomādams atbildētu: mākslas pārveidojošajam spēkam! Un

varbūt pirmā kārtā tā ir literatūra. Droši vien tāpēc viņš, bez kādiem kompromisiem spriežot par mākslu, ar tādu citību visā savas raksniecības laikā visaugstāk vērtēja mākslinieka tirību, godīgumu, tiesumu un maigo skarbumu — maksinieka sirdsapziņu!

Bet toreiz tur, Rīgas kafejnīcā aiz karmīnkrašas galdīņa es viņu mocīju ar savām šaubām. Es taujāju: kur ir mākslas ietekmes redzamie rezultāti? Ko ģenijs ir izmainījis cilvēces tikumiskajā dzīvē?

Paustovskis niknumā atbīdīja no sevis neizdzertu kafijas glāzi. Līdz tam es nekad to nebiju redzējis tik saniknotu. Kā es spējot šaubīties par mākslas un literatūras ietekmi uz cilvēku dvēselēm? Kā es varot šaubīties par mākslas pārveidojošo spēku?

Bargl, skarbā balsī viņš jautāja, nosodoši skatoties uz mani:

— Vai vispār var stādīties priekšā, kādi būtu cilvēki, ja nebūtu bijis Bēthovena, Rembranta, Tolstoja! Vai pasaule būtu varējusi apvienoties pret fašismu, ja pasaulē nebūtu bijis Tolstoja, Ģētes, Bēthovena, Leonarda!

Ja mēs vēl vairāk ieklausītos šajos dižajos — Dantē, Sekspīrā, Servantesā, Čehovā, Dostojevskī, Bahā, Čaikovskī, Levitānā, ja mēs vēl labāk iemācītos klausīties un skatīties zemi, debesis, kokus, zāli, puķes, ezerus, upes, jūras, — mēs tikumiski kļūtu vēl pilnīgāki, un mēs tādi kļūsim; ja ne mēs — tad mūsu pēcteči, kad iemācīsies glabāt mūs visus aptverošo dabu...

Un, vairs neatgriezdamies pie mākslas, viņš sāka runāt par to, ka mēs izcērtam mežus, nesaudzējam mūsu upes, sagraujam dzimtas zemes pieminekļus... Lūk, kāpēc mēs nekļūstam tikumiski labāki.

Viņam tas ir apburts loks: tāpēc arī izcērtam mežus, ka tikumiskā ziņā kļūstam sliktāki, un sliktāki kļūstam tāpēc, ka izcērtam mežus. Ja cilvēki labāk glabātu dabu, viņi paši kļūtu labāki. Un viņš ticēja, ka šī tikumiskā pilnība atnāks: mēs savādāk sāksim izturēties pret dabu un tieši pie viņas vērsīsimies kā pie mūsu tikumisko spēku avota. Priekš Konstantīna Paustovska — dabas tikumiskais spēks un mākslas tikumiskais spēks ir to skaistumā. Mākslai ir tāpat jāaudzina cilvēku jūtas kā dabai, — ne ar pirkstu norādot, ne uztiepnot, bet ar sava skaistuma spēku, ar skaistuma patiesību un patiesības skaistumu, vienalga, vai tas ir līnijas skaistums vai krāsas, vai formas, vai tas ir cilvēka valodas skaistums, vai cilvēka balss, skaņu, melodijas, rīcības skaistums, vai tēla skaistums, ko radījis krietns mākslinieks.

Tas bija laiks, kad es šaubījos par «mākslas pārveidojošo spēku». Un Paustovskis saniknoja manas šaubas. Viņš sāka mani «sist» ar manis paša ieročiem: atcerējās, ko nesen viņam biju stāstījis par pašu smagāko manas dzīves periodu, kad es dzīvoju svešumā, tālu no savas ģimenes, un kad man palīdzēja atmiņas par Rembranta veļiem un vecenēm. Gulēdams «koikā», es aizvēru acis un izsaucu atmiņā Rembranta veču un vecēņu portretus. Es toreiz rakstīju vēstules meitai par Rembranta gudrajiem portretiem, par lielo dzīves pazišanu un lietu vērtēšanu viņa veču un vecēņu visu atcerotajās acīs, kuras mani izsauca dvēseles savilpojumus, svētlaimību, pateicību viņu vecajām, krietnajām rokām, pilnām pacietības, mīlestības, nodzīvotās dzīves brīnuma jūtām. Vai tad kaut atmiņas vien par šiem portretiem, ko zīmējis dievišķīgais brīnumdaris, nepalīdzēja man dzīvot, nedarīja mani stiprāku, izturīgāku?

Kas gan būtu noticis ar mani manas dzīves grūtajās dienās, ja pasaulē nebūtu Rembranta veču un vecēņu portretu, kurus es varēju atcerēties?

Tad kā gan es vēl spējot šaubīties par mākslas pārveidojošo spēku?

Biju aizskāris to, kas bija svētāks par svētu viņa nesalaužamajā ticībā. Viņš rakstīja, raksta, visu savu dzīvi raksta, ticēdams, ka nav varenāka spēka par vārdu, ka nav vārda, varenāka par radoša mākslinieka vārdu.

No Emīla Mindlīna grāmatas
«Neparastie sarunu biedri»

OLIMPISKAIS DUCIS

Tā nu ir sagadījies, ka tiesības pārstāvēt Padomju zemi Mehiko ieguvis tieši ducis mūsu republikas sportistu. Padomju valsts lielajā delegācijā, kas devusies uz XIX olimpiskajam spēlēm, viens ducis — divpadsmit sportistu — veldo tikai nedaudz vairāk kā četrdesmito daļu no visa dalībnieku skaita. Bet mūsu mazajai republikai? Šķiet, nebūsim neko pārspīlējuši, ja teiksim, ka spēcīgākas sporta lielvalsts izlasē iekļuvušais ducis mums ir lepnums.

Cetrus vīrus no šiem divpadsmit olimpiskajā ceļā esam izvadījuši ne pirmo reizi. Volejbolists Ivans Bugajenkovs jau Tokijā kļuva par olimpisko čempionu. Treka sprinteris Imants Bodnieks olimpiskā godā tika jau pirms astoņiem gadiem Romā. Tokijā, pārsēdies uz divvietīgā divriteņa — tandēma, viņš kopā ar maskavieti Viktoru Logunovu «izkapa» sudrabu. Pēdējos gados daudzi «speciāli» sāka spriest, ka «ar Bodnieku nu ir cauri». Viņš patiešām vairs neguva žūbinošas uzvaras, nerādīja nekādus brīnumus. Bet, lūk, Imants aizbraucis uz Mehiko. Un ne tikai, lai piedalītos. Lai cīnītos par medaļām! Viru ar raksturu nevar vis tik viegli «norakstīt». Dzintars Lācis Tokijā bija debitants. Medaļas nedeņās rokā. Gadi ritēja tālāk. Dzintars kļuva par pasaules čempionu un rekordistu. Un tagad, braucot uz Mehiko, viņš jau ir viens no padomju riteņbraucēju komandas favorītiem.

Vislielākās cerības Mehiko mums, protams, saistās ar Jāni Lūsi. Viņam šodien jau gandrīz visas pasaules vieglatlētikas cienītāji «atdevuši» zelta medaļu. Mēs viņu olimpiskā čem-

piona godā iedomājāties arī pirms Tokijas startiem. Cerības nepiepildījās. Slavējām arī par bronzas kalumu, kaut gan tas viss vairāk izklausījās pēc līdzjutības. Bet tagad? Atkal gaidām zeltu! Tikai no cita, daudz spēcīgāka Jāņa Lūša. No pasaules rekordista, kuram vienīgajam pasaulē šķēps bez bijības lido pāri deviņdesmit metru robežai. Vai tad no tāda vīra nav tiesības kaut ko gaidīt?

Tie ir mūsu olimpiskā duča veterāni. Pārējie seši — debitanti. Valerijs Jardi vēl pagājušajā vasarā nebija pazīstams pat mūsu republikā. Zvaigzne uzlēca pēkšņi. Kad Siguldā risinājās Latvijas PSR VII spartakiādes sacensības riteņbraukšanā, viens otrs treneris ne pa jokam apšaubīja Valerija «zelta provi» braucienā ar atsevišķu startu. Sak, skaidrs, ka «sēdējis» aiz mašīnas. Bet godī-

gumu nav viegli apšaubīt. «Viņš man aizdrāzās garām kā ar motociklu», skatīdamies uz nelielo, melnīgsnējo puisi, pēc finiša ar neviltotu cieņu sacīja kāds no mūsu labākajiem šosejniekiem. Tagad Valerijs ir valsts čempions un... protams, olimpietis.

Kad pirms gada PSRS tautu spartakiādes finālsacensībās skrējēja Ingrīda Verbele un tāllecēja Helēna Ringa ieguva sudraba medaļas, mēs bijām gatavi izsaukties: «Zelta meitenes!» Tāds sudrabs ir zelta vērts. Mums bija priekš, citiem — sensācija. Bet šogad «sensācija» atkārtosies — atkal abām sudrabs, ar daudz augstākas klases sasniegumiem. Un tā tad — arī ceļazīmes uz Mehiko.

«Olimpiskajās spēlēs visi domās par uzvaru. Vācieši, holandieši, amerikāņi un, protams, arī mēs.» «Mēs» — tie ir rīdzinieki Vitolds Barkāns, Guntis Niedra, Elmārs Rubīns, kas jau ilgi brauc vienā laivā, bet pratuši tikai dažos mēnešos savai laivai «piekausēt» arī leņingradieti Pāvelu Iļjinski. Jo četrinieka bez stūrmaņa vajag četrus spēcīgus vīrus, kas runā vienā airu valodā.

Gadās arī gandrīz vai kuriozi. Mūsu sieviešu volejbola meistarkomanda no augstākās līgas krit laukā, bet Tatjana Veinberga brauc uz olimpiādi! Brīnīties nevar aizliegt nevienam. Bet valsts izlases pieredzējušākās spēlētājas ne bez cieņas saka, ka tik meistariģi laukumā «izdalīt bumbas», kā to dara Taņa, protot tikai pavisam nedaudzas.

Lai ducis būtu pilns, jāpiemin arī mūsu atlētu atlēts desmitcīņnieks Jānis Lanka. Kaut arī par viņu šoreiz ir plašāka runāšana.

E. Gundars

ZEM PIECU APĻU ZĪMES

* Četri padomju sportisti — vingrotāji B. Šahins, L. Latīnina, P. Astahova un airētājs V. Ivanovs — olimpisko čempionu godā tika trijās olimpiādēs — Melburnā, Romā un Tokijā.

* Pavisam vairāk nekā 230 padomju sportistu kļuviši par olimpiskajiem čempioniem.

* Mehiko startēs 401 padomju sportists.

„VAI TU ESI ISTS VĪRIETIS VAI NĒ?”

Vieglatlētikā un laikam vispār sportā nav nekā grūtāka par desmitcīņu. Ne velti vīrus, kas sacensību sāk vienas dienas rītā un beidz otrās vakarā, sauc par atlētu atlētiem. Šo apzīmējumu jau sen vairs neliek pēdīnās. Bieži vien, skrienot pēdējos 1500 metrus, skats nav visai pievilcīgs, viņi tik tikko cilā smagās kājas, kā zvejnieki krasā brīzdami. Divās dienās viņi no sava svara ir zaudējuši piecus kilogramus. Tikai cilvēks, kas pats to izbaudījis, sapratīs 7979 punktu vērtību. Tieši tāds ir Latvijas rekords, kuru rīdzinieks Jānis Lanka sasniegja Ēģiptē, izcīnīdams valsts meistarsacīkstēs sudraba medaļu un iegūdamis tiesības pārstāvēt Padomju Savienības desmitcīņniekus olimpiskajās spēlēs Meksikā. Mūsu valstī nedaudz labāku rezultātu ir sasniegjis vienīgi PSRS rekordists Reins Auns, bet visā pasaulē — deviņi atlēti.

Jānis ir viens no nedaudzajiem olimpiādes favorītiem. Viņš teica, ka uzvarēt varot pašreizējais pasaules rekordists Bendlins (VFR), amerikānis Tumejs, VDR desmitcīņnieks Klauss vai mūsu Auns. Kas savākot 8150 punktu, tas būšot čempions. Par savām izredzēm Jānis nekad nav runājis un nerunāja arī pirms aizbraukšanas uz Mehiko.

— Es neceru neko. Es esmu vājš, citi ir stiprāki. Tāda ir desmitcīņnieka filozofija, ko izdomājuši amerikāņi. Stundu pirms sacīkšu sākuma es sev noprasu: «Tu esi īsts vīrietis vai ne?»

Ēģiptē Jānis uzlaboja vai atkārtoja personiskos rekordus sešās desmitcīņas disciplīnās: 100 m — 10,6 sek., tāllēkšanā — 7,39 m, lodes grūšanā — 16,30 m, kārtslēkšanā — 4,30 m, diska mešanā — 49,42 m, šķēpa mešanā — 59,70 m.

Tuvu personiskajiem rekordiem bija rezultāti arī 400 m skrējienā — 49,7 sek. un 110 m barjerskrējienā — 14,7 sek. Ar šādiem sniegumiem viņš republikas meistarsacīkstēs iegūtu medaļas visās disciplīnās, izņemot šķēpa mešanu. Kaut arī Jānim Lankam un pasaulē labākajam šķēpa metē-

jam Jānim Lūsim ir viens treneris — Valentīns Mazzālītis, Lankam šķēps neklausa. Par to viņš saka, ka šķēpa metējam, tāpat kā sprinterim, ir jāpiedzimst.

Pēc Ēģiptē Jāņa līdzjutējus grauza tikai viens «ja»... Ja Lanka kā parasti būtu pārlēcis 1,82 m augstu latīņu, viņš kļūtu par valsts čempionu un rekordistu, būtu savācis 8000 punktu. Bet Jānis pārlēca tikai 1,75 m. Viņš atzīst, ka tas esot bijis likumsakarīgi. Pēc trim personiskajiem rekordiem 100 m skrējienā, tāllēkšanā un lodes grūšanā, kad cilvēks sāk staigāt kā pa mākoņiem, kad uzbudinājums pārsniedz lietderīgās normas, tam atkal vajagot nostāties uz zemes. Nervi neesot izturējuši piecu stundu ilgo pārtraukumu pirms augstlēkšanas, neesot spējis kontrolēt savas kustības, parādījušās vecās tehnikas kļūdas.

— Kurš brīdis desmitcīņā tev ir visgrūtākais? — Pēdējās desmit minūtes pirms 400 metru skrējiena. Zini, ka tūlīt nokļūsi uz moku rata un vēl pats to griezīsi, lai vairāk sāpētu. Bet jāgriež un bez mītas jāatkārto: «Tu esi vīrietis vai ne?» Tur aiz mērķa līnijas nāks atvieglojums, ātrāk uz turieni.

Pirms 1500 m skrējiena vairs pat bailoties nav spēka. Kāds slogs uzlikts, tāds jānes.

— Kāpēc gan tu esi iemīļojis desmitcīņu?

— Es netaikšu, ka tā man dikti patiktu arī tagad. Nezinu desmitcīņnieka, kas pirms sacensībām nenolīdzinātu savu disciplīnu līdz ar zemi. Kad viss ir laimīgi beidzies, grūtības aizmirstas, tad jūties kā vīrietis.

Par šīm izjūtām esmu stāstījis diezgan bieži, bet parasti tam netic pat sportisti, kas nav startējuši desmitcīņā.

Lankas ceļš uz sportu sākās diezgan vēlu, pēc vidusskolas beigšanas. Toreiz Ēģiptē sportā pirmā lieluma zvaigzne bijis republikas rekordists desmitcīņā Zīgurds Pakalns. Gājis pie viņa trenē-

ties. Pēc pirmā starta republikas meistarsacīkstēs 1962. gadā es esot ierakstījis avīzē, ka jaunais Lanka startē kā īsts desmitcīņnieks — vienlīdz labi rezultāti visās disciplīnās. Šo republikas mēroga atzinību esot pārdrukājis arī Ēģiptes avīzē — izgriezums vēl tagad glabājošies mājās.

Tāpat arī pirmie diplomu, kurus viņš desmit gadu vecumā saņēmis par uzvarām rajona pionieru spartakiādē. Augstlēkšanā sasniegjis 1,02 m, bet tāllēkšanā 3,84 m. Desmitcīņā pirmo reizi piedalījies 1960. gadā un savācis 4400 punktu. Īsti plānveidīgs, uz augstiem rezultātiem mērķēts treniņš Lankam sākās 1964. gadā, kad viņš nokļuva Valentīna Mazzālīša rokās.

Šogad Lankas rezultāti izauga īpaši strauji. Bet treniņā nekas neesot mainījies. Viss kā agrāk. Skriet no starta, pāri barjerām, mest disku vai lēkt ar kārti — tas neesot pārāk nogurdinošs sākums trīs četru stundu ilgai nodarbībai. Taču beigās, pēc garā sprinta (desmit reizes pa 200 metriem), nogoties kājas. Ak tā, jaunums šīgada treniņā esot atteikšanās no pārmērīgās svaru stienī cīlāšanas. Jāņa svars ir 88 kilogrami (augums 1,85 m), bet viņš pat nezina, cik smagu stieni var uzgrūst. Uz krūtīm paceļot 130 kg, raušanās rekords — 97,5 kg.

Trīs četri personiskie rekordi atsevišķās disciplīnās esot dabiska parādība. Savā treniņā dienasgrāmatā Jānis ir saskaitījis, ka tie uzlabojoties tikai tad, ja no viena starta desmitcīņā līdz otram ir apmēram divu mēnešu starplaiks. Sākumā tik lielas pauzes galvenokārt gadījušās dažādu traumu dēļ. Bet rezultāti uzlabojušies.

Pērn un šogad viņš beidzot esot pārliecinājies, ka tā nav nejaušība, bet likumsakarība. Tāpēc viņš desmitcīņā vienā sezonā nestartējis vairāk par četrām piecām reizēm. Olimpiāde ir Jāņa šīgada ceturtais starta. No sacīkstēm Ēģiptē Jānis līdz Mehiko bija tieši divi mēneši.

Eriks Kehris

Zem piecu aplu zīmes

* Parasti oktobris Mehiko ir silts un sauss, lietus sezona beidzas septembra nogalē. Oktobrī rītos termometrs rāda 11, bet dienā 22 grādus pēc Celsija.

* Olimpiskajā stadionā būs vietas 80 tūkstošiem skatītāju. Tas atrodas 4 kilometrus no olimpiskā ciemata un 14 kilometrus no Mehiko centra.

* Sportiskās cīņas kopumā ilgs 1251 stunda 55 minūtes.

* Vēl nekad olimpiskās spēles nav notikušas tik lielā augstumā — Mehiko atrodas 2240 metrus virs jūras līmeņa.

* Olimpisko sporta bāzu celtniecībā meksikāņi tikusi cauri trīs reizes lētāk — ar 84 miljoniem dolāru — nekā japāņi.

* Mehiko iekārtoti divi olimpiskie ciemati: viens — tiesnešiem un goda viesiem (ar 6750 vietām), otrs spēš uzņemt 10 000 sportistus.

* Olimpiskā ciemata rajonā ir tirākais gaiss visā Mehiko, jo tuvumā nav rūpniecības uzņēmumu, izņemot lielu cementa fabriku, taču arī tā 12. septembrī, kad olimpiskā ciematā ieradās pirmie iedzīvotāji, pārtrauca darbu.

* Mehiko, kurā dzīvo 6 miljoni cilvēku, nav metro. Tā pirmā kārta tikai top. Celtniekiem jāstrādā ļoti piesardzīgi un apdomīgi — pazemē atklāta vesela pilsēta: tur jau iegūts ap pusmiljona priekšmetu, kuriem ir vēsturiska vērtība. Tāpēc sākumā radās ideja olimpiskus un žurnālistus pārvadāt ar helikopteriem. Pēcāk tomēr izšķīrās būvēt ceļus. Vairums viaduktu bija gatavi jau augusta beigās. Olimpiskās delegācijas apkalpos ap 3000 autobusu. Un tomēr preses centrā vēl nav galīgi atteikušies no domas vajadzības gadījumā žurnālistu rīcībā nodot helikopterus.

* Atklāšanas priekšvakarā olimpisko uguni nogādās senajā Teotihuakanas pilsētā. 11. oktobrī, saule rīdot, lāpu svinīgi pieņems Kvetcakoatlis templī. Šī ceremonija notiks seno «jaunās uguns» svētku garā. Atektu laikā «jauno uguni» iededzināja ik pēc 52 gadiem. Tolaik uzskatīja, ka katru 52 gadu pēdējā dienā cilvēcei jāizzūd, lai rītausmā sāktos jauna dzīve. Pēdējo reizi «jaunās uguns» ceremonija notika 1507. gadā.

* Olimpiskā uguns mirdzēs ne tikai Mehiko, bet arī Akapulko, kūrortpilsētā pie Klusā okeāna, kur notiks burāšanas regate. Šīs abas pilsētas sacenšas, kura labāk uzņems olimpiskus. Galvaspilsētā tautas dziedonī un muzikanti — marjači sagatavojuši četras programmas, Akapulko uzstāsies elektrisko instrumentu ansamblis, olimpiskā ciemata vietā te sportisti dzīvos viesnīcā «Calefa», kuru no trim pusēm ieskauj okeāns. Mehiko uzstāsies nacionālais balets, Akapulko — ūdens revija. (Vietējie iedzīvotāji apgalvo, ka tā esot vislabākā pasaulē, un kāds Maskavas žurnālists rakstās to redzējis — astoņi revijas dalībnieki, palaiduši vajā trosi, ko vilcis ātri joņojošs kuteris, reizē nometuši ūdens slēpes un metrus 20—30 uz papēžiem slīdējuši virs ūdens.)

* Trešais olimpiskais centrs — Abandaro — populārs ar saviem golfa laukumiem un stajiem. Bieži viesi Abandaro ir kronētas augstības, taču olimpisko spēļu laikā tām būs jāatdod vieta avanscēnā olimpiešiem — jāšanas trīsīnāšanas dalībniekiem.

* Olimpisko spēļu tiesnešu kolēģijai palīdzēs precīza aparatūra. Elektronu hronometrs, kas fikšēs sekundes simtdaļas, «strādās» vieglatlētikas, akadēmiskās airēšanas, jāšanas, riteņbraukšanas, smailošanas un kanoe airēšanas un piecīnāšanas sacensībās. Fotofinišs iekārtots tā, lai skrējiena aina tiktu demonstrēta ar ātrumu, kas sinhrons dalībnieku skrējiena ātrumam.

* Lai garantētu, ka peldētāji dzirdēs starta pistoles šāvienu, olimpiskajā baseinā uzstādīti četri skaļruņi, kas savienoti ar starta pistolēm.

* Olimpiskā stadiona skrejceļam un ieskrējienu celiņiem lēkšanu un mešanu disciplīnās izgatavots sintētisks segums, lai sportisti nebūtu atkarīgi no laika untumiem.

* Mehiko olimpisko spēļu kultūras programā — tēlotājas mākslas festivāls, starptautiska deju tēlošana, labāko baleta mākslinieku priekšnesumi un bērnu zīmējumu festivāls par olimpiskajām tēmām.

* Olimpisko spēļu dienās notiks īsfilmu kino festivāls «Jaunatne un miers». PSRS tajā pārstāvēs filmas «Divi», «Kāzas», «Na-ta-lī», «Pārdomas pirms starta» u. c.

* Meksikā jau izlaistas četras pirmsolimpisko pastmarku sērijas. Pašu galveno — olimpisko — sēriju sāks pārdot 12. oktobrī: tajā ietilps dažādiem sporta veidiem veltītas 10 markas un četri bloki. Bet 1969. gadā Meksika izdos arī pēcolimpisko sēriju.

«Melnā zvaigžņu» dumpis

Skrejceļā, ringā, basketbola laukumā viņi bija nacionālie varoņi. Tur viņu zelta, sudraba un bronzas medaļas ASV olimpiskajai komandai bija lažas diezgan. Ikdienā nēģeru sportisti palika «otrās šķiras» pilsoņi.

Tā bija gadu desmitiem. Bet tagad «melnās zvaigznes» pievienojušās nēģeru masu protesta kustībai un pasludinājušas boikotu ASV olimpiskajai izlasei.

Ko tad viņi vēlas?

Atbilde uz to atrodama, piemēram, pērn dažādu koledžu 35 treniņa nometnēs dzīvojošo nēģeru sportistu prasībās pēc nēģeriem — vadītājiem, nēģeriem — treneriem, nēģeriem — līdzjutējiem un beidzot — pēc nēģeru tiesībām uz cilvēka cieņu.

Kā raksta ilustrētais Ņujorkas nedēļas žurnāls «Newsweek», ASV basketbola izlase pēc ilgām laikiem var Mehiko zaudēt olimpiskā čempiona titulu. Tās balsts Lī Alšindors un kopā ar viņu vairāki citi labākie basketbolisti nēģeri boikotējuši pirmsolimpiskās sacensības. Vieglatlēti noskaņoti ne mazāk apņēmīgi.

Daudziem nēģeru studentiem-sportistiem talants kļuvis par līdzekli, kā izteikt savus uzskatus un protestu pret amerikāņu dzīves veida netaisnībām. Šobrīd nēģeris sportists ir jauns cilvēks, kurš sapratis, ka daudzus gadus viņš ticis diskriminēts. Šodien viņam kļūst skaidrāks bijušā San-Hozē universitātes socioloģijas pasniedzēja Harija Edvardsa viedoklis. Edvardss — agrāk pats teicams vieglatlēts, basketbolists un futbolists — tagad ir protesta kustības vadonis. «Treniņos vai sacensībās sportists pavada vislielākais četras stundas dienā», saka 25 gadus vecais Edvardss. «Visu pārējo laiku viņš uzturas tais pašos graustos, kur mūsu sabiedrībā dzīvo nēģeru vairums. Bet nēģeru sportistiem ir iespēja kaut vai uz mirkli izsaukt masu līdzjutību. Lai tad viņi arī izmanto šo iespēju.»

Pirmsolimpisko startu priekšvakarā vairāk nekā 40 nēģeru sportisti sapulcējās pie Edvardsa sacensību centrā. Ap to laiku boikota atbalstīšana drusku sāka pierimt galvenokārt tāpēc, ka starptautiskā olimpiskā komiteja piekāpās un aizliedza piedalīties olimpiskajās spēlēs Dienvidāfrikas Savienībai. Edvardss vienā no savām viskvēlākajām runām teica, ka Dienvidāfrikas sportisti nekad nav bijuši boikota mērķis. «Vēlreiz uzsvērt rasu nevienlīdzību mūsu zemē, — lūk, ko mēs gribam.» Pēc diskusijas sportisti nolēma, ka protesta kustība jāturpina.

ASV olimpiskā komiteja uz to reaģēja tūlīt. Nākamajā sacensību dienā, kad bija jāskrien Džonam Karlosam un vienpadsmitkārtīgajam pasaules rekordistam 200 m skrējienā un vienam no protesta kustības vadītājiem Tomijam Smitam, no stadiona aizvāca uzvarētāju paaugstinājumu un atcēla uzvarētāju godināšanas ceremoniju un arī svinīgo maršu, tiem aizejot no stadiona. Bet, kā pēdīgi noskaidrojās, visskumjākais bija tas, ka satrauktie olimpiskās komitejas darbināji jau pirms sacensību sākuma bija vīnojušies nesaukt tās par pirmsolimpiskajām.

Agrāk vienmēr viss bija skaidrs: katras sacensību disciplīnas trīs pirmo vietu ieguvējus automātiski iekļāva ASV izlasē. Šoreiz bija citādi: visiem, kuri ierindojās no 1. līdz 8. vietai, palika izredzes braukt uz Tahoe ezeru (Kalifornijas štata) vēlreiz izmēģināt laimi treniņā.

Var pieņemt, ka treneri nolēma pārbaudīt sportistus augstkalnu apstākļos jau pirms braukšanas uz Mehiko (Tahoe atrodas 2213 metrus virs jūras līmeņa). Vēlāk tomēr noskaidrojās, ka tas bijis tikai aizsargpasākums pret boikota piekriņķiem. Ja komiteja būtu izraudzījusies vienīgi katras sacensības

disciplīnas līderus, tā paliktu aci pret aci ar nēģeru komandu, kura piedalītos 7 no 18 olimpiskās programmas numuriem un spētu nostādīt savus vadītājus reālu boikota draudu priekšā.

Pirmsolimpiskajās sacensībās pārstēdzoši daudz melnādaino sportistu pie saviem treniņtērpiem bija piesprauduši nozīmītes «Olimpiskā programma cīņā par cilvēka tiesībām». Tās nēsāja pat tie, kuri agrāk neatbalstīja boikotu vai lebildā pret to. To vidū arī Džims Hains no Teksasas un Čarlijs Grīns no Nebraskas (pasaules rekorda — 9,9 sek. — līdzautori 100 metru distancē). Tas amerikāņu vieglatlētikas vadītājiem bija nepatīkams pārstēdzošs.

Grīns, kurš reiz ļoti asi izsacījās pret boikotu, teica: «Mani samulsināja avīzes, kuras izrakstījās par Edvardsu kā par nezkādu fanātiķi. Es pats esmu runājis ar viņu, un viņš atstāja lielisku iespaidu uz mani. Es nedomāju, ka aizies līdz boikotam, bet kaut kas noteikti notiks.» Tāllēcēji Bimons un Proktors atturējās izteikties, bet olimpisko spēļu veterāns Ralfs Bostons paziņoja: «Es nepavisam neiebilstu pret to, ko saka Edvardss. Avīzes citēja manus vārdus, ka es gribu braukt uz olimpiādi, un es patiešām to gribu, bet, ja es redzēju, ka mana atteikšanās braukt dos lielāku labumu, es palikšu mājās.»

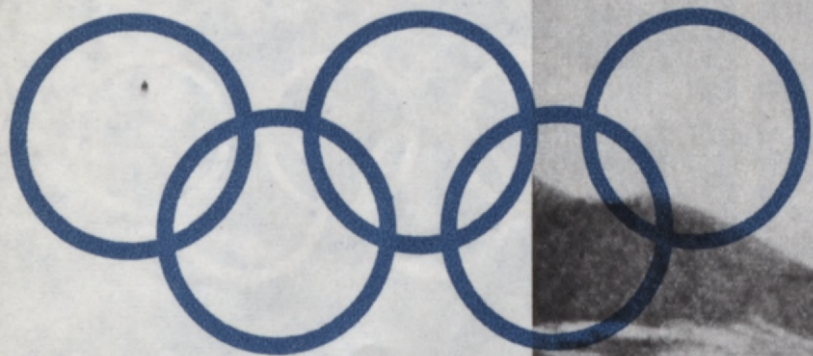
Kamēr daudzi sportisti sprieda par šo problēmu, skrejceļā nēģeru sportistu pārkums 100, 200 un 400 metru skrējienos kā vienmēr bija pilnīgs. Pēc tam sarīkoja gandarījuma skrējienus, lai komandai atlasītu papildu kandidātus. Dažos no tiem uzvarēja balto sportisti. Bet pat Amerikas sprinta «baltā cerība» Džerijs Braits no Arizonas arī piesprauda protesta nozīmīti pie sava treniņtērpa.

Protests vērsās plašumā. Taču jautājums, kā tas izpaudīsies izšķirošajās — pirmsolimpiskajās vai varbūt pat tieši pašu olimpisko spēļu dienās, joprojām palika mīkla. Vienas ziņas apgalvoja, ka ASV nēģeri uz Mehiko tomēr brauks un gan jau tur būs iespēja protestēt. Citas ziņas viesa šaubas. Atkārtas ASV 400 metru skrējējs un viens no protesta kustības līderiem Lī Evanss teicis, ka sportisti brauks uz Mehiko! Bet nākamajā dienā taču tas pats Lī Evanss sacījis, ka viņš runājis tikai par sevi, bet nekādā ziņā ne par visiem ASV vieglatlētiem — nēģeriem utt.

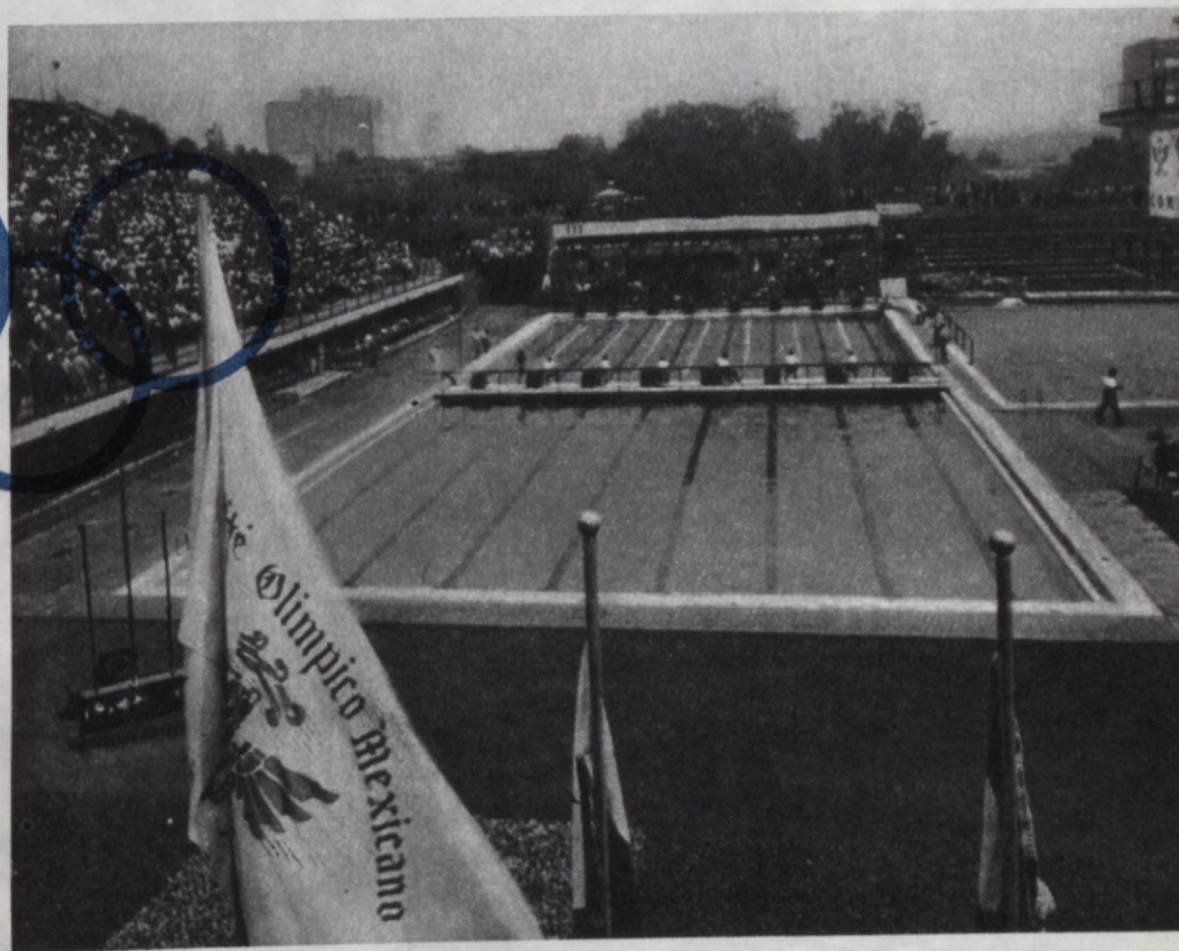
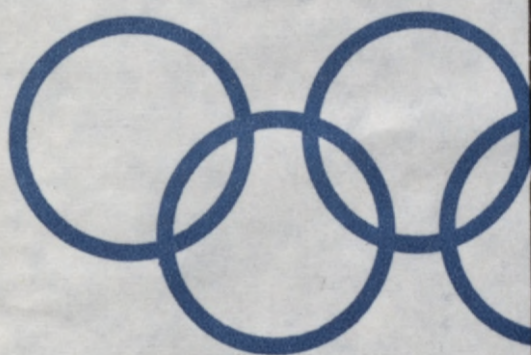
Apmulsinātie reportieri gribēja dabūt skaidrību no Edvardsa un tika satriekti vēl vairāk. «Mūsu stratēģija tagad ir radīt jucekļa atmosfēru ASV olimpiskajā komitejā. To, ko mēs teiksim vienu dienu, mēs noliešim nākamajā. Mēs neļausim olimpiskajai komitejai ne brīdi atelpas. Un mēs tā darīsim tik ilgi, kamēr tāda rīcība būs efektīva.» Edvardss teicās laiku pa laikam sasaukt preses konferences, bet, «ja es būtu jūsu (avižnieku — Red.) vietā, es neticētu visam, ko mēs sakām. Jūs varat izvēlēties, kam gribat ticēt, un ignorēt pārējo.»

Vienīgais drošais secinājums no tā ir tas, ka spriest par nēģeru sportistu protesta izpausmes formām būs iespējams tikai Mehiko olimpisko spēļu dienās. Tas, protams, nav daudz, un tāpēc arī nav nekāds brīnums, ka ASV olimpiskā komiteja ilgi vilcinājās galīgi nokomplektēt komandu. Nekādā skaidrībā tā netika arī pēc Nacionālās amatieru atlētu savienības slēviešu čempionāta, kurā «melnās zvaigznes» kā parasti bija pārkāps sprintā. Viņas gluži vienkārši atteicās komentēt boikota plānus. Un diezvai šādā situācijā arī jebkādas komentārus var ņemt nopietni.

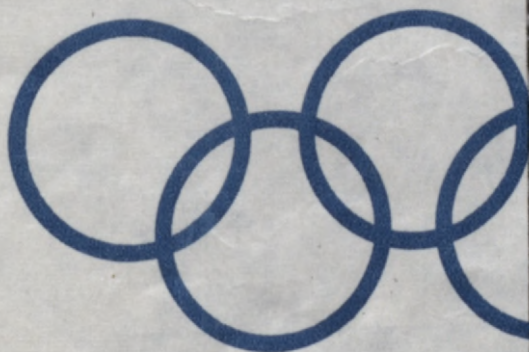
Pēc «Newsweek», «Za Rubežom» un «Daily World» materiāliem

Vai tad Meksika iespējama bez kaktusiem!!

Te sacentīsies peldētāji.

Olimpiskais Acteku stadions.

Mūsu republikas atlētu atlēts Jānis Lanka.

Ingrīda Verbele. Divkārs PSRS sudrabs. Beļ Mehikol

/ Rīdzinieki Elmārs Rubīns, Guntis Niedra un
Vītolds Barkāns Mehiko runās vienā airu valodā
kopā ar Jeņingradieti Pāvelu Iļjinski.

Y. NIKOLAJEVA un J. ŽITLUHINA foto

1

2

„ROMEN” RĪGĀ

3

1. Lāja Bobrova (no labās) un Boriss Taškentskis l. Roma-Ļebeģeva koncertuzvedumā «Par ko dziedāja vijole».

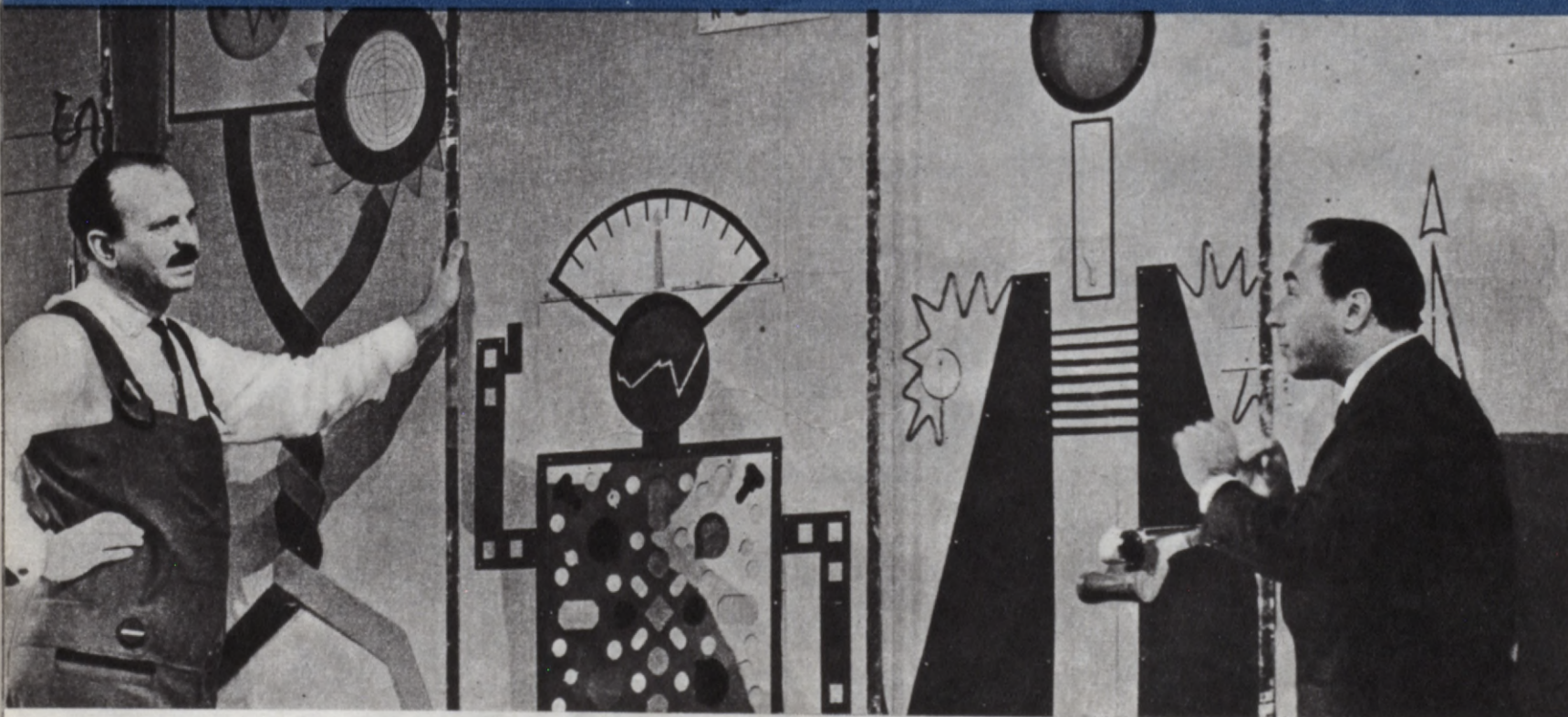
2. Lājas Bobrovas spilgto dramātisko tālruni redzam viņas tēlojumā R. Viviani lugā «Madonnas dēls».

3. Irena Morozova (no labās) tēlo Viktoru l. Hruščova lugā «Salaustiņā pātaga».

LAI ATKAL TIEKAMIES!

Terapijka un Stepselis koncertā.

G. VALKA foto

Ilgu pilnas, skumjas dziesmas skan. Ugunīgi strauju deju ritmi sadrebina skaņveides dēļus, leņpi un nelokāmi raksturi cīnās par taisnību, vīrišķīgi aizstāv cilvēka godu... Rīdzinieki aizrautīgi dzīvoja līdz Maskavas čigānu teātra «Romen» viesizrādēm. Līdzās teātra veterānu meistariem skatītāju uzmanību piespieda jauno aktieru tēlojums.

Izrāžu laikā tikos ar vairākiem čigānu aktieru jaunās paaudzes pārstāvjiem, bet visspilgtākie man šķita trīs — Ļaļa Bobrova, Irēna Morozova un Boriss Taškentskis.

Jaunās aktrises Ļaļas Bobrovas mākslas ceļš vēlreiz pierāda, ka, neskatoties ne uz kādiem šķēršļiem, neievērojot nekādus sarežģījumus un grūtības, tomēr

UZVAR TALANTS.

Ir starpbrīdis, notiek dekorāciju maiņa, aktieri steidz izmantot katru brīvu minūti, lai apūstos un koncentrētu spēkus nākošajam cēlienam. Tikai mirkli dabūju parunāt ar Ļaļu Bobrovu. Aktrises trauksmais, neliels augums ietērpts spilgtās drānās, gari, melni mati ieskauj skaistu, izteiksmīgu seju. Pirmais, kas iespiežas atmiņā — lielas, skumjas acis. Ļaļa Bobrova mazliet samulst, kad uzzina, ka gribu par viņu rakstīt. Tad viņa pamāj piekrietoši ar galvu un uzrunā netālu stāvošo aktieri:

— Boris! Te no žurnāla, grib ar mani runāt.

Iepazīstos. Tas ir Boriss Taškentskis, Maskavā populārs aktieris, Ļaļas dzīvesbiedrs. Mēs norunājam tikties pēc izrādes.

Atkal sēžu pārpildītajā Akadēmiskā drāmas teātra zālē un sekoju notikumiem uz skatuves. L. Mitrofanova luga «Dziesma rītausmā». Kaujas pie Maskavas. Vācu fašistu SS vienība saņēmusi gūstā čigānu apmetnes jaudis. Čigāniete Anka (Ļaļa Bobrova) leved fašistus purvainā mežā, kur tos iznīcina partizāni. Par to jāmaksā dārgi — ar visas apmetnes čigānu dzīvībām. Un tomēr Anka un viņas biedri paliek uzticīgi dzimtenei.

Ļaļas Bobrovas dramatisks tēlojums savilpo skatītājus. Bet bija laiks, pirms gadiem astoņiem, kad daudzi neticēja Ļaļas spējām. Tikai galvenā režisora Semjona Barkana visu redzotais skatēns un

leļūfīgā sirds palīdzēja saglabāt teātrī šo spilgtām dotībām apveltīto aktieri.

Pēc izrādes trijātā ejam gar kokiem apaugušā kanāla malu. Un Ļaļa pārsteigumā izsaucas: «Cik te skaisti!» Šis prieks ir patīss, neveltots, kā jau īstam dabasbērnim, kas priecājas par labo un skaisto.

Parasti čigānu aktieri savas gaifas teātrī «Romen» sāk masu skatos. Viņi ir labi dejojāji un dziedātāji. Arī Ļaļa gājusi šo pašu ceļu. Tūlīt pēc vidusskolas beigšanas astoņpadsmit gadu vecumā viņa ieradās teātrī. Tagad no šīs dienas jau apritējuši desmit gadi. Ļaļa kļuvusi par vadošu aktieri. Viņa dzīvo teātrī. Te ir viņas dzīves skola, te ir viņas mājas.

Boriss Taškentskis ir aktieris ar plašu diapazonu. Viņš ir patstāvīgi domājošs, nobriedis talants: savu varoņu rakstūrā viņš vispirms meklē būtisko, un tikai tad veido tēlu.

Savdabīga parādība teātrī «Romen» ir jaunā, interesantā aktrise Irēna Morozova. Ar savu tēlojumu viņa it kā pasvīturo, ka beidzot pienācis laiks visu uzmanību vairs nepievērst tikai krāšņajām dziesmām un dejām, bet, saglabājot teātra savdabību, plevēsties domai, problēmām.

Pirmoreiz Irēnu Morozovu ieraudzīju jau plemenētajā lugā «Dziesma rītausmā». Viņa tēloja nežēlīgo esesieti Gerdu. Otrreiz viņu vēroju I. Hrustalova komēdijā «Četri līgavaiņi», kur aktrise tēloja jautro un viltīgo, izdomas bagāto Zoricas draudzeni Čenu.

Irēna Morozova ir raksturlomu tēlotāja. Viņa savā varonē meklē raksturīgāko, pakāpeniski atklājot būtiskā elementus.

Tuvākajā nākotnē teātrī paredzēts iestudēt I. Štoka lugu «Draudzīgā sarunā», L. Tolstoja «Dzīvo mironi», pēc Garsijas Lorkas čigānu dzejoļu motīviem veidotu izrādī, kā arī citas pārdomu radošas lugas. Šajos uzvedumos savs nozīmīgs vārds būs sakāms arī Irēnas Morozovas talanta spēkam un temperamentam.

Teātra «Romen» nākotnes plāni ļauj cerēt, ka tieši jaunā aktieru paaudze būs tā, kas spēš sniegt mūsdienīgu, domu un pārdzīvojumu bagātu mākslu, ko tik ļoti vēlas redzēt šodienas skatītājs.

E. STARPINS

Tā patiešām ir apbrīnojama ilggadība un pastāvība. Viņi kopā koncertē jau apmēram 30 gadus. Ukrainas PSR Tautas skaņveides mākslinieks Juris Timošenko un Jelfims Berjozins iepazinās Kijevas Teātra institūtā, tur arī viņi pirmoreiz kopā uzstājās. Gadu gaitā daudz kas izmainījies.

J. Timošenko rāda man kara gadu fotogrāfijas. Cīņu ceļi. Nežēlīgas un asiņainas kaujas. Un bieži visgrūtākajās stundās, kad fronte uz mirkli pieklusu, pie kareivjiem ciemos atbrauca mākslinieki un atveda sev līdz mazu daļiņu no tā miera un prieka, par kuru cīnījās karavīri. Arī abi ukraiņu mākslinieki, iedvesmodami un iepriecinādami kaujiniekus, nostaigāja pa frontes ceļiem no Kijevas līdz Berlīnei. Tāpēc arī koncertos viņu uzvalkus rotā ordeņu lentītes.

Tarapuņka un Štepselis arvien atrodas mākslinieku pirmajās rindās. Viņu satīra un humors cīnās pret tām parādībām, kas vēl arvien traucē labi dzīvot, bojā mums omu. Par to pārliecināties tūkstošiem rīdzinieku, kas apmeklēja abu mākslinieku koncertus.

Populārie mākslinieki Rīgu apciemoja 1949. gadā. Kopš tā laika viņi Latvijas galvaspilsētā ir viesojušies vairāk nekā desmit reizi. Mūsu pilsētā Tarapuņkam un Štepselim ir aplaudējuši vislielākā skatītāju auditorija. Tas notika uz Kultūras un atpūtas parka lielās estrādes, kad viņu priekšnesumu noskatījās 35 tūkstoši rīdzinieku.

— Man patīk Rīga, — saka Jurijs Timošenko. — Man patīk staigāt pa tās ielām un parkiem, rakpāties pa antikvariātu plauktiem. Rīgā es esmu savācis daudz vērtīgu grāmatu angļu valodā. Pie tam šeit nevienš nebrīnās par manu neparasti garo augumu, jo zināms, ka latvieši ir vieni no vislaidākajiem cilvēkiem mūsu valstī. Jūsu publika ir prasīga un saprotoša. Rīgas viesizrādēm mēs vienmēr gatavojamies ļoti rūpīgi. Un tāpēc ir patīkami, ka mūsu pēdējo programmu rīdzinieki noskatījās ar tādu atzinību.

— Šo turneju, — turpina Jelfims Berjozins, — mēs sākam ziemeļos, uzstājamies Igaunijā, priek-

šā vēl Lietuva. Koncertus beigsim Krimā. Pēc tam varbūt dosimies uz ārzemēm.

— Vai jūs bieži šķīrāties! — jautāju māksliniekiem.

— Gandrīz nemaz, — atbild Štepselis. — Kijevas mēs dzīvojam kaimiņos, katru dienu kopā koncertējam vai mēģinām. Pie tam mums par abiem — viena «Volga», bet vadītāja tiesības ir tikai man.

— Ko jūs domājat par saviem atdarinātājiem!

— Pozitīvi. Rakstām vēstules, palīdzam viņiem izvēlēties repertuāru. Reizēm atgadās, ka mūsu līdzinieki raksta uz afišām «Tarapuņka un Štepselis», bet apakšā maziem burtiem papildina «numur divi», taču viņi uzstājas mazās pilsētīnās un mums nav gadījies viņus sastapt.

— Ko jūs domājat par kopējiem konferansjē priekšnesumiem.

— Dīemžēl, šai žanrā rodas ļoti maz jaunu talantīgu mākslinieku. Ļoti cienām Miropa un Novicka kopējos priekšnesumus. Vislabākais konferansjē mums šķiet Oļegs Miļevskis. Domāju, ka dubultkonferansjē nākotnē ir satīriskajās lugās, kur tiem būs galvenā loma.

— Ko jūs domājat par kino!

— Mums patīk. Nesen Kijevas kinostudija beidza ekranizēt mūsu iepriekšējo programmu «Tieši 20 ar uzviņu». Arī «Smieklu koncertā» mēs izmantojam kino.

— Vai rodas daudz jaunu humoresku!

— Nav ar ko ielīties. Pēdējā programmā, kuras tekstu uzrakstījam kopā ar R. Vikersu un A. Koņevski, kā redzat, pašiem vajadzēja ņemt spalvu rokā.

— Vai jums izdevās izpeldēties Rīgas jūrmalā!

— Dīemžēl, nē. Ceram šurp atbraukt nākamajā vasarā un atgūt nokavēto.

— Ko jūs gribētu novēlēt mūsu lasītājiem!

— Vispirms, liels paldies par sirsnību. Un, otrkārt, — zdoroveņki buli — mūsu nākamajos koncertos.

G. VALKS

UN KO VĒL IESPĒJ ĶĪMIJA...

Mūsdienų ķīmija aizvien veiksmīgāk reproducē dabas procesus. Piemēram, Polijā ir izgatavoti poliētera sveķi, kas ļoti atgādina dabīgo dzintaru. Lai līdzība būtu pilnīgāka, masā ielēber kukaiņus, augu daļiņas u. c.

ARHEOLOGU ATRADUMS

Izdarot izrakumus senajā kalnu metalurģijas kompleksā Mecamorā, arheologi atrada interesantu kāpenu. Mecamoras iedzīvotāji vairāk nekā pirms trim tūkstošiem gadu šeit apglabājuši kāda sava vadoņa kara zirgu. Dzīvnieka kaulu paliekas ļoti saglabājušās. Laika zobs bronzas bruņu detaļas gandrīz nav skāris. Zirga skeletam līdzās atrasti keramikas izstrādājumi — trauki un krūzes, kuros senči glabājuši barību un ūdeni. Kapene, kurā apglabāts kara zirgs, ir rets atradums.

ZĀLES KLĀST GARŠĪGAS

— Zālēm, kas domātas bērniem, jāizskatās pievilcīgām un jābūt patīkamai garšai, — teica poļu farmaceiti. Un, iūk, Polijas aptiekās parādījušies saldi un aromātiski sirupi, kam pievienotas galvenās antibiotiskās vielas, sulfanilamīdi un antialerģiskas tabletes, no kurām var pagatavot garšīgu, putojošu dzērienu. Arvien plašāk lieto zāles, kam ir sveču un pilnu formu un kuras ir daudz vieglāk ievadīt bērnam organismā nekā injekcijas un tabletes. Vārdu sakot: «Ja būsī rātns — dabūsī zāles.»

ĀTRĀK UN LABĀK

Pateicoties jaunajai tehnoloģijai, ko izstrādājuši poļu alusdarītāji, alus rūgst nevis 12, kā bija agrāk, bet tikai 3 dienas. Jaunā tehnoloģija ne vien palielina alus ražošanu, bet arī garantē labāku alus sterilizāciju. Jaunā aparatūra ir daudz kompaktāka nekā vecā.

ODENS BRILLES

Kādā no Polijas tēraudkausēšanas rūpnīcām eksperimentē ūdens aizkaru redzes aizsargāšanai. Zaļgani nokrāsotais ūdens, plūstot zem spiediena un nemazinot redzamību, sākotnējā izstrādes intensitāti samazina līdz 7,5 procentiem.

KONCERTS OPERĀCIJAS ZĀLĒ

— Mūzika labvēlīgi ielēpādo kā ārstus, tā pacientus, — apstiprina Lodzas Medicīnas institūta otrās hirurgiskās klīnikas galvenais ārsts profesors Jans Molis, — tikai ar noteikumu, ka tai jābūt ne pārāk monotoniā un arī ne pārāk brīvriģā.

PAVISAM NEGAIDOT, VAKAR... egils Lukšanskis · stāsts

Lijs Būmanes zīm.

Sekundes. Minūtes. Dienas. Gadi. Naktis. Dažreiz bail. Gribas atzēgt, paslēpties un aizmirst. Naktis, kuras gaidi kā pirmo mīlestību. Es ticēju, ka tās atnesīs kaut ko nebijušu, skaistu. Sekundes. Minūtes. Gadi. Kaut kas patiešām bija. Pirmā mīlestība. Pirmais satraukums. Pirmais roku un lūpu pieskāriens. Pirmā atzišanās. Pirmā kopā pavadītā nakts. Pirmie solījumi. Vārdi par laimi. Pirmās sāpes. Pirmo reizi dzirdētie meli. Pirmā vilšanās. Pirmā šķiršanās. Sekundes. Minūtes. Gadi. Es turpināju dzīvot. Mācījos. Pagājušais pakāpeniski aizmirsās. Sekundes. Minūtes. Gadi. Esmu jau pazīstama māksliniece. Par mani rakstīja, ievēroja un atzina. Tas bija patīkami. Satiku cilvēku, kuru iemīlēju. Mīlēju stipri un patiesi. Un mani mīlēja. Vēlreiz jau aizmirstais satraukums. Pirmais roku un lūpu pieskāriens. Atzišanās un pirmā nakts. Pēc tam — pēdējā nakts. Pēdējie vārdi un pēdējais skats. Šķiršanās. Atkal. Tikai šoreiz mani neplevīla cilvēks, bet — dzīve. Un man vajadzēja pārdzīvot nevis pazemojumu, bet gan — zaudējumu. Mēs kopā nodzīvojām desmit gadus. Sekundes. Minūtes. Gadi. Desmit gadus jau dzīvoju viena.

Sekundes. Minūtes. ...
Tu aizgāji bojā. Pavisam mulķīgi un nevajadzīgi. Tu nomīri. Tu pēkšņi pazūdi, tikko vēl bijī un nekad vairs nebūsi. Es tam neticēju, es neticēju ļoti ilgi, es ilgi nevarēju pierast.

Sekundes. Minūtes. Gadi. Strādāju no rītiem, dienā, vakaros un ļoti bieži arī naktīs. Strādāju nepārtraukti. Kad biju nogurusi, dzēru konjaku un kafiju. Kļuva verdzene. Pazīnu tikai krāsas, krāsas, krāsas. Sevi pilnīgi atdevu mākslai. Uz neskaistiem audekļiem un papīra lapām izliku savas jūtas, domas, bailes un izmisumu. Un mīlestību, mīlestību, mīlestību. Es neko nepēju pretī, es tikai atdevu, līdz kādu dienu pamanīju, ka esmu tukša. Esmu iztukšota. Vairs nespēju uzzīmēt pat vienkāršu skici. Astonus gadus biju atsacījusies no dzīves un cilvēkiem. Atteikusies no priekiem, izklaidēšanās un baudas. Reālā dzīve kaut kā nemanot bija pabraukusi garām. Tagad stāvu uz sliekšņa, kaut ko gaidu un ceru, bet šķiet, ka pēdējais tramvajs jau aizbraucis...

Sekundes. Minūtes. Gadi.

Astonus gadus es mākslā paslēpos no dzīves un nejutu šos vienmēr jūtamās laika stītenus — sekundes, minūtes, gadus... Kad pabeidzu savu pēdējo gleznu, sapratu, ka mana pagātne, atmiņas un mana mīlestība pret Viktoru beigusies. Sadeģusi. No manis tā pārgājusi krā-

sās, krāsas uz audekļiem un tur arī paliks. Stāstis un atgādinās. Manas jūtas un tēma izsmeltas. Pa šiem gadiem manā dzīvē nekas jauns nebija noticis, nekas jauns nebija pārdzīvots. Un laikam tikai tad es sapratu, ka, mēģinot saglabāt to, kas nekad vairs nebūs, kas sen jau pagājis un ko neviens vairs nespēs atgriezt, es esmu apzagusi gan mākslu, gan sevi. Es visus šos gadus dzīvoju un gleznoju tikai to, kas bija. Baldījos satikt cilvēkus, baldījos iemīlēties, kaut ko papēmt vai iegūt, jo baldījos to visu kādreiz atkal pazaudēt.

Sekundes. Minūtes. Gadi.

Pelēki audekli darbnīcas kaktā un baltas, ļoti baltas papīra lapas. Izžuvasas, sakaltušas krāsas un neasināti zīmuli. Dzīvoklis, kur reti kāds ienāca, kur vienmēr valdīja klusums. Klusums, kas satrauca un kļuva nepatīkams, un es gribēju, lai kāds atnāk un šo klusumu papēmt, lai to nozog un aiznes kaut kur tālu tālu.

Pēdējos divus gadus vairs negleznoju. Mēģināju, bet nekas neiznāca. Sāku saprast, ka, turpinot dzīvot viena, turpinot dzīvot tikai atmiņās, es neko jaunu vairs nespēju radīt. Nespēju izdarīt visvienkāršāko — novilkīt taisnu līniju. Varbūt kādreiz atkal izdosies uzzīmēt vienīgi apli, no kura pati nekad nespēju izklūt. Jāizklūst. Jāmēģina. Man pēc mēneša būs četrdesmit gadu. Ļoti daudz. Vakardiena bijusi milzīgi gara... Mēģināju par to nedomāt, strādāju, es to mēģināju piepildīt, aizmirsties. Visur tikai es un tu — Viktor... Es nespēju pārraut važas, kas mūs saistīja desmit gadus. Nemaz nemēģināju. Tās pārrāva laiks. Tās pārtrūka, nokrita. Viss. Es kļuva brīva. Tikai mazliet par vēlu. Laika man atlicis ne sevišķi daudz... Vakardiena tomēr bijusi pārāk gara. Bet šodienā, kā vienmēr — par īsu...

Vakar...

Sekundes. Minūtes.

Vakar ilgi mazgājos vannā, pēc tam uzgērbu tīru veļu, savu labāko kleitu, labākās kurpes un sakārtoju matus. Es joprojām vēl izskatījos skaista. Es visus šos gadus savu skaistumu biju glabājusi tev, Viktor, pati īsti nesaprazdama — kādēļ?

Uzklāju galdus. Torte, aukstie uzkožamie, vīns, konjaks un cigaretes. Saldumi. Galdus servēju ilgi un rūpīgi, it kā man vajadzētu uzņemt ievērojamus viesus. Bet negaidīju nevienu. Man nebija neviena piederīgā, nebija istas draudzenes, nebija mīļākā. Bija tikai pazīņas.

Piegāju pie eglītes, iededzu sveces, nodzēsu istabā gaismu un ierāvos divāna stūrī. Visus šos gadus esmu bijusi viena. Viena esmu pašlaik. Tas ir drausmīgi, kad zinai — pie tevis neviens neatnāks. No sākuma tu pati tā vēlējies, bet tagad, kad gribi, nevēlās citi. Man jau ir četrdesmit gadu.

Vakar bija vecgada vakars...

Es sēdēju ierāvus divāna stūrī un skatījos, kā izdeg sveces.

Sekundes. Minūtes. Minūtes. Sekundes.

Nodzēsu cigareti, piecēlos un lēnām pārgāju istabu.

Pie durvīm kāds zvanīja.

Ja man rīt būtu jāmirst, es mierīgi aizietu uz vannas istabu, nomazgātos, noskūtu bārdi un uzgērbtu melno uzvalku. Es atbrīvotu dažus cilvēkus no nepatīkama, lai arī pierasta darba. Tas būtu pēdējais, ko vēl varētu izdarīt. Bet savā pusgadsimta ilgajā mūžā esmu izdarījis daudz ko. Esmu nogalinājis un izglābis no nāves simtiem cilvēku. Nē. Izglābto būs noteikti vairāk. Kas tos saskaitīs un vai vispār jāskaita? Pirmo reizi apprecējos divdesmit astoņu gadu vecumā, tikko pārnācis no kara. Pie krūtīm man skanēja sešas medaļas. Iespējams, ka esmu nogalinājis vairāk par simtu... Arī tie nav jāskaita? Es neskaitīju. Acīmredzot tos skaitīja kāds cits. Man vajadzēja šaut. Sešas spožas medaļas... Bet par to, ka esmu glābis, esmu izrāvis no nāves vairākus simtus, varbūt pat vairākus tūkstošus, neviena medaļa pagaidām vēl nav pasniegta. Tikai goda raksti. Rīt es vēl nemiršu. Nē. Rīt ne. Pēc gada. Ja padomā, tas nemaz nav maz. Varbūt, ka ir pat ļoti daudz. Neviens karavīrs nekaru un nenogalina, lai nopelnītu medaļas. Neviens ārsts neoperē un neglābj no nāves slimnieku, lai saņemtu pateicību, goda rakstu vai ordeni. Tas ir pienākums, un tā ir tikai dzīves ironija, ka karavīra rīcība tiek vērtēta daudz augstāk par ārsta rīcību. Jau astoņpadsmit gadus strādāju slimnīcā. Pēc gada man jāmirst. Pēc trīs simti sešdesmit piecām dienām. Maza ilūzija. Sapnis, kas nez vai piepildīsies. Tas droši vien notiks daudz ātrāk. Pēc diviem gadiem mēs izšķīrāties. Ja es viņu satiktu uz ielas, droši vien nepazītu. Un viņa nepazītu mani. Pagājuši divdesmit gadi. Mēs paletu viens otram garām sveši un vienaldzīgi un pat nespētu atcerēties, ka kādreiz esam viens otru mīlējuši. Laikam jau tādēļ, ka nemaz nemīlējām. Bet vai tad tiešām nekā nebija? Bija. Bija taču beidzies karš — — — — — Pēc tam — divas studentes. Pirmā — kad mācījos trešajā, otrā, kad mācījos pēdējā kursā. Skaistas, gaišmatainas meitenes. Viņas manā sirdī neko nav atstājušas. Laikam tādēļ, ka neko tur arī nemeklēja. Es apprecējos otrreiz, pēc astoņiem slimnīcā nostrādātiem gadiem. Man bija jau četrdesmit, bet Vanda — divdesmit. Mēs kopā nodzīvojām desmit gadus. Pirms mēneša izšķīrāties. Toreiz Vanda gulēja mūsu nodalā, un man vajadzēja viņu operēt. Es atteicos. Es nevarēju. Baldījos. Viņa bija nopietni slima. Un notika tas, kas notiek tik reti — ārsts iemīlēja savu pacientu. Tas patiešām gadās ļoti reti. Parasti mēs apprecam savas kolēģes vai arī mums ir mīļākās starp māsīņām. Bet es... Nu ko «es»? Mulķīgi. Ja tas nebūtu tik nopietni, varētu pasmieties. Vai tad iemīlam «kolēģes», «māsīņas». «pacientes»? Mēs taču mīlam sievieti un cilvēku. Es viņu tomēr izglābu. Operēju. Mīlēju. Saudzēju. Sargāju. Arstēju. Viņa kļuva pilnīgi vesela. No slimības sagrauztas meitenes pārvērtās skaistā sievietē. Pēdējos piecos gados mums bija gandrīz viss, kas nepieciešams, lai varētu būt laimīgi. Viens gads. Es Vandai to pateicu. Es visu dzīvi esmu pie-radis domāt un rīkoties atklāti, lai gan jau simtiem reižu pārliecinā-jies, ka ne vienmēr tas vajadzīgs. Es viņai pateicu. Es nevarēju un nedrīkstēju neteikt. Es pats sev uzstādīju diagnozi, pats visu pārbau-dīju. Pats. Un pats arī pateicu. Es līdz šim vēl nekad neesmu kļūdi-jies diagnozē, bet ļoti bieži esmu kļūdījies cilvēkos.

Vanda aizgāja. Viņai bija kurp iet, un viņai bija pie kā iet. Es viņu saprotu. Pareizāk sakot, cenšos, jo pilnībā saprast to laikam nav iespējams. Es daudz vieglāk spēju pārdzīvot viņas neuzticību. Vanda, Vanda... Tu varēji pagaidīt. Tu taču varēji pagaidīt tās nieka trīs simti... Tikai vienu gadu, Vanda. Bet negaidīji. Laikam jau nevarējī. Visu decembri staigāju kā apdullis. Bija tāda sajūta, it kā katru dienu mani kāds sistu ar pamatīgu ozola milnu. Nu viss ir garām. Nu esmu mierīgs. Ja rīt man vajadzētu mirt, es ieietu vannas istabā, nomazgātos, noskūtu bārdi un uzģērbtu melno uzvalku. Rīt... Bet līdz rītam vēl tālu. Vēl nav beigusies šodiena. Un cik tad sen, kā bija vakardiena...

Apstājos netālu no durvīm. Baldījos tās atvērt, nospieš rokturi. Sakārtoju matus un mēģināju neuztraukties. Mirkli vēl pagaidīju. Pie durvīm joprojām zvanija.

Pavisam negaidot, vakar nomira mans slimnieks. Es viņam nekā nevarēju palīdzēt. Un mēs visi kopā — nē. Visi mūsu pasaules ārsti — nē. Nevienš mūsu pasaules ģēnijs — nē. Un pat brīnums — nē. Un tomēr es jutos, it kā būtu vainīgs pie šī cilvēka nāves. Un neviens arī man nespēs palīdzēt. Pietiek. Pietiek gausties. Man vēl ir trīs simti sešdesmit piecas dienas. Un tās var izrādīties... Ja man nepietrūks drosmes. Ja man nepietrūks. Tās var izrādīties manas dzīves labākās dienas.

Atvadījos no kolēģiem, iekāpu savā vecajā «Moskvičā», iedarbināju motoru, pagaidīju, kamēr tas iesilst, un sāku braukt. Pie slimnīcas vārtiem apstājos.

— Laimīgu Jauno gadu, dakter! — vecais sargs, iznācis no būdas, smaidot locīja galvu. Pulkstenis astoņi.

Atvērās vārti, un es izbraucu uz ielas. Apgaismotie logi, reklāmas un ielu spuldzes izkliedēja tumsu, un, ja nezinātu, grūti būtu ticēt, ka ir jau vakars, līdz pusnaktij palikušas tikai dažas stundas, un aiziet vēl viens gads. Un sāksies jauns. Sāksies rītdiena. Gara jo gara. Varbūt gara līdz bezgalībai.

«Laimīgu Jauno gadu!»

Miljoniem novēlējumu, miljoniem apsveikumu.

«Esiet laimīgi, cilvēki!»

Tas viss jau būtu ļoti skaisti, ja tikai tā notiktu. Ja tas viss kļūtu īstenība. Bet katru gadu, katru dienu notiks un notiek dažādas nelaimes, cilvēki piedzīvos nepatīkamas, vilšanās, sāpes un zaudējumus, un katru dienu kāds nomirs, katru dienu kāds mocīsies un zaudēs cerības, un dzirdēs melus un nepatiesību, un saņems sitienus, apvainojumus, un katru dienu kāds tiks pazemots, apzāgts, pievilts. Katru dienu kāds kļūs neuzticīgs, un katru dienu kāds nobīsies, bēgs.

«Esiet laimīgi, cilvēki!»

Nu, esiet! Lai jau tā būtu! Lai jau tas piepildās, tikai es jums laimi nevēlētu. Var droši apgalvot, ka visiem tās, vienai, nepietiks. Es jums to nevēlēšu arī tadē, ka pārāk labi pazīstu dzīvi, cilvēkus un dažas drausmīgas slimības. Manā nodaļā guļ trīsdesmit seši slimnieki. Nevienam no viņiem, it neviens no trīsdesmit sešiem, nenovēlēju laimīgu jauno gadu. Es negribu būt ne melns, ne liekulis. Cetri no viņiem nomirs jau nākamajā nedēļā. Divi pēc mēneša. Par pārējiem — nēzinu. Zinu tikai, ka neviens no viņiem nenodzīvos ilgāk par pusgadu.

Bet kaut kas jau jānovēl. Tā pierasts un pieņemts. Un galu galā cilvēkiem tas ir nepieciešams.

Nu, ko tad?

«Esiet veseli, cilvēki!»

Ēdiet vitamīnus, nodarbojieties ar sportu, nelietojiet alkoholu un nikotīnu!

Pie, veln! Lietojiet, ja gribat. Tas nav pats ļaunākais. Vissliktāk ir tad, kad cilvēks paliek viens. Un to es jums nenovēlu. Nevienam.

«Cilvēki, meklējiet!»

Piegāju pie durvīm un lēni pagriezu atslēgu.

Mani apņēma tukšums. Dzīvoklis bija auksts un nekurināts. Ēst arī negribējās. Apsēdos. Pēc mirkļa piecēlos, ieslēdzu radio un sāku staigāt pa istabu.

Jautras svētku melodijas. Šodien varbūt patiešām visi ir laimīgi un priecīgi. Šodien visa pasaule smejas.

Pusdesmit. Vanda, Vanda... Bālā, nespējīgā melnenē! Cik tagad tu esi tālu! Tev vairs nesāp. Tev nav vairs jābaldās, tavim vecākiem nav vairs jāuztraucas un nav vairs jāuztraucas man. Tagad viss kārtībā. Tagad viss kārtībā, Vanda. Mana skaistā un spēcīgā sieva. Un kāda tev vairs daļa un kāda daļa pasaulei, ka tagad sāp man?

Ātri apģērbos un izskrēju uz ielas. Prom! Ātrāk un tālāk! Prom! Vienalga, kur! Lai tikai varētu redzēt un sajūst cilvēkus.

Bija pagājuši apmēram stunda. Man kļuva auksti. Pacēlu augšup galvu un kādā vāji apgaismotā logā ieraudzīju neskaidru sievietes siluetu.

Trešais stāvs. Ātri aprēķināju dzīvokli un jau pēc dažām minūtēm nospiežu zvana pogu.

Atvēru durvis. Manā priekšā stāvēja garš, nepazīstams vīrietis. — Piedodiet! — viņš teica. — Mani sauc Olafs Strauts. Esmu viens un man šovakar nav kur palikt. Ja es jūs netraucētu... ja neapgrūtinātu...

— Ienāciet, — es teicu. — Jūs netraucēsit.

— Esmu ārsts, — vīrietis pateica.

Viņš noģērbā virsdrēbes. Viņam bija sirmi deniņi, tumši mati un kailsna seja, un mugurā brūns, nedaudz saburzīts uzvalks.

Es ievedu Olafu istabā. Viņš droši vien bija pārsteigts, ieraudzīdams, ka tur neviena nav. Bet galds bija lielisks.

— Jūs esat mans pirmais viesis, — es teicu. — Glāzi konjaka?

— Labprāt, — Olafs pasmaidīja. — Jūs taču mani negaidījāt.

— Gaidīju, — es atbildēju. — Cilvēki laikam vienmēr kaut ko gaida. Tikai es līdz šim to nezināju.

Olafs ātri iztukšoja glāzi un uzmanīgi nolika uz galda.

— Paldies, — viņš palocīja galvu. — Jūs zināt, ko piedāvāt.

Var jau būt. Lai gan piedāvāt konjaku ir ļoti viegli. Tas no cilvēka neko sevišķu neprasa. Un konjaks palīdz tikai īsu brīdi. Ja ar to pietiku, cilvēki nekad viens pie otra nenāktu.

— Es jūs netraucēju? — Olafs uzprasīja.

— Nē. Es nevienu negaidu. Negaidīju arī jūs.

— Protams, — Olafs teica. — Jūs gribat Jauno gadu sagaidīt viena?

— Tagad vairs ne.

— Arī jūs varējāt iziet no mājas, iet pa ielu, iet pa garu garu ielu un pilnīgi nejauši iegriezties kādā mājā un piezvanīt pie kādam durvīm. Un tad varbūt jūs būtu atnākusī pie manis.

Es pasmaidīju.

— Jūs esat fatālists?

— Nē, — Olafs papurināja galvu. — Nepavisam nē. Esmu taču ārsts. Es vienmēr visu zinu skaidri un droši. Es nekļūdus. Es nedrīkstu kļūdīties. Protams, likumsakarīgu notikumu ķēdē es pieļauju dažus izņēmumus, dažas nejaušības.

— Jūs varējāt piekļaut pie blakus durvīm.

— Tā nebija nejaušība. Es jūs ieraudzīju jau tad, kad biju vēl uz ielas. Es zināju, kurp eju. Es tikai nezināju — pie kā?

Paraudzījos uz Olafu. Viņš sēdēja dīvāna stūrī un skatījās man tieši sejā. Tas bija ilgs, ciešs un ļoti auksts skatījums. Vienu brīdi pat šķita, ka acu vietā viņam mirdz ledus gabali. Pār muguru man pārskrēja tirpas. Bija tāda sajūta, it kā viņš mani būtu izģērbis, noguldījis uz operācijas galda un tagad redz visu, no kā es sastāvu un kas esmu. Nodrebēju. Kaut kāds pirmatnējs spēks un tomēr kaut kas ļoti skaists bija šai mežonīgajā skatienā. To nevar izstāstīt, pateikt. Tas jāredz, jāizjūt. Tas jāuzglezno.

Pēc tam vienā mirkli viss izmainījās. Viņš kļuva pavisam cits. Seja pārvērtās. Tā varbūt izskatījās vecāka, toties ļoti labsirdīga, un ap lūpām asi iezīmējās vairākas dziļas rievās. Cilvēks smaidīja. Cilvēka acīs kāds dedzināja mazus ugunsķiršus. Kļuva silti. Gribējās piecelties, piesēsties viņam blakus un kaut nedaudz apspīdēt rokas, plecus, seju. Tas bija brīnums, ka viņš mani atrada. Es tam ticēju. Tā jau tas ir. Cilvēkam vienmēr jātic un jāgaida. Vienalga, kas. Desmit gadus es domāju, biju pārliecināts, ka esmu vajadzīga tikai mākslai, ka mana pagātne jāsaģlabā tīrā, neaizskarta, un nezināju, nebiju ne reizes pat iedomājusies, ka varu būt vajadzīga arī kādam cilvēkam, ka pagātne nekad nevar izmainīties un nemainīsies. Viss, kas bijis, tā arī paliks. Viss pagājušais, visi bijušie notikumi ieslēgti stingros tērauda seifos, un neviens tos nekad vairs nevarēs samainīt, apmainīt, nozagt. Ar katru mirkli arvien vairāk jutu, ka šis cilvēks, šis vīrietis, kas sevi nosauca par Olafu Strautu, kļūst man arvien tuvāks un nepieciešamāks. Es tikai vēl isti nezināju — kādēļ? Tas nav arī jāzina. Pietiek. Vienlība ir neizturama. Un nevaru vairs gleznot. Vissliktākais, kas cilvēku var piemeklēt — būt vienam. Es negribēju, ka viņš aiziet. Bija jau rīts.

— Ja tu tagad aiziesi, — es teicu, — tad vispār nevajadzēja nākt. Es negribu vairs dzīvot viena. Nevaru.

— Es palikšu, — Olafs teica. — Es palikšu, tikai vispirms man tev kaut kas jāizstāsta.

— Vēlāk, — es teicu. — Vēlāk, Olaf!

Pavisam negaidot, vakar es satiku savu mīlestību. Tad, kad to vismazāk gaidīju. Kad vispār negaidīju. Vai dzīve tiešām pie pašam beigām grib vēlreiz par mani pasmelties? Vai grib runāt nopietni? Tu, dzīve, savā svētku skurbumā esi izspēlējusi velnišķīgu joku. Un cik labi būtu, ja tas patiešām izrādītos tikai joks! Mēs ar tevi varētu iedzert šampanieti un visu aizmirst... Nu pasaki, dzīve, kādēļ tā vajadzēja? Vai tev vēl nepietika ar to, ko esi man jau izdarījusi? Es taču no taviem bērniem neesmu pats sliktākais. Kādēļ tu esi sadusmojusies tieši uz mani? Kādēļ tu gribi, lai mans pēdējais gads kļūst vēl īsāks, vēl sāpīgāks? Vai arī tu, dzīve, to gribēji padarīt garāku, skaistāku, labāku? Ko tu gribēji, dzīve? Galu galā tagad jau vienalga. Neatbildi. Es tev vairs neprasišu. Tu esi izdalījusi kārtis un tagad man jāspēlē. Tikai žēl, ka starp manām kārtīm nav neviena trumpja. Visas kārtis tiks nokautas. Skumji, ka manas dzīves vienīgā un istā mīlestība nesagādās prieku, bet gan sāpes. Tai nedrīkst skriet pretī, no tās jābēg. Un, ja tomēr paliks, tai būs atvēlētas tikai... Un šīs dienas, kuru kļūs arvien mazāk un mazāk, pārvērtīsies mazās dvēseles ellēs. Kādēļ šim negaidītajam ieguvumam tūlīt jāpārvēršas vislielākajā zaudējumā? Es nebaldos pazaudēt dzīvi. Daudz sliktāk ir pazaudēt mīlestību.

— Mani sauc Māra Liedze, — es teicu. — Esmu māksliniece. Gleznotāja.

— Iespējams, ka es jūs pazīstu, — Olafs teica. — Neatceros. Man neiznāk laika aiziet uz izstādēm. Daudz biežāk iznāk iet uz morgu. Ja jums nekas nebūtu pretim, varbūt iedzertsim vēl?

— Lūdzu. Konjaku?

— Jā.

Mēs iedzērām. Mēs sēdējām gandrīz blakus. Mēs skatījāmies, kā sadeg sveces. Mēs ēdām. Mēs uzkodām. Mēs vēlreiz iedzērām. Mēs aizdedzām jaunas sveces. Mēs runājām. Mēs apskatījām dažas manas gleznas. Mēs reizē paskatījāmies pulksteņos. Mēs reizē pacēlām un saskandinājām glāzes. Mēs klusēdami klausījāmies, kā pulkstenis sit divpadsmit. «Mēs». Kā man bija vajadzīgs šis vārdiņš — «mēs»!

— Paldies, Māra, — Olafs teica, — lai gan es vārdiem neticu. Bet jums... Sais minūtēs cilvēki mēdz ne tikai viens otram vēlēt laimi, bet kaut ko arī dāvināt. Jūs man šovakar uzdāvinājāt istabas siltumu, sveču gaismu, meža smaržu, mājīgumu un drošības sajūtu, un kaut ko tādu, kas vārdos nav izsakāms. Paldies, Māra! Jums es, diemžēl, nevaru uzdāvināt itin neko.

Brīdī istabā valdīja klusums. Aiz loga lidoja raķetes. Uz ielas kļuva gaišs.

— Varbūt vienīgi — skūpstu.

Olafs pienāca klāt un noskūpstīja. Viņš mani skūpstīja ilgi un spēcīgi un laikam ļoti patiesi.

— Olaf, — es teicu. — Kādēļ tu neatnāci agrāk?

— Zēl, Māra, ka es tev varu uzdāvināt tik nēcīgi maz.

— Ja tu zinātu, cik daudz man šis mazais nieks nozīmē! Tā varbūt ir lielākā dāvana, kādu jebkad esmu saņēmis un, galvenais, tieši tad, kad tā bija visvairāk nepieciešama. Es tev pateicos, Olaf!

— Tu nupat pateici to, ko vajadzēja teikt man.

Es iesmējos.

— Bet tu pirmīt pateici manus vārdus.

— Notiek kaut kādas divainas lietas, — Olafs ar plaukstu pabēzēja pieri un mazliet apmulsis ieskatījās man acīs.

Man kļuva labi. Es sapratu, ka pilnīgi negaidīti, dažu stundu, varbūt dažu minūšu laikā esmu iemīlējusies. Pavisam nopietni un stipri. Un laikam arī Olafs. Bet kādēļ tu esi tik apmulsis? Protams, to neviens no mums nebija paredzējis, bet tādēļ jau dzīve ir tik tuva, ka tā reizi pa reizi mēdz sagādāt arī patīkamus pārsteigumus. Un kas tur, Olaf, neparasts? Notika visparastākais. Satikās divi cilvēki.

Pavisam negaidot, vakar es atcerējos visu dzīvi, atcerējos visu labo un sliktu, un atcerējos visas sievietes, kuras biju saticis, ar kurām kādreiz vai vēl pavisam nesen biju kopā un kuras man bijušas tuvas, un, šķita, ir vienīgi istās un vajadzīgās, un kļuva mazliet skumji. Tā nebija. Tās nebija vienīgās un, kā izrādījās, nebija arī istās. Man ar sievietēm nav paveicies. Man vispār dzīvē nav paveicies. Un tagad, pavisam īsi pirms izrādes beigām, kad biju pārliecināts, ka savu lomu esmu jau nospēlējis, aiz kulisēm satiku Māru Liedzi.

Pavisam negaidot, vakar.

Pavisam negaidot, vakar es satiku mīlestību. Es vēlreiz atradu to, ko gandrīz visu dzīvi nepārtraukti biju zaudējis. Bet tagad es zinu — Māra ir pēdējais, ko varu šai dzīvē vēl iegūt. Tas ir mans pēdējais laimests.

Vēl trīs simti sešdesmit piecas dienas. Maz. Un nu jau ir vēl mazāk. Es viņai to pateicu. Nekad nebiju domājis, ka man to vajadzēs pateikt diviem cilvēkiem. Divām sievietēm. Divām mīlestībām. Viena no tām ir jau vakardiena, otra — rītdiena.

— Tu melo, — Māra teica. — Mums nevajadzētu sākt ar meliem.

— Esmu ārsts un zinu. Es zinu pilnīgi droši. Diagnoze ir pareiza. Es nekad nekļūdos.

Māra cieši piekļāvās pie krūtīm, un es jutu viņas slaido roku spēku.

— Tas nedrīkst notikt, — viņa teica. — Tas būtu pārāk netaisni. Tas būtu pārāk nežēlīgi. Es tam neticu. Mēs nedrīkstam pieļaut, lai sākums pārvērstos beigās. Mums jāpanāk, lai beigas kļūst sākums. Tev, Olaf, nav jāskaita ne gadi, ne dienas. Tev jātic, tev jāmīl, tev jādzīvo.

Tad, kad viņa man neļāva aiziet, man šķita, ka kaut kas atkārtojas. Ka tā jau kādreiz bijis, un nekas jauns nebūs arī turpmāk. Bet, kad viņa pateica šos vārdus un sāka mani purināt kā mazu bērnu, es sapratu, ka varbūt pirmo reizi dzīvē mans iedomātais pieņēmums ir izrādījies nepareizs. Es esmu kļūdījies. Viss bija patiesi, īsti.

— Tagad man jātic, Māra! — es teicu. — Es nevaru neiet. Man nav tiesību palikt pie tevis. Man ir tikai trīs simti sešdesmit četras dienas, bet tu esi tik laba, patiesa un skaista, ka esi pelnījusi vismaz trīs simti sešdesmit četrus gadus.

— Tu gribi aiziet pavisam? — Māra uzprasīja.

— Jā.

— Kādēļ tad vispār tev vajadzēja nākt?

Es paraustīju plecus.

— Tu atnāci un mani nežēlīgi piekavi, — Māra teica un nodūra galvu.

Mani pārņēma tāda sajūta, it kā patiešām viņu nebūtu glāstījis un skūpstījis, bet gan visu laiku sītis.

— Un tomēr, — es teicu. — Man jātic, Māra!

— Ej, — viņa teica. — Bet iegaumē, Olaf, ka cilvēku no vientuļības, no neveiksmēm, no radoša apstākuma, no neziņas un bailēm, no visdrausmīgākās slimības un bieži arī no nāves spēj paglābt vienīgi mīlestība. Tu vari aiziet, Olaf, bet man no tevis kaut kas tomēr paliks. Varbūt paliks ļoti daudz, un zēl, ka tu to nezināsi. Bet kaut ko jau es tev varu pateikt un parādīt. Skaties!

Māra piegāja pie grāmatplaukta un paņēma kādu papīra lapu. Mani skatījās pusmūža vīrietis, un viņa seja, katrs vaibsts izstaroja gandrīz fiziski sajūtamu apņēmību un dzelzs gribu. Mēs skatījāmies viens uz otru ļoti ilgi, it kā censtos iepazīties, sadraudzēties.

— Es to uzskicēju dažu minūšu laikā, kamēr tu gulēji, — Māra teica. — Varbūt tu tāds nemaz neesi. Paldies, Olaf! Paldies, ka atnāci. Tagad zinu — es atkal varēšu strādāt. Un tas, ko radišu, būs pavisam kas cits, vēl nekad nebijis un neatkārtots. Tu mani pamodināji, kaut ko atgādināji un daudz ko liki saprast. Šo skici vari paņemt. Es tevi gleznošu pēc atmiņas. Cilvēkiem nav jāskaita dienas, bet gan tas, ko viņi šīs dienas nav paspējuši izdarīt. Ej Olaf! Bet katru dienu es gaidīšu tavu zvani. Tevi zaudējot, es tomēr esmu kaut ko ieguvusi. Es ticu, ka tu piezvanīsi.

Un tad es sapratu. Es sapratu pavisam skaidri. Māra — jūra, kurā man būs jānoslikst vai arī peldot jāizglābjas.

Pavisam negaidot, vakar...

VARŽU PAŠNĀVĪBA UN KRUPJU KARŠ

Šā gada sākumā Tāizemes ziemeļaustrumos tūkstošiem varžu beidza dzīvi pašnāvībā. Viņas metās virsū krūmiem, kam ir tik asi dzeloņi kā nažu gali. Nobijušies iedzīvotāji to iztulkoja par nelaimes zīmi. Pēdējo reizi varžu masveida pašnāvības tika novērotas pirms diviem gadiem, — pēc tam nāca sausums un bada laiks cilvēkiem un dzīvniekiem.

Tāizemes dienvidos notika iznīcinošs karš starp krupjiem. Tūkstošiem mīļmīļo dzīvnieku viscietsirdīgākā cīņā iznīcināja cits citu. Līdzīgu karu šeit novēroja 1941. gadā.

Zinātnieki abus šos gadījumus izskaidro vienkārši: dzīvnieki neatrod sev barību un tādēļ iet bojā.

URĀLU «ELĒGIJA»

Sverdlovskas mūzikas instrumentu firma sākusī ražot sēriju jaunu mūzikas instrumentu — pianīno «Elēģija». Tas Sverdlovskas Ietpratējiem sagādājis PSRS Tautas saimniecības sasniegumu izstādes pirmās pakāpes diplomu.

Pirmie pieci tūkstoši jauno pianīno nosūtīti Norijskas metalurģiskā kombināta metalurģiem, Urālu, Sibīrijas, Kazahijas, Tadžikijas un citiem savienoto republiku mūzikas mīļotājiem.

«PĀRDEVĒJA ZEM SPRIEGUMA»

tā Varšavā dēvē pārdevējās, kas ielās tirgo saldētus augļus un saknes. Tas tāpēc, ka tirdzniecības organizācijas viņas apgādājušas ar speciāliem elektriskiem apsildāmiem tērpiem. Tādā tērpā ir silti. Ja siltuma par daudz, pietiek, ja tērpu uz brīdi atvieno no tīkla.

ZVĒRU PRIEKAM

Lodzas zooloģiskais dārzs saviem iemītniekiem pasūtījis rotaļlietas. Piemēram, nūlziņš sanems no gumijas izlietu bumbu. Tādas apsūtītas arī ziloniem, bet pārtikām domātas mazāka izmēra gumijas bumbiņas. Zooloģiskā dārza direktora cer, ka jaunās rotaļlietas labvēlīgi iespaidos zvēru garastāvokli. Izrādās, ka zvēri, sevišķi, kad maz apmeklētāju, aiz garlaicības stipri nervozē.

JAU 50. STIKLA CILVĒKS

Sākot ar 1945. gadu, Drēzdenes hiigēnas muzeja darbnīcās izgatavoti daudzi unikāli eksponāti citiem muzejiem un izstādēm. Šogad no «konveijera» nonēms pēc skaita piecdesmitais «stikla cilvēks». Brīnišķīgie muzeja «bērni» ceļo pa visu pasauli. Japāna nopirka stikla vīrietī; vairāki modeļi pārdoti 7 viedrībai, bet stikla govi iegādājās Mongolija. Visi cilvēka un dzīvnieku modeļi

tiekl izgatavoti dabiskā lielumā un caur to caurspīdīgo «ādu» labi saskatāmi visi iekšējie orgāni.

DZIEDOŠAIS MĀLS

«Māla karalis», «Keramīkas patriarhs», — tā vietējie iedzīvotāji godina Franci Tomiševiski, kurš jau vairāk nekā pusgadsimtu apstrādā mālu. Sāka viņš ar māla podiem, bet tagad kopā ar Ivenecas mākslas izstrādājumu fabrikas meistariem darina tādus mākslas darbus, kurus daudzina pat ārzemēs.

Franci Tomiševiska sens sapnis — likt mālam dziedāt. Jau jaunībā viņš izudroja pats savu instrumentu, kuru nosauca par «akariņu».

Bet nesen Tomiševiskis izgatavoja no māla ģitāru, ar kuru pārsteidza pat vecos podniekmeistarus. Jauno instrumentu autors nosauca arī jaunā vārdā, par «ģitārīnu». Tad nāca kārta ērģelēm. Arī to detaļas, tāpat kā iepriekšējie Tomiševiska instrumenti, dzima podnieka krāsns ugunīs.

VISAS PASAULES ZUPAS

Zingenā (VFR) ir... zupu muzejs. Šeit savāktas receptes par 45 000 zupām, kādas liiek galdā visās pasaules zemēs. Ja ir vēlēšanās, ikvienu no receptēm var norakstīt. Pat visas pēc kārtas. Tikai, lai viens cilvēks nogaršotu «visas pasaules zupas», viņa mūžs izrādītos par īsu.

NEPARASTI MUZEJI

Muzejā, kas iekārtots bijušajā Mildenšteinas cietoksnī (Laiznīcē, VDR), var iepazīties ar interesantu eksponāciju. Tā stāsta par pasta vēsturi. Stendos ir 25 modeļi (mērogs 1:10), kas parāda pasta transporta attīstību no dižizansa līdz modernam pasta vaģonam. Eksponācijā ir arī gleznas, pastmarkas, senī pasta dokumenti.

Divsimto jubileju nesen atzīmēja zirgkopības muzejs, kas atrodas netālu no Hrudlmas Čehoslovākijā. Vairāk nekā 2100 eksponātu ataino zirga trīstūkstošgadu vēsturi un tā kalpošanu cilvēkam. Muzeja bibliotēkā savāktas vairāk nekā 4000 grāmatas.

ĶĪMISKAIS PUTNU BIEDĒKLIS

Savdabīgu putnu biedēkli no ražošanas atkritumiem izgatavojuši Kendžežinskas (Polija) slāpekļa fabrikas ķīmiķi. Šo biedēkļu smaka rada putniem tādu riebumu, ka tie ilgi neatgriežas tajā vietā, kur kādreiz sastapušies ar to. Mēģinājumi pierādījuši, ka Kendžežinskas putnu biedēklis ir nekaitīgs putniem un arī augsnei.

SLIMNĪCA PUTNIEM

Deli atrodas slimnīca putniem — liels trīsstāvu būris, kur ārstējas putni ar saauzotiem spārniem. Reizi nedēļā būris atveras, un no tā izlido apārstētie pacienti.

«ZILĀ NOLIKTAVA»

Saratovas zinātnieki izstrādājuši jaunu metodi sakņu glabāšanai zem ledus. «Zilajā noliktavā» Volgas dibenā un tajā leplūstošajās upēs ziemā glabāties simtiem tonnu gurķu, tomātu, kāpostu un citu sakņu.

M. OSIS. 1919. Par Padomju Latviju

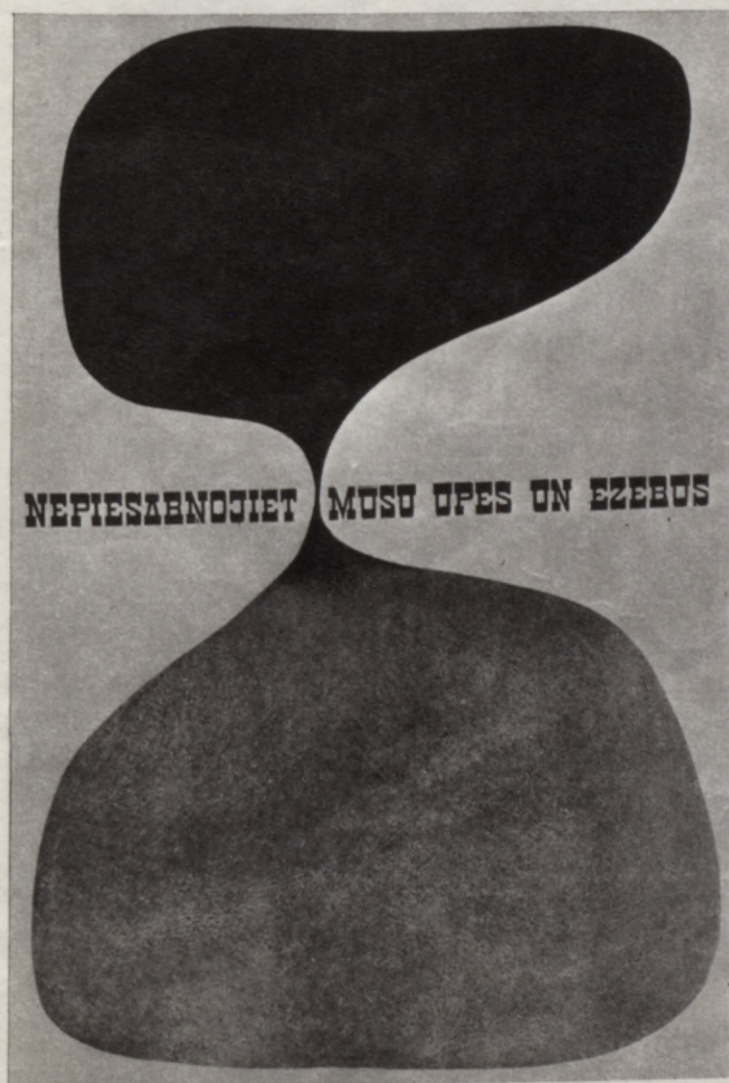

G. KAMRADZIUS. War-no!

NO 2. REPUBLIKĀNISKĀS PLAKĀTU IZSTĀDES

MĀKSLINIEKU NAMĀ RĪGĀ.

V. UPISA foto.

L. SENBERGS. Nepiesāņojiet mūsu upes un ezerus!

G. KIRKE. Mexico.

Laimdota Mūrnieks. PORTRETS. (E)ja).

Biruta Baumanė. KLUSĀ DABA. (E)ja).

NO LATVIEŠU MĀKSLINIEKU GRUPAS
IZSTĀDES MASKAVĀ.

IVANA GAMARDŽIJEVA un
GUNĀRA JANAŠA krāsu foto

Herberts Siliņš. BALTIJAS REGATE. [E]ja.

KOMPONISTS IMANTS KALNIŅŠ.

JĀNA MŪRŅIEKA foto

ZAHRATS

Ar Stambulu saistītas daudzas nozīmīgas armēņu kultūras lappuses. Pirms 100 gadiem Stambulā uzvesta pirmā armēņu opera, turpat arī ir aizsākusies jaunās armēņu dzejas «renesanse». Arī tagad, kad par armēņu kultūras centru kļuvusi Erevāna, Stambulas armēņu kultūra aktīvi piedalās visas armēņu kultūras celsmē. Zahrats (dzim. 1924. g.) ir viens no tā saucamās «jaunās skolas» pārstāvjiem. Kaut arī viņš nedzīvo savā tēvutēvu zemē, viņa daiļrade cieši saistīta ar tām problēmām, kas savilņo armēņu šodienas dzeju. Viņa daiļrade (tāpat kā citu progresīvo aizrobežu armēņu rakstnieku daiļrade) ir kļuvusi par armēņu kultūras neatņemamu sastāvdaļu, tā tiek izdota Padomju Armēnijā un atsaucīgi uzņemta. Izdevniecībai sagatavota Zahrata darbu izlase, viņš tāpat kā vairāki citi aizrobežu armēņu rakstnieki tulkoti krievu valodā un viņa grāmata iznāks arī Maskavā.

Zahrata liriskais varonis ir vienkāršs, it kā pavisam cilvēks no tautas, bet šī naivitāte, vienkāršība ļauj jo īstāk un spilgtāk izpausties sociālajiem motīviem, dzīves un brīvības mīlestībai. Par savu uzdevumu Zahrats uzskata: «...cīnīties, lai atbaltotos no visāda veida idiotisma un neēdētības, kuras neļauj cilvēkam normāli dzīvot.»

Aleksandrs Topčjans

Dzimšanas diena

Ja nejausi šodien
Uz ielas vai tramvajā
Debesīs vai uz zemes
Ieraudzīsīt 35 degošas sveces
Atcerieties Zahratu

Atstājiet savus darbus un rūpes
Aizmirstiet brīdi bēdu dzelošo
Paskatieties uz degošo sveču dārziņu
Padomājiet

Ka reiz jau pūtīs tāds dusmīgs vējš
Un visas šīs sveces nodzīsīs
Un aizpūtīs tukšajā plašumā
Ne sveces kur dzīvo — ne jūs — ne Zahrats

Padomājiet mirkli
Bet pēc tam
jūs pie savām rūpēm
es pie savām svecēm

Zivs kura ieraudzīja plūmes lapu

Maza zīvītņa ieraudzīja lapu
Svaigu — zaļu — pavasara sauli dzērušu —
— Ne lapu ieraudzīja
Bet pavasari —
Ar sapni par pavasari izlidoja no jūras
Iekrita agonijā
Zivs kura ieraudzīja lapu un apreiba tas esmu es

Lapa kas notrūkusī no plūmju koka
Savās vēnās kas nes sulas sīvumu
— Asaru strūkla
Uz lapas kātiņa —
Lapa kas notrūkusī tas esmu es

Plūmju koks starp ziediem
Skatīens uz sauli — skatīens uz lētu
Saule — lai auglis briest
Lietus — lai auglis ienāktos
Auglis — lai vienmēr par plūmi paliktu
Plūmju koks starp ziediem tas esmu es

Auglim ir saules garša
Un klusīnēm kust tev uz mēles
Un kauliņu tikai mirkli tu pasūkā
Un izsvied vai nu zemē vai jūrā
O laimīgais kauliņš tas esmu es

Vēstures stunda

Zahrats I — visuvarēnaiss kņazs
Zahratu dzimtas dibinātājs
Ar zobenu un uguni tronī kāpa
Bāreņu raudās un atrafēs neklausoties
Un Zahrats II — cienīgs pēctecis
Tāpat kā tēvs asinskārs drošminieks
Izplatīja sava diženā ģerboņa slavu
Pa novadu novadiem — gūstīja tautas bez skaita
Bariem jaunavu veda sev līdz
Un pēc kārtas ar viņām gulēja dēls
Zahrats III iesaukts par Lielo
Par Lielo jo divu gadu laikā
Visu valsti izdalīja mātītēm
Tā ka Zahratam IV kāpjot tronī
Atlicis bija vairs tronis no zilonkaula
Nezinu no tās dienas cik Zahratu
Sēdējuši šajā tronī un aizgājuši
Bet es esmu pēdējais Zahrats no dzimtas
Dzīvē neredzējis ne vectēvu kroni ne froni
Atnācu aizlešu gluži tāpat — kam kāda daļa

NO CIKLA «VELTĪJUMS KĀDAM NĒ-
GERU DZEJNIEKAM»

Galvaskausis

Nem plakanus kaulus liek blakām un sašuļ
Gatavo galvaskausus

Teiks runā un runās
Teiks klusē un klusēs
Teiks padomā padomās

Teiks runā un runās
Teiks runā un kliegs
Teiks apklusti neapklusīs
BRĪVĪBA kliegs.

Bēda un mierinājums

A

Jūra — bet jūrā lieli kuģi
Lielu kuģu ir daudz — lielle kuģi ir dziļi
Jūra vēl dziļāka

Cilvēks — bet viņā liela bēda
Bēda ir liela — bēda ir dziļa
Cilvēks vēl dziļāks

B

Spainis — vēl spainis — manī ir aka
Spaini pēc spaiņa bēdu smeliet
Gala nav ūdenim — ūdens neizsīkst
Kas tā par aku
Spaini vēl spaini

C

Saules vietā — tavā logā
Ienāk bēda

— Nolaide aizkaru tu dvēse mana
Guli — vēl nav rīts

D

Sīfieni birst
Un katrs sīfiens atcērt pa gabalam
Aiznes no fevis
Un tu to nezini
Sīfieni birst — birst bez pārtraukuma
Pa bezformīgo tavas esamības marmora statuju
Sīfiens pēc sīfiena
Noslīpēs tā ka vairs nepazīsi

Arvien no jauna kā tava bēda
Pāri tev āmura sīfieni birst
Tu — jau zinot par to — ar saprotošu smaidu
Noturēsies
Stāvēsi gluži kā pamatīgs piemineklis
Gatavs dzīvot

Atdzejojis MĀRIS ČAKLAIS

70. VIRŠU SAUJA DZIMŠANAS DIENĀ

ELĪNAS ZĀLĪTES «SILA ZIEDUS» PĀRLASOT

Virši zili, virši sārli
Tā kā jūra zib un zied —
Pēdējie tie goda vārti,
Vasarā kad cauri iet.

Zilu un sarkanu zīmuli malā atzīmēts šis pants grāmatā, kuru atnesu no bibliotēkas. Atšķiru atpakaļ titullapu: «Elīna Zālīte. Sila ziedi. Dzejas.», bet zem šiem uzrakstiem aizlīmēts kāds ieraksts, droši vien bijušā īpašnieka vārds. Paceļu lapu pret sauli, un savāda uguns izskrien ķermenim. «Austra Skujiņa 1931.» — rakstīts grāmatas titullapā. Tātad divas sastapšanās uz reizi. Kas lai zina, vai zilo un sarkano zīmuli atzīmes Austras roku vilktas; drīzāk gan nē. Interesanti, kādās vēl rokās pabijusi grāmata kopš Austras Skujiņas aiziešanas 1932. gadā? Līdz nokļūšanai Rakstnieku savienības bibliotēkā? Lasīti «Sila ziedi» daudz — stingrais kaliko iesējums tomēr trīsdesmit septiņus gadus godam noturējies.

*

Ir Elīnai Zālītei dzejoļi par agru pavasari, pūpoliem un vasaru ziedu kūrpes, par ziedu briedumu, kad

Tu šaubās sen vairs nesvaidies
Kā vēja šalkās niedrā;
Pār seniem maldiem pacelies
Kā stingra kalnu ciedra,

un tomēr viņas elements, dzejas stihija ir vasaras aiziešana, aiziešanas skaistums, pēdējā ziedēšana, bites dzēliena saldums:

Man garām lēli zili vēji šalc.
Es rūgti — saldo zemes smaržu manu.

Tas ir viršu laiks un pirmo astero laiks. Virši zied arī dzejnieces kapakmens granītā Raiņa kapos.

*

Ir lapas, kuras kokam notrauc jau jūnija un jūlija draiskais vējš, bet šo nenoturīgo lapu kokam nav zēl — rudeni tāpat viņš sagaidīs zaļdzeltensarkanā krāšņumā. Arī Elīnas Zālītes dzejaskokam ir lapas, kuras palikušas savā uzrakstīšanas desmitgadē, bet cauri sava laika poētisma atribūtikai laužas vermsīga dzejas paliesība, sirds nemiers:

Sirds nemiers kaislu dara sievu biklu
Un vīram spītēt liek pret likumvarām,
Sirds nemiers putnu sviež pret loga stiklu,
Sirds nemiers mani aizdzen mieram garām...

Un šis pats nemiers

... ilgot liek, lai cilvēks spētu
Būt kādreiz zemei nepiesiets,
Un maizes rūpes apmirdzētu
Mazs, vārgs romantikas zieds.

Skaidrs, precīzs redzējums — pavisam cits kā trauksmainās vispārējās romantikas popularizētājiem — maizes rūpēm sava vieta, romantikai — sava, un šai pasaulē «starp pulekļiem un dzīves pelniem» tas nav maz — šis mazais, vārgais romantikas zieds. Vārdiem savs svars, sava nozīmība, lieki epiteti nav vajadzīgi.

Starp lirisma saulainību un plūdumu — zibens apgaismojums, pēkšņa atjēgšana, atziņa:

Simts sautēm slepenām
Pie citiem siets tu stāvi.
Un, atrāviens no tām,
Tu saisties jau ar nāvi.

*

Zinu zinu: dzīve īsa
Plaukst un novīst tā kā zieds.
Šodien pārkrien laimes trīsa,
Izmisums rīt zemē liec.

Dziesma? Es tādu dziesmu nezinu. Un tomēr dziesma. Zālītes talanta īpatnība ir muzikalitāte. Tie ir nevis dzejoļi, kurus var komponēt, bet gan dziesmas, kuras var lasīt arī kā dzejoļus:

Zinu to, bet tomēr gaidās
Sirds ik brīdī deg un kaist,
Traucas, steidzas, vienmēr baidās
Kaut ko lielu garām laist.

Es lasu viņas dzejoļus un dzirdu melodiju, diez vai šie dzejoļi komponēti, vēl mazāk ticams, ka es tos būtu dzirdējis, un tomēr — skan, skan, skan.

*

Un vēl — talanta dabīgums. Viršus grūti, pat noiespējami ieaudzināt. Tā arī lirisku talantu var atraisīt, uziedināt, bet nevar izdomāt, sagrībēt, radīt, piespiest. Zālītes kaisli rāmās pārdomas plūst latviskas dabas tēlainībā, iekšējās uguns piesildītās:

Skaniet meži, dziediet lauki,
Pirms vēl nedūc bērū zvans,
Saldi kūpie, smaršu frauķi,
Kamēr vēl šis brīdis mans.

Šī uguns, šis vienotājs elements ir dzejnieces talants. Īsts, jo viengabalains. Viengabalains, jo īsts.

Maz jau no tā cilvēka paliek, kad viņš aizgājis. Pūlas viņš, protams, visu mūžu, bet cik bieži mākslā ir tā, ka jau jaunībā paveikts galvenais veikums. Arī «Sila ziedi» ir Elīnas Zālītes jaunības darbs. Šodien vajadzīga krietna piepūle, lai līdz galam izlasītu kaut vai «Vārds sievietēm», bet vienkāršā, liriskā, bez kādas īpašas «intelektuālās noslodzes» dzeja skan dzīva, zālojoša cauri jaunim rudenim jau nākamajā paaudzē. Bet tad jau tas nav tik maz...

Māris Čaklais

nozīmīga debija

Nav daudz to latviešu mākslinieku, kas ir sarīkojuši savu gleznu izstādes ārpus republikas robežām, lai gan šāda veldā piederēdē būtu liela nozīme mūsu mākslas propagandēšanā.

Tādēļ ļoti iepriecināja ziņa, ka trīs no Latvijas mākslinieku plašā kolektīva — Biruta Baumanes, Laimdota Mūrnieks un Herberts Siliņš šo tik atbildīgo soli spēruši. Viņu kopīgā darba skate notikusi Maskavā laikā no 7. augusta līdz 2. septembrim Leņina stadiona izstāžu paviljonā. Ar gandarījumu varam ziņot, ka izstādē bija pulcinājušies daudzus skatītājus un noritēja ar panākumiem. Labas atsauksmes par mūsu mākslinieku devumu sniedza arī leģendāri Maskavas mākslinieki, kas tieši uzsvera radošā rokkrasta, tematikas un glezniecisko risinājumu lielo dažādību.

Un patiešām, maskaviešu priekšā — trīs savdabīgas, atšķirīgas personības. Viņu darbi pēdējā gadu desmitā allaž bagātinājuši gan republikas, gan šaurāka apjoma izstādes un pārstāvējuši Latvijas mākslu Vissavienības arēnā, kā arī ārzemēs. Visi trīs ļoti aktīvi, ražīgi. Par to liecina arī darbu skate Maskavā. Katrs no viņiem faktiski sarīkojis per-

sonālo izstādi. Lūk, skaitļi — Biruta Baumanes izstādījusi 73 gleznas, Laimdota Mūrnieks — 66, Herberts Siliņš — 46. Tik plašs klāsts devis iespēju mākslas draugiem novērtēt katra dalībnieka ieguldījumu, panākumus un arī «ēnas puses».

Birutas Baumanes daiļrade jau no paša sākuma bijusi cieši jo cieši saistīta ar tautas dzīvi. Viņas darbos vienmēr un visur klāt ir cilvēks, tieši vai nojausami. Zemnieki, jūras arāji. Viss, kas saistās ar viņu dzīvi un vidi. Tāpēc pat Birutas Baumanes klusajām dabām uzspiests šo vīru un sievu pamatīguma zīmogs. Viņas gleznojums tā atbilst tēmai — ir pasmagis, korpuss. Kolorītu veido galvenokārt zemes krāsu gammas, tās brīžiem atsvaidzina spektrālā akcenti. Formas vienkāršotas, taču ļoti pārliecinošas, precīzs tēlu psiholoģiskais raksturojums. Biruta Baumanes labprāt glezno arī stipru sieviešu spēkpilnos augumus, kur dažbrīd panāk izteiksmīgu vispārinājumu. Bet viņai nav sveša arī inteliģences vide. Par to liecina aktieru, dzejnieku portreti, kuros redzam gleznotājas nopietnās spējas iedziļināties sarežģītā iekšējā pasaulē. Nezinu tādas viņas dar-

bus, kas nebūtu radušies dziļu emociju ietekmē, vai tas portrets, vai ainava, figurāla kompozīcija, vai klusā daba ar kādu vecu lākturi.

Laimdota Mūrnieks ir sapņotājs. Viņa poētiskie audekli pauž ideāla skaistuma meklējumus. Šai ziņā viņš ir neremdināms. Visas mīlīgās darba spējas Laimdota Mūrnieks veltī savu ideju iemiesošanai. Konkrētā īstenība pārtop jaunās vērtībās, realitāte iegūst daudzšķautņainu raksturu. Viņš izstrādājis savu glezniecisku sistēmu, ko vienmēr papildina ar kādu jaunu niansi, koloristisku atradumu vai kompozicionālu risinājumu. Darbā viņam palīdz ritma izjūta, dekoratīva krāsu nojauta, kas brīžiem atralsās ļoti skaistā krāsziedā. Iemīļotāko tēmu loks — vispārināti sieviešu gleznojumi, portreti, ziedi, koki, saule, balets. Arī sporta tematika nav viņam sveša. Darbiem cauri aužas zināms lineārisms, kas sastreģo kompozīciju, padarot to dinamisku. Laimdota Mūrnieks nebaidās no tīras krāsas, taču katru darbu apvieno noteiktā tonalitātē.

Dzīvespriecīgi, spoži krāsaini ir Herberta Siliņa darbi. Viņa kredo — gleznai jāmirz, jāizsta-

ro kā saulei, viešot cilvēkā gaišu prieku, cerību, spēku veikt darbu. Viņa gleznās sižetikal, lai gan tā aptver samērā plašu jomu, nav tik dziļas nozīmes kā pārējo divu gleznotāju daiļradē. Te mēs varam varbūt saskatīt tālu saikni ar franču impresionistu daiļradi. Tomēr Herberta Siliņa glezniecībai piemīt tieši mūsdienīgas koncepcijas — tā nepieciešama ar savu optimismu, vitalitāti. Sajā ziņā tā ir pat programmatiska.

Viņa gleznieciskā valoda balstās uz kontrastiem, lielākoties krāsu, mazāk — tonāliem. Varvīkšņains spožums, brīžiem pat neapvaldīts. Iespaids arī pati krāsa ar savu vieliskumu, pastozo uzlicienu. Un tam Herberta Siliņa darbos ir liela nozīme. Skiet, mazāku vēribu viņš pievērsis gleznu kompozicionālajai uzbūvei, īpaši Kurzemes pilsētu ainavās, kur tā vairāk pakļaujas empiriskam vērojumam un pārdzīvojumam.

Birutas Baumanes, Laimdota Mūrnieka un Herberta Siliņa izstāde galvaspilsētas skatītājiem pavēra dažus aspektus latviešu tēlotājas mākslas mūsdienu attīstībā.

Gunārs Kļava

ZĒM ZIEMEĻ, NORVĒGIJAS POLĀRĀS SAULĒS

TĀ SPOŽI SPĪDEJA DIENU UN NAKTI

Saule, polārā pusnaktis saulei tā uzlēca pār Karēlijas tūkstos ezeriem un bez rīta pavadīja mūs visu laiku miera reisā pa Norvēģijas ziemeļu pakausi. Desmit dienas zem vienas saules! Saules rietu sagaidījām, atgriežoties ar lidmašīnu virs Rīgas.

Skaista ir vasara aiz polārā loka kā Murmanskā, tā Norvēģijā, bet tā nav gara. Daudz garāka ir polārā nakts, kad fjordus un šēras sidrabo tikai mēness un kāvj.

Divdesmit trīs gadus Eiropas ziemeļos valda miers, bet Murmanskas iedzīvotāji zina rādīt pakalpus, līdz kuriem bija atlīduši fašistiskie iebrukēji. Norvēģi rūpīgi kopj savu atbrīvotāju — Padomju Armijas karavīru kapus.

Drūmā kara nakts Eiropas ziemeļos pagājusi, tomēr šodien nav visai gaiša. Regulāri agresīvā NATO manevri pie Padomju Savienības robežām, NATO bāzes fjordos, Norvēģijas parlaments — stortings balso par palikšanu NATO blokā (tikai 5 deputāti no 189 uzdrošinājās balsot pretim).

Lai atsvaidzinātu politisko atmosfēru Eiropas ziemeļos, uz dīzelkuģa «Vaclavs Vorovskis» Murmanskā sakāpa 260 padomju miera cīnītāju un devās draudzības reisā uz norvēģu polāro pilsētu Tromsī, kur 12. jūlijā sākās miera un draudzības svētki.

Mūsu kuģis — tā bija daļa no Padomju Savienības, daļa no mūsu sociālistiskās sabiedrības: visdažādāko profesiju pārstāvji, daudzas tautības. Vardē pilsētas mēra sieva Gerda Halvorsena, kura uz kuģa padomju ļaužu vidū nodzīvoja nedēļu, raksturoja mūsu delegāciju un tūristus šādiem vārdiem: «Cik jūs visi esat vienādi kā gudri, labi un spēcīgi jūrniki — tisti zvejnieki.»

Mēs jau zinājām, ka vārds «tisti zvejnieki» ziemeļnieku leksikā nozīmē labā un krietnā iemīļojumu. Painterestējāmies, kā gan var būt vienādi, nu, piemēram, straujais armēņu students un ieturēti nosvērtais, jau labi gados, karēļu skolotājs. «Tāpēc» — paskaidroja Gerda, — «ka jūs par visu interesējaties, palīdzat viens otram, dalāties priekos un bēdās, jūsu sirdis ir atvērtas citiem un citu sirdis atveras jums — kā tistiem zvejniekiem — akurāt!»

No Rīgas uz ziemeļiem devās septiņi pārstāvji republikas Miera aizstāvēšanas komitejas priekšsēdētāja vietnieces profesores E. Gudrinieces vadībā. Arī šo rindīņu autors bija viņu vidū. Gleznotājs no svešām zemēm atved skīču albumu, komponists jaunu dziesmu, fotogrāfs — filmu rullus, man gribētos pastāstīt par iespaidiem.

SALA UN PILSĒTA — VARDĒ

— Pie apvāršņa terra Norgel — tāds sauciens izpalika, jo, visu laiku likumojot pa šērām, nemaz nepamanījām, ka atrodamies jau norvēģu ūdeņos. Uz klāja mūs sasauca ziņa, ka tuvojāmies pirmajai norvēģu pilsētai Vardē. Seklajā pilsētas līcītī var iebraukt tikai zvejas kuģi. Okeāna kuģiem jāstāv reidā un jāgaida prāmis. Beidzot varam spert pirmos soļus uz akmeņainās norvēģu zemes.

Vispirms mūs iepazīstināja ar Vardē cietoksni.

— Mūsu cietoksnis pašreiz ir vismiermīlīgākais pasaulē, — teica komandants Borghilds Huncle. Viņa vārdus apstiprināja garnizona personālais sastāvs — 3 jūrniki. Komandants pastāstīja, ka cietoksnis celts 1440. gadā, lai kaimiņi zinātu, kur sākas Norvēģija. Kaimiņi to atcerējās un ievēroja, bet angļi 1808. gadā to aizmīrsa un mēģināja cietoksni ieņemt. Neizdevās. Norvēģu vēstures avotos rakstīts par garnizona izcilo varonību, angļu kuģu žurnālos — par vēja kaprīzēm (tolaik bija buru kuģi).

Pašreiz uz valņiem novietoti vairāki čuguna lielgabali un dažas pirmās pasaules kara haubices. Ieroči nav izvietoti pēc cietokšņa aizsardzības stratēģiskās un taktiskās nozīmības, bet tā, lai tūristiem būtu ērtāk fotografēt. Visa šī butaforija hektāra platībā atjaunota 1954. gadā. Vismiermīlīgākā cietokšņa komandants aizmīrsa pateikt, ka reizē ar cietokšņa atjaunošanu Vardē salinās augstākajā virsotnē iekārtota NATO kara bāze, kuras antenas un kupoli paceļas pāri pilsētai un redzami jau iztālēm. Kad jautājām, kas tās par divainām «sēnēm» uz klintīm, mums atbildēja — stacija meteoroloģisko spūņņu novērošanai. Komandants tomēr gribēja būt godīgs. Nobeidzot paskaidrojumu par «sēnēm», viņš piebilda — «tā stāsta».

Vardē pilsētas iedzīvotāju skaits sasniedz 4,5

tūkstošus. Nodarbošanās: mencu un siļķu zveja un to pārstrāde, tirdzniecība, sadzīves pakalpojumi.

Zvejas ostā daudz kuģīšu. Kuģītis — tāds nosaukums pat pamazināmā formā būtu stipri palielināts aiz cieniņas un draudzības pret vienkāršajiem norvēģu zvejniekiem, kuri uz tiem pelna dienšķo maizi. Patiesībā tās ir tikai vidēji lielas koka laivas «fix-boat», ar virsbūvi un mastiem, pie kuriem laba vēja laikā piekar buru (benzīns ir dārgs). Laivām ir zviedru motors un 2—3 cilvēku komanda.

Pajautājām, kāpēc tik daudz kuģīšu nav izbraukuši zvejā. Oslo esot karsts, zivis nevarot pieņemt, tāpēc zvejnieki remontējot kuģus. Remontu gan neredzējām, arī tīkli sen izžāvēti. Varbūt Oslo tiešām laiks ir karsts, bet tur netrūkst saldētu. Patiesībā trūkst pircēju, nav pieprasījuma.

Un tad mums rādīja un stāstīja par pilsētas lepnumu — bezmaksas skolu, kurā apmāca zivju pārstrādāšanas meistarus. «Mūsu skola ir vienīgā tāda Eiropā», uzsver viens no tās septiņiem pasniedzējiem. Skolas trīs plūsmās mācās 45 jaunekļi. Varot iestāties arī meitenes, bet kopš skolas dibināšanas 1938. gadā vēl neesot bijis tāda gadījuma. Skolā uzņem pēc obligāto 9 klašu beigšanas, un tā dod vidējo speciālo izglītību.

«Vienīgā Eiropā, bezmaksas, 30 gadu vēsture» — to atkārtoja vairākas reizes ikvienam, kurš sīkāk painterestējās par skolu. To atkārtoja arī mūsu delegācijas loceklim zvejnieku kolhoza «9. maijs» valdes priekšsēdētājam Konstantīnam Vitolam. No viņa kolhoza vien dažādās PSRS vidējās un augstākās mācību iestādēs unursos šogad zvejas un zivju pārstrādes speciālitātes apgūst 45 jaunieši — zēni un meitenes, pie tam ar kolhoza stipendiju. Nebija laika to salīdzināt. Un ko varēja zināt, vai sarunā nenoklausītos kāds Norvēģijas ārlietu viceministra Jākabsona kunga pilnvarotais, kurš varētu celt trauksmi, ka padomju tūristi, neskatoties uz brīdinājumu, nodarbojas ar graužošu komunistisku propagandu, lai gan šīs propagandas saturs ir pati mūsu liķiena.

Miera un draudzības reisa dalībnieku izkāpšana Vardē salīnā pilsētas iedzīvotājiem bija liels notikums. Mūs sagaidīja pilsētas mērs, padomju norvēģu draudzības biedrības valde, daudzi iedzīvotāji, jaunieši un, protams, visi pilsētiņas pusaudži un bērni.

Kupli apmeklēja bija Murmanskas mākslas vingrotāju uzstāšanās skolas sporta zālē. Meitenes izpelnījās nedalītas ovācijas. Tas pats sakāms par pašdarbības koncertu, ko mūsējie sniedza arod biedrību namā. Pilsētas stadionā notika miera reisa futbola komandas draudzīga tikšanās ar Vardē izlases komandu. Šī draudzības spēle rīvēja NATO kara bāzes pakājē. 200 metrus sāpus un 100 metrus augstāk pacēlās tās pašas «sēnes». No klintīm izlida arī bariņš zilu kareivju un vēroja spēli. Viņus savukārt novēroja baltās getrās tērptā un baltām siksnām apjota militārā policija.

Civilā apgērbā, bet ar militāri brašu stāju ļaudis sekoja tiem padomju tūristiem, kuriem bija fotoaparāti. Vietējie zināja stāstīt, ka par bāzes fotografēšanu varot iekulties nepatīkšanās. Es arī biju grēkojis — pārāk kārdinoši ir uzņemt draudzības spēli uz NATO bāzes fona. Kāds jau sāka soļot man pa pēdām, bet kad, glābdamies no lietas, pēc spēles iegāju baznīcā, viņš nozuda.

Vardē baznīcai ir moderns un ziemeļnieciski skops iekšējais iekārtojums. Moderna arī altāra glezna — jauniņa madonna neilona minikreklinā. Viņai apkārt eņģeļu vietā lidinās kaijas, bet pie kājām gul lielas mencas un ronīs. Acīmredzot tagadējais draudzes gans viltībā tālu pārspējis to savu priekšteci, kurš 1640. gadā uz «paša miermīlīgākā» cietokšņa valņa lika sadedzināt 80 raģanas.

PILSĒTAS SAIMNIEKS, VEIKALA TPAŠNIEKS, MŪSU DRAUGS

Grupa norvēģu Vardē uzkāpa uz padomju kuģa un kopā ar mums turpināja ceļu uz Tromsī. Viņu vidū bija arī pilsētas mērs Jalmar Halvorsens. Par šo cilvēku, kurš pirmais no norvēģiem mūs sveica, visu laiku bija mūsu vidū un pēdējais no mums atvadījās, gribu pastāstīt sīkāk.

Halvorsenu ģimene, kā visi Vardē iedzīvotāji, no paaudzes uz paaudzi ir bijuši jūrniki. Tēvs jau drusku pacēlies uz augšu — kļuvis zvejas kuģu remonta meistars. Tāds stāvoklis varēja nodrošināt dēlam drusku izglītības. Dēls attaisnoja cerības un izdevumus — izsitās vēl augstāk — kļuva kioska tpašnieks. Pateicoties izdevīgam stā-

voklīm (galvenā iela), saimnieka un viņa sievas Gerdas prasmei, kiosks pārvērtās par veikalu, kurā pārdod augļus, konfektes, limonādi, kancelejas piederumus un, protams, košļājamo gumiju.

Un tad tie, kuriem pilsētā teikšana, nolēma, un Jalmars tika ievēlēts par mēru. Loģika pavisam vienkārša — ja jau viņš prasmīgi saimnieko savā veikalā, tad labi apsaimniekos arī pilsētu. Pārāk bagāts viņš nav, būs paklausīgs tiem, kuri bagātāki. Par mēra amatu nekādu atlīdzību nesniedz, bet tā ir laba reklāma veikalam: ļaudis ienāk pārrunāt kādu vajadzību un kaut ko arī nopērk. Sieva Gerda ļoti lepojas ar vīra augsto amatu, kurš arī viņu padarīja par pirmo dāmu pilsētā, tomēr neaizmirst piebilst, ka viņiem ir savs veikals, kura īpašnieki nav pakļauti vēlēšanu nejausībām.

Halvorsena kungs ir aktīvs miera cīnītājs un liels Padomju Savienības draugs. Gribētos, lai par savu atklāto sirdi un drošo uzstāšanos pret karu Vjetnamā viņam nebūtu jācieš tā, kā tiem norvēģu pilsētu mēriem, kuri 1966. gadā piedalījās ziemeļu tautu miera un draudzības svētkos Murmanskā. Pēc atgriešanās dzimtenē «brīvā» norvēģu prese pret viņiem uzsāka īstu rīdīšanas kampaņu, saucot par komunistu uzpirktiem nodevējiem un citādi zākājot.

MIERA FRONTES NEMIERĪGĀ IKDIENA

Tromses iedzīvotāji mūs sagaidīja vēsi, par to bija parūpējusies norvēģu prese, bet izvadīja ļoti jūsmīgi — par to gādājam mēs paši.

Eiropas ziemeļu kalofa (kalof — norvēģiski nozīmē cepurīti nacionālā stilā, šis nosaukums Eiropas ziemeļiem tagad kļuvis internacionāls) tautu draudzīga tikšanās kļuvis tradicionāla. To rīko ik pēc diviem gadiem. Nākamā notiks 1970. gadā kādā no Ziemeļzvēdrijas pilsētām.

Ne visiem Norvēģijā patika miera un draudzības svētku rīkošana Tromsē. Divus gadus valdība dažādu sadomāto iemeslu dēļ atteicās rīkot svētkus uz norvēģu zemes. Tomēr šogad, augot miera kustībai un dažādu sabiedrisko organizāciju interesei par sadarbību ar Padomju Savienību, valdība piekāpās. Kad nebija iespējams bloķēt robežu, nolēma bloķēt ļaužu sirdis. Tromsē apstrādāja sabiedrisko domu. Dažos uzņēmumos aktīvākajiem ļaudīm draudēja nedot atvaļinājumus u. c. Lielas cerības lika arī uz noslēgto ziemeļnieku raksturu un uz to, ka ļaudīm kopš dzimšanas tiek iepotētas trīs lietas: strādā, lai nopelnītu, par naudu pērc sev prieku — mājas un mašīnas veidā — un nejaucies politikā.

Oficiālās aprindas domāja esam sekmīgi uzcēlušas augstu žogu ap padomju kuģi. Bet tās neņēma vērā patiesā vārda spēku, padomju cilvēka lielo sabiedrisko aktivitāti un to, ka pati kapitālistiskās pasaules ikdiena šajā žogā atstāj lielas spraugas. Lūk, viena no tām. Tromses pilsētā ar tās 36,7 tūkstošiem iedzīvotāju nav neviena teātra, ne koncertzāles, ir tikai viens kino. Mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu ir maz un tie sīki — galvenokārt orķestri un kori. Šādā kultūras dzīves vakuumā mūsu pašdarbnieku un profesionālo mākslinieku koncerti bija sensācija.

Protams, ne katrs, kurš nāca fiktīvs ar padomju ļaudīm, bija miera cīnītājs. Dažs gribēja tikai paskafties, cits iegūt suvenīru. Bija arī tādi, kuru pirmais vārds skanēja «vodka».

Padomju delegācija par svētku galveno uzdevumu uzskatīja pastiprinātu miera cīņu Eiropas ziemeļos, kas nosodītu amerikāņu agresiju Vjetnamā un fašisma atdzimšanu Rietumvācijā. Somijas delegācija centās propagandēt aktīvas neitralitātes politiku, rast sev sekotājus šinī jomā. Zvēdrijas delegāti par galveno uzskatīja pašu tikšanos, pārrunas un diskusijas neatkarīgi no to saturs un rezultātiem. Norvēģu oficiālās aprindas centās pārvērst svētkus par tīri tūristisku pasākumu, bet viņu progresīvās sabiedriskās organizācijas centās nodibināt pastāvīgus kontaktus ar padomju ļaudīm, dot atspēkojumu pretpadomju izdomājumiem, kas parādās norvēģu presē.

Ar gudriem kompromisiem un pacietīgām diskusijām kopumā tika sasniegti padomju delegācijas mērķi: nosodīta agresija Vjetnamā un neofašistiskās izdarības Rietumvācijā. Protams, nozīmīgs bija arī pats fakts, ka šādi miera svētki notika valstī, kura jau 19 gadus ieguļa NATO kara ratos, kur sabiedriskajai domai visus šos gadus iegalvots, ka miera cīņa ir Padomju Savienības agresija, bet par miera aizstāvi iztēlota ASV armija. Valstī, kur ASV un Kanāda militārām būvēm ieguldījusi 20 miljardus dolāru.

Norvēģu sabiedrība, atkarībā no tās šķiriskās piederības, pēckara gados vairāk vai mazāk tomēr pieradināta pie domas, ka NATO ir viņu vaigros aizsardzībai pret Padomju valsti. Tāpēc katrā tikšanās, pārrunas, diskusijas ar padomju ļaudīm, ar aktīvas neitralitātes Somijas un Zvēdrijas pārstāvjus palīdz kliepēt šo melu miglu, rada uzticību.

Pirmais svētku pasākums bija gleznu, foto un lietiskās mākslas izstādes atklāšana pedagoģiskajā skolā. Izstādē bija pārstāvēti Murmanskas, Ļeningradas, Karēlijas un Arhangeļskas apgabalu, Somijas, Zvēdrijas un Norvēģijas ziemeļu provinču mākslinieku darbi. Gleznās un zīmējumos redzama bargā ziemeļu daba, zvejnieku darbs, tumšā polārā nakts un spožā diena.

Īpatnējā, tautiski modernā manierē darinātas sāmu (lapu) mākslinieka Franka Juhla gleznas un lietiskās mākslas veidojumi. Mākslinieks strādā kopā ar sievu, arī mākslinieci, kura veido skices. Lecerī Franks atveido metālā, akmenī vai kokā. Ar pateicību mākslinieks pieņēma uzaicinājumu ierasties Murmanskā ar personālizstādi.

Svētku svinības notika pilsētas stadionā. Ļaužu bija taisni tik daudz, cik vajadzīgs, lai izskatītos pieklājīgi, bet ne vairāk. Toties uz pašdarbības koncertu arodbiedrības klubā atnāca daudzi. Jau stundu pirms sākuma zālē nebija nevienas brīvas vietas.

Uz skatuves un zālē skanēja četras valodas, mainījās izpildītāji. Istai mākslai nav ne valodas, ne valstu attāluma robežas — to apliecināja arī trīskārtīgs bīss armēņu vijolnieci.

Visus dziļi aizkustināja sāmu meitenes šūpuļa dziesma, kuru izpildīja soliste no Murmanskas. Dziesmas stieptajā melodijā atspoguļojās arī sāmu tautas sūrais liktenis. Viņi dzīvo visās četras ziemeļu valstīs. Visvairāk Zvēdrijā — 33 000, vismazāk PSRS — 2000. Bet tikai Padomju Savienībā dzīvojošiem sāmiem pavērts ceļš uz izglītību un kultūru.

Otrā un trešā miera un draudzības svētku diena bija tik bagāta dažādām aspriedēm, lekcijām, pašdarbības skatēm, futbola sacensībām, ka ne trešo daļu nebija iespējams apmeklēt. Interesanta bija kultūras darbinieku konference pilsētas muzejā. Uzsākot darbu, dalībnieki vienojās apspriest tos jautājumus, kas ir kopīgi Eiropas galējo ziemeļu tautām. Konferences vadmotīvs — pazīstī savu kaimiņu, priecāties līdz ar viņu, palīdzī nelaimē.

Murmanskas un Karēlijas apgabalu iedzīvotāju kultūras sakari ar Somiju jau kļuvi tradicionāli. Pēdējā laikā pastiprinājās saites arī ar Norvēģiju. Vīru kvartets «Atlantika» no Murmanskas viesojās Vardē pilsētā, bet Vardē pūtēju orķestris — Murmanskā. Konferences dalībnieki izteica domas, ka līdztekus šādiem abpusējiem sakariem nepieciešams ik gadus rīkot visam ziemeļu Kalof-tam kopīgus mākslinieciskās pašdarbības festivālus.

Interesants, kaut ne tik vienprātīgs bija seminārs miera aizsardzības jautājumos. Pirmais uzstājās Somijas miera un konfliktu pētīšanas institūta profesors Jerans fon Bunsdorfs. Viņa institūts dziļi un vispusīgi strādājis neitralitātes jautājumā, kā arī nopietni tiek pētīts jautājums par dažādu sociālo sistēmu līdzās pastāvēšanu. Kaut arī somu zinātnieki nav marksisti, dibinot savus argumentus uz konkrētiem faktiem, viņi nonākuši pie secinājuma, ka dažādu sociālo sistēmu mierīga līdzās pastāvēšana ir ne tikai iespējama un vēlama, bet nepieciešama kā cilvēces nākotnes ķīla.

Izmantījusies somu sabiedrības izpratne par neitralitāti. Kādreiz to saprata kā malā stāvēšanu, tagad uzskata, ka daudz svarīgāka ir aktīvā neitralitāte — cīņa par mieru. Tās vārdā somu profesors piedāvāja savus pakalpojumus, viņa institūta pieredzi sadarbībā starp dažādu sabiedrisko sistēmu pārstāvjumiem.

Tomēr norvēģu pārstāvis, sabiedrisko zinātņu institūta profesors Grunlanda kungs savā lekcijā un replikās šo vērtīgo priekšlikumu atstāja pilnīgi bez ievērības. Sagrozot faktus, viņš centās pierādīt, kāpēc Norvēģijai jāsatāv NATO. Viņš runāja par Padomju Savienības militāro potenciālu, par kuru neesot oficiāli datu. Par bailēm no Padomju Savienības un par pašu norvēģu ierobežotajām iespējām militārajā laukā. Grunlanda uzstāšanās bija ļoti izaicinoša, kaut arī viņš teica, ka gribot tikai diskutēt.

Norvēģim atbildēja Pdomju Savienības miera aizstāvēšanas komitejas atbildīgais sekretārs Mihaīls Kotovs: «20 miljoni padomju ļaužu gājuši bojā pagājušajā karā. Daudzi no viņiem atde-

vuši dzīvības par Norvēģijas brīvību, apglabāti Norvēģijas zemē, tāpēc mēs nevaram būt mierīgi, kad pie mūsu zemes robežām notiek manevri, kuru dalībnieki pat nemēģina slēpt no mums savu naidu.» Taktiski, bet stingri biedrs Kotovs norādīja: ja vēlamies sadarboties, tad nevajag saasināt jautājumus, kas mūs šķir, bet izvirzīt tādus, kuri var vienot.

PAR ZEMI UN TAUTU

Ziemeļu tautu raksturs ir apvaldīts. Kaut arī interese par padomju kuģi auga no dienas dienā, pie trapa nekad vairāk par 50 cilvēkiem nesalastījās, otrs piecdesmitis stāvēja bariņā notālāk. Daudzi pastaigājās pa ošmalu, gaidot savu kārto kuģa apmeklēšanai. Izņēmums, protams, bija bērni līdz 12 gadiem. Tie lida uz kuģa gandrīz vai pa tauvām, skaļi prasīja suvenīrus un pēc tam tos ļoti brālīgi sadalīja savā starpā.

Gadījās redzēt arī nenosakāma dzimuma «hipiju» eksemplārus, tērptus garos puķota katūna svārkos. Kad viens tādās raibsvārcis smeļoties nirdza zobus un lēca ar abām kājām gaisā, bet otrs ar basu kāju mēģināja uzvilkt sērkokciņu un piesmēķēt, man gribot negribot nāca prātā Suhumī pērtiķu audzētavā vērotie skati. Par laimi, šo dīvaiņu skaits Ziemeļnorvēģijā nav liels. Savā vairākumā norvēģu jaunatne ir atturīgi nopietna, pat pārāk nopietna. Tam par iemeslu ir agri sāktā sūrā darba dzīve.

Mani pārsteidza norvēģu muzikalitāte. Itālija ir izdaudzināta par dziesmu zemi, bet itālieši, kā vēroju, vairāk trokšņo nekā muzicē. Skanošajā Vīnē mūziku iemēro stingri pēc maksāto šiliņu daudzuma, un tā kļuvusi bezgaršīga kā parafinēti āboli. Tromsē pavadītajās trīs dienās bija iespējams noklausīties vismaz desmit īsus koncertus (15—20 minūtes) — ikviens pasākums sākās ar koncertu, kurā atskaņoja pasākuma saturam pieskaņotu repertuāru. Mūzika kļuvi par ikdienas sastāvdaļu, un tāpat kā referāts vai uzruna sagatavo izstādes apskatei, debatēm par miera jautājumiem, atpūtai vai darbam.

Norvēģi mīl sulīgas krāsas. Vai tā būtu mājiņa ar žogu, reklāmas plakāti vai gleznotāja modernista brīvi triepieni, — viss teicami saskaņots. Krāsu veikalos pārdod speciālas rokasgrāmatas par krāsu izvēli un pieskaņošanu visdažādākajām vajadzībām.

Krāsainība, kontrastu gamma — tā ir ziemeļu tautu uztveres īpatnība. Bez tās garā polārā nakts liekas nepārilaizama. Bet laba gaume paver sirdi skaistajam, labajam.

Grūts, bet ienesīgs ir ziemeļu zvejnieku amats. Visas Ziemeļnorvēģijas labklājības pamatā ir bagātīe zivju laime. Pēc otrā pasaules kara atjaunota un modernizēta zvejas flote, ātri strādājošas zivju pārstrādāšanas rūpnīcas dod iespēju Norvēģijai ieņemt otro vietu pasaulē (neskaitot PSRS) zivju nozvejā. Ja fjordos nemānotu zivju bagātības, tad nebūtu ne lielisko pilsētu ar skaistajām mājiņām, ne grandiozā tilta pāri šērai. Bez zivju pārpilnības varbūt kalnu ielejās būtu tikai pa sāmu jurtai. Zēl, ka zvejnieki, kuri, bieži riskējot ar dzīvību, ceļ šo bagātību no dzelmes, paši saņem mazāko pusi. Lauvas tiesa paliek tiem, kuriem pieder saldētavas, pārstrādāšanas fabrikas, bankas. Darba cilvēkam jāapmierinās ar mazu ģimenes mājiņu, mikrofiatu vai mazu folkvāgena mašīnu. Bet, ja menca nenāk (tā ir kaprīza) vai zvejniekam gadās saslimt, tad mazo pārticību nomaina parādī, nabadzība, izmisums.

SVĒTKI BEIGUSIES

Kā viena tsa diena pagājusi nedēļa. Vēl ātrāk aizsteigušās trīs dienas Tromsē. Esam tikai mazliet iepazīnuši šo ziemeļu Venēciju, kad kuģim atsienu tauvu. Kalni kļūst lielāki, pilsēta, tilts, baznīca paslēpjas kalnu ēnā un ietinas dūmakā. Vienīgi baltas kaijas, viegli spārnus cilādamas, ilgi seko kuģim, slēpjoties aizvēja pusē. Svētki beigušies.

Vienā no kuģa saloniem gleznotājs maskavietis Antons Petrovs uzstādījis sabiedrības vērtējumam brauciena laikā radītos darbus. Izmantojot nepātraukto dienu, viņš paspējis apstrādāt ap 60 akvareļu, skicē un grafiku. Un, kad pēdējie norvēģi Vardē atstāj kuģi, mums vēl sirdī skan pilsētas mēra Jalmara Halvorsena atvadu vārdi: «Esam jums pateicību parādā par šo skaisto braucienu, par svētkiem, par draudzību. Tas viss palīdzēs mums būt aktīvākiem cīņā par mieru gan savās mājās, gan visā pasaulē. Mēs esam kļuvuši daudz bagātāki. Uz redzēšanos!»

G. Timermanis

1. Kad nu brauciet pa Cēsu—Madonas ceļu, tad, Bregža kalna mugurai pāri tikuši, sāciet tik lūkoties pēc šādas ceļa zīmes. Varbūt jums laimējas tikt arī līdz skābputras kausam un zirņu bļodiņai.

2. — Vī-die, — sacīja sirmā Pauļa māte, — kad es biju meita, gājām te dievīnu pielūgt, bet nu te dancā...

— Vai tad slikti, Pauļa mātī!

— Kas nu par sliktumu. Lai jau dancā vien. Dievīnu tikpat vairs nelūdz.

„Septu faeeſchana”

[MODERNA PASAKA AR REĀLĀM BILDĒM]

...Aiz trejdeviņiem kalniem un lejām ir teiksmots ezers, ko daudz ļaužu no malu malām skatīties brauc — jo tas ir augstākais ezers latvju zemē, dzidriem avotu ūdeņiem pildīts. Bagāts un varens ezers tas ir, un daudz vīru tur mēģina zelta zivtiņu laivā dabūt. Un stāvēja ezera krastā izsenis nams, visu aizmirsts un pamests, un laika zobs grauja tā simtgadu baļķus, jumtam sūna pārauga pāri, bet izgāztās durvīs puteņu nakts tik staigāja nosalis vējš.

Bet atbrauca gudri vīri, kas smalkus amatus pieprot, un pārvērtās vecais nams, kā jau tam pasakā jābūt. Un deva tam vārdu kā senos laikos — par saiešanas namu to sauca. Tik nenāk vairs sievas pa baltajiem ceļiem pītās lēplūku vīzēs, bet tarkšķēdami atskrien «moči» un atved garbikšu meičas. Ļaužu tur sabrauc liels pulks, tie mīlestību bauda un ar spēkraušiem mīlojas, pat zirņu tur netrūkst un, teic, arī kaņepes būšot... Taures tur skan un grīda tur dim...

Arī es tur biju, siekalas riju, gar logiem snākstījos un žēlabu grāmatā rakstīt taistījos...

Arhitekta T. NĪGUĻA un Cēsu patērētāju biedrības amatnieku meistardarbu «Cepļu saiešana» fotogrāfējis Z. LEGZDIŅŠ.

3. Pildat kausus, līdz var spēt turēties un pallikt kājās.» Yārdz vietā.

3

3. Pletuka Krustiņi:
«Pildat kausus, līdz var spēt turēties un
pallikt kājās.» Yārdz vietā.

4. Miestiņā šajā mucā ir kolhoza
«Alauksts» meistarū brūvēts, un arī augstā-
kos plauktos šis tas labs atrodams. Pateik-
šanas grāmata, kas redzama uz letes stūra
[tā ieslēgta drošā koka klucī], pildās ar
pateikšanas un... arī žēlabu ierakstiem.
Vissāpīgākā žēlaba — kāpēc ar «slēgtiem
vakariem» durvis bieži slēgtas ceļa brau-
cējiem! Kāds pedantisks grāmatvedis gan
sūdzējies arī par vienkāršo dēļu grīdu un
vāju apgaismo, bet cits šai žēlakai karstu-
mā pārcirtis pāri: Muiķis!

5. Ja saņemšana, tad saņemšana — pie kopu
galda uz garajiem soliem ir vietas 80 cie-
miņiem.

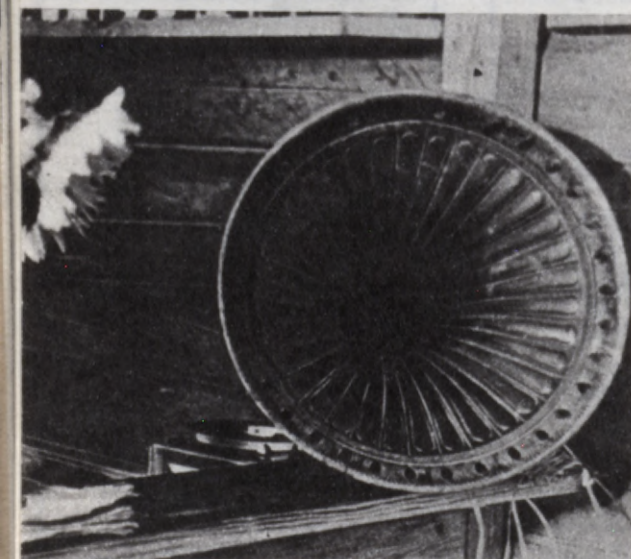
4

6. Bez «muziķa» tā lieta neiet. Un kas
to būtu domājis, ka šī vecā gramofona
taure vēl izspiedīs modernās radiolas! Ir
gan atpalikusi gaume, — dažs nopūšas un
nākamreiz aizbrauc uz «Pērlī», kur gais, plašs,
viss stiklā un betonā, un nekādi jo-
cīgi pārsteigumi nav gaidāmi.

6

7

8

7. Šis stundenis laiku skaitījis jau pagājušajā gadsimtā.

8. Interjera fragments. Lūdzu pievērst uzmanību šai jaunajai oriģinālajai sienu apdarei — koka dabiskais raksts un krāsa lieliski harmonē ar dekoratīvo sūnu pildījumu koka plaisās. Cik vienkārši, cik dabiski tas iznācis!

9. Klusā daba ar zirņiem. Pakļīdušas gan runas, ka kolhozam jau sākot apstrūkt zirņus, Jā, tas ir smags jautājums, jo zirņi, kā zināms, Latvijā ir reta kultūra. Cita lieta — vīnogas, tās uz katra stūra.

10. Sarkans ālis, balta kanna, daiļa pati nesējiņa...

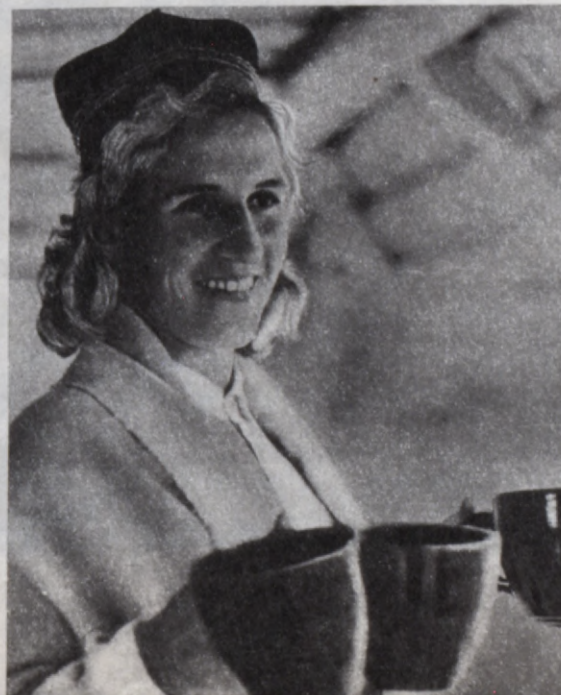
5

11. Šis jaukās meitenes rokās varenajiem zandartiem jākjūst par gardu maltīti. Jo viņa ir «Cepju» pavāra palīdzība. Un Cēsu rajona patērētāju biedrību savienības valdes priekšsēdētājs P. Gulbinskis pat publiski, presē, ir apsollījis zivju zupu neveiksmīgiem makšķerniekiem un tālāka ceļa braucējiem.

9

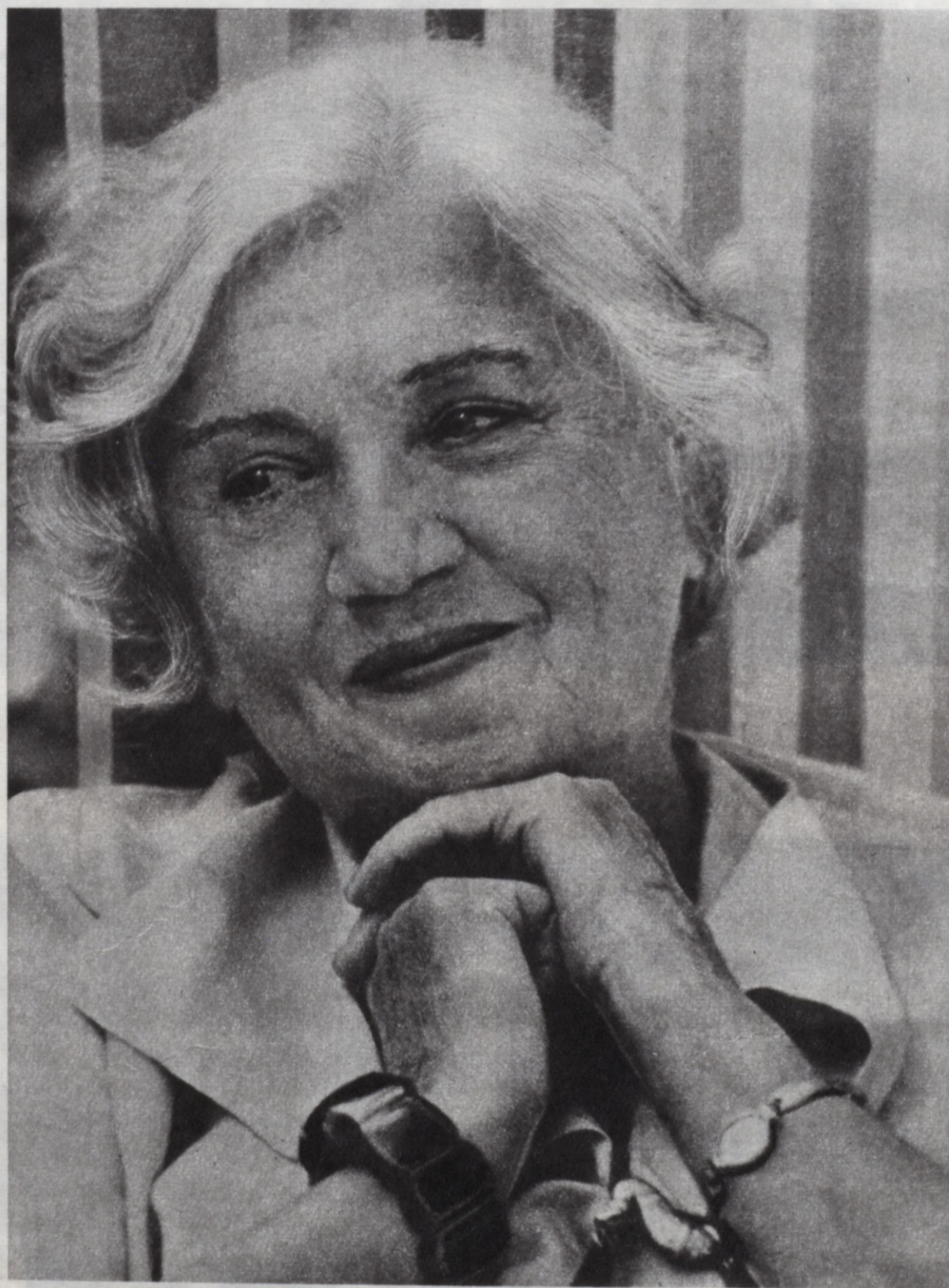
10

11

LATVIJAS PSR TAUTAS SKATUVES MĀKSLINIECE

ANTA KLINTS

ZAŅA LEGZDIŅA foto

Saruna atvasaras saulē

Gaišs smaržo pēc sveķiem un priežu skuļām. Tepat aiz kāpām jābūt jūrai. Bet pusdienas tveice izkaltējusi jūras miklo, dzestro elpu. Karsts. Mēs apstājamies pie nomelnējušas sētiņas. Aiz tās koka mājiņas — vasarnīcas. Viena, otra, treša... No pirmā acu uzmetiena visas šķiet vienādas. Kurā no tām dzīvo Latvijas PSR Tautas skatuves māksliniece Anta Klints? Pie vārtiem maza meitenīte — strupdeguniņa. Viņa tūlīt un nešaubīdamās apliecina, ka te dzīvo aktrise, tomēr pati vēl izrādās pārāk «sīciņa», lai pa istam parādītu ceļu. Un te jau nāk mums pretī pati Anta Klints. Sasveicināmies. Neparasti silta un saulaina ir šī atvasaras diena. Un viss šķiet saderīgs — gan jaukais laiks, gan Antas Klints smaids, piesārtusi seja, gaišais tērps un vēl vienmēr zili zilo acu laipnais skatiens.

Nav ne grezna, ne plaša mākslinieces vasaras «valstība». Bet cik daudz gan cilvēkam vajag? Vēl jo vairāk, ja saule jau atvasarā. Ir gana, ja tepat līdzās šalc priedes, elpo jūra un krūms neliēdz pavēni.

Neievērojot mūsu atrunas, mājas māte aizsteigusies palūkot, ar ko mūs pacienāt. Uz mirkli esam atstāti vienīgi Surmiša sabiedrībā. Bet viņam par mums maza bēda. Lēkā pa būrīti un knābā savu ēdamo. Surmītis nedzied. Agrāk esot dziedājis un tad pārstājis. Laikam jau mazais, dzeltenais kanāriņputniņš sapratis, ka būris, lai arī cik ērts, ir un paliek tomēr būris. Un arī puķu zirnis, kas iesprausts būra režģī, nav vis ziedošs krūms, bet no stublāja atgriezts zieds. Man paliek tā kā žēl mazā cietumnieka. Droši vien savā dzimtenē, brīvā vajā tādi mazi Surmiši nepārstāj dziedāt.

Un te jau atgriežas pati saimniece.

— Man viņu uzdāvināja... — stāsta mājas māte. — Bet tagad gan visiem saku un lūdzu, lai vairāk nedāvina. Pārāk daudz puķu prasa tāda maza dzīvībiņa. Iemīļo viņu un, ja nu kas notiek, cik tad žēl...

Un vai nu maz jājaudā? Otra tāda, kāds bijis Miķēlītis, vairs neatrast. Septiņpadsmit gadus viņš uzticīgi kalpojis savai saimniecei.

Kas gan nebūs redzējis aktrisi kopā ar Miķēlīti uz ielas, tramvajā, arī uz skatuves un pat filmā. Miķēlītis bijis visai atjautīgs «aktieris». Prātis saklausīt gala vārdu un zinājis, kas istajā vietā da-

rāms. Bet ko lai dara? Vecums. Tas pievar un uzveic ne vien tādu mazu sunīti, kāds bija Miķēlītis...

Brīvu, nepiespiestu sarunu dažreiz grūti vadīt pa noteiktu gultni. Atmiņu bezdelīgas šaudās šurpu, turpu. Vārdu urgas pamet pa likumam, nogriežas sāpus...

Attēlot patiesi, tā no visas sirds mazā meitene vēlējas jau skolas gados. Lasāmgrāmatā nodrukātos dzejoļus viņa skaitīja pēc sava prāta un tik aizrautīgi, ka uzslavas vietā dažreiz izpelnījies kaktu. Kam gan par to bija bēda, ka meitenē jau toreiz brieda pašas vēl neapjaustas tēlotājas alkas. Šī apslēptā vēlēšanās pārauga apzinātā mērķī, nākot ciešākā saskarē ar toreizējo Liepājas (vācu) teātri.

Pirmā iecerētā loma — Kārlēns «Skroderdienās», tā arī palika nespēlēta. Pirmais skatuves tēls — Pelnrušķīte. Arī vēlāk daudz spēlēts pasaku lūgās. Viens no mīļākajiem pasaku tēliem — Surmītis «Lolitas brīnumputnā». Savās domās māksliniece allaž atgriezusies pie šī tēla. No tā savu vārdu guvis arī mazais, dzeltenais kanāriņputniņš — vēlinās atvasaras draugs.

«Skroderdienās» dažreiz nācies tēlot Zāru Goldbaumu, bet beidzamajā uzvedumā nepārspēto Pindacišu. Spridīti Anta Klints spēlējusi arī tad, kad jau aktrise apritējis ceturtais gadu desmits, bet Sniedzi, kad bijis jau pāri četrdesmitiem.

Ir tādi cilvēki, kas nenoveco. Jaunības noslēpums? Vairbūt. Mōžumu, darba spējas, šķelmīgu smaidu un trāpīgu vārdu aktrise saglabājusi līdz šai dienai.

— Kāds tur nu noslēpums? — klausoties mūsu prātojumus, ieblīst aktrise. — Nekāda noslēpuma nav. Vienīgi nevajag čīkstēt. No čīkstēšanas slimība nepāriet. Mazāk staigāt pie dakteriem. Kad ārsti paši laiku pa laikam mani atceras un pārmet, kāpēc neparādīties, es viņiem saku: esiet laimīgi, ka ir arī tādi, kas jūs neapgrūtina.

— Bet kā ar dienas režīmu. To jūs droši vien ievērojat?

— Neievēroju. Arī gulēt neēju laikā. Un no kafijas neatsakos. Kas tā būtu par dzīvi bez kafijas?

Savus brīvos brīžus aktrise atdod labai grāmatai. Vēl joprojām ar aizrautību lasa apcerējumus par aktieru dzīvi, darbu, meistariību. Tikko esot dabūjusi pazī-

stam režisores Marijas Knēbeles grāmatu. Lasot ar lielu interesi.

Un vai maz iespējams novilkēt robežu starp «brīvo» un «nebrīvo» laiku. Lomas radišana un veidošana paņem aktrises laiku bez atlikuma.

— Arī tad, kad esmu atgūlusies uz dīvāna un neko nedarū, un citi domā, ka atpūšos, patiesībā domāju par lomu, par savu tēlu. Tiesa, līdz ar gadiem grūtāk iemācīties arī tekstu. Bet ne jau tas ir galvenais. Ne jau teksts vien rada tēlu. Atceros Bertu Rūmnieci. Stāv man pretī un nerunā ne vārda. Un es neredzu vis aktrisi, kas nezina tekstu, bet manā priekšā māksliniece, kas dzīvo lomā, kas bez vārdiem aizpilda tukšumu...

Ir tādi aktieri, kas spēj aizraut sev līdzī partneri. Tāds bijis Eduards Smilģis. Neaizmirstams un vienreizējs viņa veidotais Hamlets. Anta Klints, Ofēlijas lomā, izjutusi katru viņa vārdu, sekojusi katram žestam, katrai kustībai.

Māksliniece vairākkārt piedalījusies filmās. Tomēr darbs filmā nav sniedzis īstu radošu gandarījumu. Aktierim grūti bez tiešā, dzīvā cilvēka. Grūti bez skatītāju zāles, kur mākslinieks rod sev atbalsi un apliecinājumu.

Bez tam aktrisei dažreiz nav par prātām arī pati filmas uzņemšanas «specifika».

Nevaru saprast tādu «specifiku», ka tāpēc vien, lai uzkāptu uz kuģa borta, pamātu ar roku un atvadītos, jābrauc uz dienvidiem. Vai tad nevar to pašu izdarīt bez liekas izšķērdības?

Mūsu sarunas pavadīens skar dažādu paaudžu aktierus. Anta Klints tic mūsu teātru nākotnei, tic mūsu aktieru vidējam un jaunākajai audzei. Antra Liedskalniņa, Dina Kuple, Viļa Artmane... Tie ir vārdi, kas runā paši par sevi. Un ne tikai šie vien. Tādu ir daudz. Māksliniece ar prieku piemin Gunāru Cilinski, kas pēdējos gados atraisījies un izveidojies par lielu aktieri.

— Es viņu atceros vēl kā pavisam jaunu zēnu. Bija atnācis uz Teātra fakultāti, bet toruden nebija uzņemšanas. To uzzinājis, jauneklīgs izslējās visā augumā un noskaidrāja: «Es gribu būt aktieris un būšu aktieris!» Kā redzat, šie apņēmīgie vārdi nav teikti velti!

Gaišs siltums plūst no aktrises acīm, kad viņa runā par jauno aktrisi D. Kveldi.

— Tā no malas paskatoties, liekas parasta meitenīte, bet katrs

Surmis.

viņas vārds apdvests ar patiesību...

— Kādam pēc jūsu domām jābūt aktierim?

Māksliniece, atspiedusi galvu pret krēslu atzveltni, mirkli klusē.

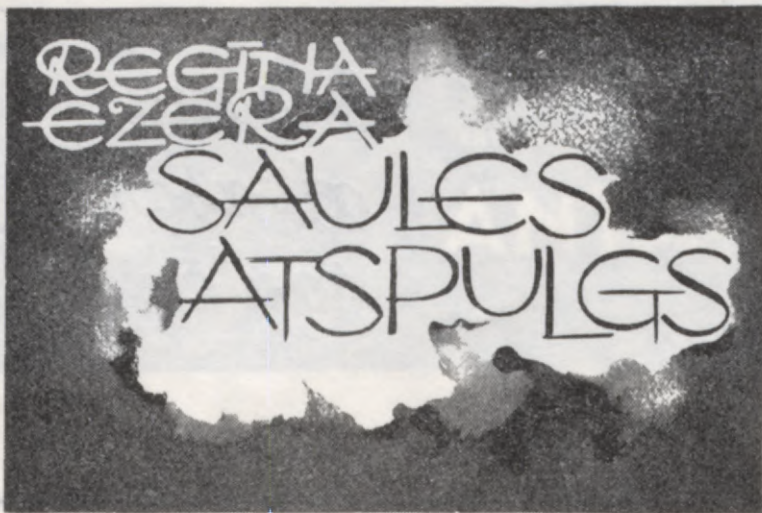
— Patiesam, domāju. Arējais skaistums? Ir labi, ja ir, bet tas nav galvenais, noteicošais. Ne jau tas svarīgi, cik «skaista» aktrise izskatās uz skatuves, bet gan, cik patiesi tēlojums, cik dziļš pārdzīvojums. Tāpat ne jau vienmēr mākslinieku lielumu nosaka tas, cik veikli un pārliecinoši viņi prot izkļāstīt savus radošos principus. Pats galvenais ir padarīt šis darbs. Ir meistari, kas neprot gudri runāt, bet daudz padara.

— Tas būtu par māksliniekiem. Bet ko jūs domājat par cilvēku, par cilvēku vispār? Kādas pēc jūsu ieskatiem ir cildenākās cilvēka īpašības?

— Patiesīgums un godīgums. Ne jau vienmēr paši tādi esam, ne jau vienmēr sastopam to arī pie citiem... Bet vai tāpēc šīs īpašības kļūst mazāk nozīmīgas?

Atī, pavisam nemanot, sarunā aiztecējis laiks. Pienācis brīdis atvadīties. Māksliniece pavada mūs līdz dārza vārtiņiem. Skatos šajā apgarotajā sejā, gaišajās acīs un liekas neticami, ka Anta Klintij aiz muguras jau trīs gadu simta ceturksņi. Mēs atvadāmies, lai redzētos. Lai redzētu aktrisi atkal uz skatuves vēl daudzās jaunās teātra sezonās.

V. Zāle

Uldis Zemzars zīm.

STĀSTS AR LAIMĪGĀM BEIGĀM

(4. turpinājums)

... Un atkal pa šosejas vidu klidzina zirģelis. Brūns zirgs, brūns zārks, brūns...

Ielpa — izelpa, ielpa — izelpa...

Vismaz kāds trokšnis varētu pārtraukt šo nomācošo klusumu. Novilptu prečinieks Daugavas otrā krastā, ierietos Zieduleju suns kā viņnakt, sāktu sist šīs nolāpītais sienas pulkstenis.

Viņš ieklausās — apstājies.

Līdzās dāšo Elza. Mierīgi, vienmērīgi. Blakus dzīva, silta krūts, dzīva, silta roka, pie sienas drūms, klusējošs pulkstenis un laukā stiklaina zaļa nakts.

... — Es nezinu neko labāku par maizes smaržu. Tu visa smaržo pēc maizes — rokas, seja un mati. Katreiz, kad es sajūtišu maizes smaržu, atcerēšos tevi.

— Tu runā tā, it kā mums nekad vairs nebūtu lemts tikties... It kā tu nekad vairs neatgrieziesies.

— Es atgriezīšos, Nora! Mijā, labā! Mēs noteikti vēl satiksimies...

... Zirģelis nekautrīgi nāk pa pašu lielceļa vidu. Sejas, sejas, sejas izkūp pelēkos putekļos...

Kāpēc apstājās pulkstenis? Laikam neviens nav atcerējies uzvilkt. Laukā varētu ietarkšķēties vismaz zemes vēzis — akls un neglīts kukainis, kuru noķertu spundē gaiša stikla cietumā.

Vanags pakāpjas uz krēsla, tāpat bass un vienās peldbiksēs, uzvelk pulksteni. Uzvelkot tas čirkst, Elzas vienmuļā elpošana nojūk. Viņš stāv uz krēsla, ieklausās kā zēns: pamodīsies vai nepamodīsies?

Pulkstenis čakli tikšķ pie pašas auss. Aizēlšas un aizsmacis sit trīs reizes.

Viņš nokāpj uz grīdas, iečikstas dēlis. Vēsa grīda, kas saldē pēdas, gluda un vēsa kā asfalts. Ziedulejās nespodri un dobji kā mucā dzied gailis. Tikšķ pulkstenis, un gailis dzied.

Viņš uzgērbj pūkainu, siltu halātu, apaujas un iziet ārā. Austrumu pusē citrondzeltena svītrīņa. Gaisā kā avota ūdens līst starp pirkstiem un aizplūst. Rēgāini baltas ziedošas ābeles. Vanags iet pie tām lielām soļiem pa čaukstošo zāli.

«Tas ir viņš...»

Pie Ziedulejām vēl aizvien stīdz dūmi, dārzā liesmiņa kā magone. Saplok, uzplīvo, uzstās mutulis. Daugavas strēmēlīte kā stikla gabals, koki uzzīmēti ar tušu uz pelēka papīra. «Tas ir viņš...»

Augšā miegaini mirgo zvaigznes.

Vanags iet uz malkas šķūni, atnes dažas pagales, sveķīti, pagrabj dražas kaktā, kur mitrāks. Aizkur uguni dārzam ziemeļu pusē, no kurienes brīžam velk it kā tikko manāma vēsma. Liesmas staigā pa šķūlām, uzzirkstējo, pleķērušās ķērpjiem, uzplīvo. Uguns — priecīgs un gaišs kā Jāņos. Bet viņš plūc slapjo, auksto zāli un met liesmas, lai dūmo. Atkal iet uz šķūni pēc mizām, atkal plēš zāli — uguns uzpland un smok, uzpland un smok. No pirksta sūcas asinis. Viņš norauj cerīnām lapu, aptin. Kādas melnas plaukstas kā skursteņslauķim!

«Vai es tiešām kādreiz gribēju kļūt par skursteņslauķi? Cik tas sen? Vai patiesi tas vispār bijis?»

Iegriezts ir dziļi. Nopil otra lāse.

«Vai patiesi arī es esmu nodzīvojis mūža lielāko daļu, jo līdz šim tam tādi kā es neaizvelk... Kas vēl manā dzīvē varētu būt tāds, ko neesmu izbaudījis? Ģirts sāpes?»

Zani Vanag, uguns dziesl!

Viņš atkal iet pēc šķilām. Sārtena svītrīņa gail austrumos. Bet kur tad zvaigznes? Nodzīsušas. Tikai viena bāli mirgo virs meža, ar tušu uz pelēka papīra uzzīmētā meža. Un dūmu strūkļa kā svece pret debesīm, un dzīvas liesmiņas runājas ar baltiem ķērpjiem, un spokaini gaišās ābeles pilnos ziedos.

Aust rīts.

... Divas draudzīgi apkampušās rokas — melna un balta. Viena baltā adītā džemperī, otra — melnā sveķainā vatenī...

Leja aiz Viršiem ir sirma no saunas.

Viņš ieiet istabā, nomet halātu un, juzdamies noguris līdz nāvei, tāpat — ar nokvēpušu, svītrīna seju un pelnainām rokām, iekrīt gultā. Uzmostas Elza.

— Ak dievs! Kas ir ar tevi? Tev slikti?

Viņa sēž uztrūkusies. Maigi dzeltens naktskreklis, matruļļu melnie radziņi un pārbiedēta, iztrūcināta seja — komiski radziņi un apjukusi seja.

— Atnest zāles? Nu, saki! Atkal sāpes?

Viņš iesmejas. Cietī un drūmī, tā ka Elza sabīstas vēl vairāk.

— Gribu gulēt, — viņš saka, aizgriežas un aizver plakstus.

Acu priekšā bezgalīgs, vienmuļš tukšums kā sniega kļajums bez putna tumšajām pēdīnām.

— Vai, kā tu mani pārbiedēji! Domāju, notikusi kāda nelaime.

Elza mugurā vairs nav bezjēdzīgā, kaitinošā naktskrekla, bet zāļi svītrotā, labi izgludināta blūzīte, mati sasukāti un sasprausti. Kārtīga, spodra namamāte, pat neviena melnuma aiz nagiem.

— Skrēju savas desmit reizes skatīties, vai tu neesi pamodies.

Pa griestiem zibinās saules zaķītis. Tas no ūdens, ko Elza ienesusi bļodā. Uz krēsla atzveltnes dvielis. Viņam dvielis, viņam ūdens, kas, vēl nenorimis, klusām zvārojas.

«Ko es naktī spokojos kā apmāts? Tā stenokardija mani patiešām vēl pataisis par istu neirastēniķi.»

Saules zaķītis dejo uz griestu pelēcīgajiem, krāsotajiem dēļiem, uz priekšu un atpakaļ, kamēr apstājas.

Nu, tagad nomazgāties, tas pašlaik viņam vajadzīgs vispirms. Un kāds nu palags, jo viņa nokvēpušajām rokām!

— Redz, ko es te esmu nostrādājis! — Vanags ierunājas atvainodamies.

— Ak, nekas! Palagu pārmainīšu. Kad ar tevi tikai viss labi. Tā nobijos...

«Nora man būtu bijusi kā pineklis pie kājām. Ar tādiem radiem tajos trakajos gados...»

Elza atsāk:

— Tev vajadzēja uzcelt mani. Ziedulejās uz rīta pusl esot kuruši pat trijātā, un viņiem... Tu nemaz neklausies.

— Es klausos.

— Un Ziedulejās zemenes izglābuši, bet mums pagalam.

«Viņa tagad būtu veca. Sarma taču stāstīja, ka viņa pārvērtusies līdz nepazīšanai. Vēža slimnieki jau izdilst kā gindeņi.»

— Skatos, visi vidi tumši. Bet vakar ziedēja gluži baltas dobes. Vai tu dzirdi, Zani?

— Jā, ziedēja gluži baltas dobes, — viņš atsaucas.

«Kādas dobes? Kas ziedēja?»

— Tev bija taisnība, kad tu teici, lai es nestādot.

— Ko tādu?

— Nu zemenes, ko tad citu.

— Ak zemenes!

— Tu laikam vēl neesi izgūlējies?

— Es? Kāpēc tad ne? Gluži normāli.

Viņš ceļas, mērc rokas tikami remdenā ūdenī. Elza sniedz ziepes, apaļu, dzintardzeltenu, gludu gabalu, kas milīgi iegulst saujā kā viņu noslīpēts jūras akmens.

«Galu galā tas viss sen miris un aprakts...»

Aiz sienas mūzika. Redzams, Sarma augšā. Saules garausis lēkā tieši virs Vanaga galvas. «Halli — galli, halli — galli,» skan viņpus sienas.

«Un tagad mirusi arī viņa.»

Plaukstās, pamazām kļūdamas pelēkas, čaukst mīkstās putas.

Un Elza runā:

— Es redzēju, kur tu naktī esi kūrī uguni. Ziedulejām jau tur pie pašas upes salnas aizvien vieglākas. Tēva laikā dažreiz viņiem nenosala nekas, kamēr mums viss bija pagalam.

Cik savādi Elza to saka — «tēva laikā».

Kara laikā. Pētera Pirmā laikā. Mēra laikā. Tēva laikā. Ja viņš, Vanags, nomirs agrāk, viņa droši vien tikpat nopietni teiks: «Zaņa laikā».

— «Dzidrajai» dūmi nākušī tieši virsū, tā nemaz nav cietusi. Bum-bierābele vēl nebija isti uzziedējusi. «Zelta renetē» — tā gan.

Mūzikas skaņas spiežas cauri sienai kā filtrpapīram. Vanags slaukās tīrā, iecietinātā līnu dvielī, un tas tikami gurst.

«Zeltījums paliek tikai nepiepildītām mīlestībām. No sievietēm neiznāk ne Beatrices, ne Lauras...»

Jē, jē, jē, halli — galli!

Dvielis gurst.

«Tikai ko lai tagad dara ar Sarmu un ar Jurgī?»

Jē, jē, jē...

Runājot gausi kust Elzas pilnīgās, pabālās lūpas.

Tēva laikā...

Vanags paraugās Elzā. «Tēva laikā» — tā ir viņas jaunība. Nav ko skaisties, smieklīgi skaisties. Gaišās uzacis gandrīz saplūst ar pieres baltumu, pāris krunciņu acu kaktiņos, masīvs mīkstās zods. «Tēva laikā...» Vārdi kā plienēnu izpletnīši. Resnām sievietēm nepiestāv vārdi kā plienēnu izpletnīši, viņām pliestāv griezt sieru uz koka dēlīša.

Izpletnīši aizlido pa vējam, viegli un gaiši, un vairs neatgriežas. Vanags pakar dvieļi uz krēsla atzveltnes, un tas negurst un klusē.

— Nepem to tik ļoti pie sirds, Elzīn!

Halli — galli...!

— Zemenes mēs vienkārši nopirksim. Arī ābolus.

— Un tomēr... žēl.

— Kā žēl?

— Tāpat.

Odens aprimis, un saules zaķītis vairs nedejo, tup sarāvēs uz griestiem, jo nogurst arī saules zaķīši.

6. nodaļa

Klēts gala sienā mazs lodziņš, maza nespodra rūts, mazs staru kūlītis apgaismo iekšpusi: pāris apcirkņus, apbružātas tīnes ar senlaicīgiem apkalumiem, ēvelsolu, sakas uz vadža, sašķobījušos, apbružātu skapīti. Lietas ir pelēkas un apputējušas kā vecas atmiņas, ko vakara gaisma cenšas apzeltīt kā mācēdama. Lauku māju klētīs, kūtsaugšās

un pažobelēs ir veselas šādu vecu lietu un vecu atmiņu kapsētas...

«Pēc kā es nācu?»

Cauri rūgtenajai putekļu smakai uzvējo tikko jaušams ābolu aromāts, kaut arī augļus te sen vairs neglabā. Kad Elza ļoti ļoti sen atpakaļ šeit gulēja, no apcirkņa saldi kā viraks cēlās ābolu smarža. Bet vai arī šī smarža nav tikai atmiņa?

«Pēc kā gan es galu galā nācu?»

Nespodrā rūts tvīkst sārta. Cetrstūrainā un sārta kā kvēlojošām ogleņiem pilna plīts kurtuve.

Uz vadža līdzās Edvīna drēbēm («Jāienes taču iekšā, skapī!») nez no kādiem laikiem karājas tēva zaķene — melna, sasprēgājusi ādas virsa, līdz plikumam sadeldētas spalvainās ausis, vienā vietā pat vate izspraukusies. Kas nu vairs tādu liks galvā un uz kurieni ies? Aizmetama.

— Vai, Velnaģimī!

I n t e r m ē d i j a

Jā, tas esi tu, Velnaģimī. Vecais paziņa, šķelmis. Sārta stars caur lodziņu atspīd tieši stikla acis, un tu izskaties sabozies un nīkns. Nē, tas no saules, tāds tu neesi, ne sabozies, ne nīkns. Tu esi no drusku skumjajiem un labajiem velniem. Es taču tevi tik ilgi pazīstu. Es pieiešu, pagrozišu tevi uz naglas — redz, sārta elles uguns acis apdziest, tās kļūst tumšas un samtainas kā uzticamam sunim.

Kur tu biji nozudis visus šos gadus? Un kas tevi atrada un piekāra pie sienas?

Droši vien Edvīns...

Nekas liels jau nav noticis. Tu tikai esi mazliet apputējies un arī tavas krāsas vairs nav tik spilgtas. Bet tā jau tas notiek ar visiem. Rau, kāda es esmu kļuvusi, arī drusku apputējusi pa garajiem gadiem...

Tu esi labs velns, tu man nekā nesaki, nepārmet, ka es tevi nobāzu nezīn kur, aizmirsu pavisam. Bet aizmirst — tas ir pats smagākais grēks, vai ne, aizmirst, to, kas bijis vajadzīgs, kas lies skaists... Tu man kādreiz likies skaists. Tu man šķīti pats skaistākais no visiem velniem pasaulē. Bet tas ir ļoti daudz — būt pašam skaistākajam velnam no visiem velniem pasaulē, vai ne?

Tu esi velns — džentlmenis. Tu nesaki:

— Mamma, kas ar tevi noticis? Kāda tu esi kļuvusi?

Atceries, tas bija Edvīns, kas mani iesauca par savu Mammu. Viņš teica, ka Velna māte izklausoties slikti, bet Velna mamma ne. Un tevi pašu viņš iesauca par Velnaģimī. Viņš bija pirmais, kam es tevi parādīju, un arī viņam tu likies skaists.

Viņš teica:

— Uztaisi vēl vienu tādu ķemu.

Viņš tā arī teica: «ķemu», lai gan tu viņam patīki. Bet es netaisīju. Ne tāpēc, ka viņš tevi nosauca par ķemu. Gribēju, lai tu būtu vienīgais pasaulē.

Es nekad nespēlējos ar lellēm, tu biji mana lelle. Nu, nu, neap-skaisties, ja es par tevi saku «lelle», nevajag tā.

Galū galā šodien varu atzities:

— Es tevi pat mīlēju.

Tu saki — kā tad es tevi varēju pamest putekļiem un laika zobam, ja mīlēju. Esmu daudz ko pametusi. Pametu, pametu... Nu, neskaisties tik pārmetoši!

Redzi, te plaukta pašā stūrītī ir manas vāzītes. Šī, drukna un raupja kā čiekurs, un brūna. Bet šī viegli pelēka, dūmaina, slaida kā puķes kāts. Bet tas... Ak, tas ir mans māla zaķis! Es ļoti tālu gāju pēc šiem zaļganajiem māliem. Vienā vietinā, krastmalā, jau aiz Lielvārdes. Lai gan — kāpēc zaķi jātaisa no zaļganajiem māliem? Kur pasaulē ir zaļgani zaķi? Varbūt tāpēc viņš arī iznāca tāds sērīgs. Zaķim jābūt brūnam un jautram, zaķi nedrīkst būt skumji.

Un velni? — tu valcā.

Velni drīkst. Velni... ir tādi paši kā cilvēki. Vieni ir skumji, bet citi ne. Vieni ir ļauni, bet citi ne. Un velniem sāp. Kad viņus pamet un aizmirst, viņiem sāp. Es agrāk domāju, ka tu mūžīgi būsi jauns. Bet nu redzu — nejaunojies! — kļūst veci arī velni. Un ir bēdīgi tā: būt jaunam — pagulēt dažus gadus pieputējušā klēts plauktā — at-tapties vecam.

Pledod! Pledod, mans vecais, labais, skumjais Velnaģimī...

— Visu māju var izstaigāt, ne dzīva gara, un... Kas tad te, Elza, par izstādī!

Viņa lūko slēpt, bāzt nost no acīm. It kā būtu spēlējusies ar plīša lācīti. Jaunības atmiņu plīša lācīti.

— Es jau pati. Elzīn, šito mantību saliku te, plauktinā. Lai nemētājas un stāv. Bet zīmējumus sarullēju un nobāzu tinē. Gribi, parādīšu, kur.

— Nevajag, Guņastant.

Guņas pirksti groza drukno māla vāzīti.

— Tēvs jau vienādi teica, ka no tevis būtu iznākusi māksliniece.

— Nē, — Elza ātri saka.

— Kā «nē»? Redzi, kāds smukiņš!

— Tā nav māksla. To var katrs.

— Un kādas mākslas tad tu tagad taisi? Pa ķēki? Vai pa gultu?

Elza piesarkst kā uguns.

Guņa pacilā māla zaķīti.

— Rau, iesprādzis pie kakla. Aizlimē, citādi būs galva nost!

— Lai...

— Runā kā bērns... Es toreiz izskatīju visu smalki... tos tavus papīrus. Daugava un meži, Daugava un meži. Un tad teicu Jēkabam: tā tikpat kā tāda burvība. Dienām ej un skaties... Vai tad es Daugavu neesmu redzējusi? Atliku likām. Rudeņos, miglu laikā, tā ņem un nāk taisni pa logu iekšā. Bet, kad tā ieraugi uzzīmētu uz papīra...

— Aizvedīšu tevi uz Rīgu, uz muzeju.

— Mani? Tur jau visi smiesies, ja es... tāda iešu.

— Nevienas nesmesies.

Klēti krēslo.

— Nevienas nesmesies, Guņastant. Tur nāk dažādi cilvēki. Stai-gā stundām, sēž, klusē. Reiz redzēju, kā viena sieviete stāvēja pie gleznas, un viņai acis bija asaras.

— Raudāja?

— Jā.

— Un kas tad tur bija uz tās bildes, vai kaut kas briesmīgs?

— Nepavisam. Tikai viens vienīgs zils tālums... Tik bezgalīgs, ka sāp sirds.

Tumst un kļūst blāva arī mozaika uz strupās aprūsējušās naglas. Velnaģimja stikla acis raugās tukšas un aklas.

— Tēvs vienādi teica, ka tev nevajadzēja iet prom no tā kombinā-ta, Elza!

— Man apnika kopmītnē. Ja tu būtu redzējusi — lažas un plikas sienas, kā koncentrācijas nometnē.

— Būtu nobeigusies, jā? Nokristu un pagalam?

— Nezobojies, Guņastant! Man gribējās istas mājas, ne tikai dzelzs lažu.

— Tev gribējās pulierētu divguļamu karieti.

— Nav taisnība, nē... es Zani mīlēju un...

— Vai maz gads bija apkārt, kā šis apbedījums to ģenerāļa meitu, to, — kā viņu, — Ludmilu, un tu jau...

— Man bija žēl Sarmas. Viņa izskatījās gandrīz caurspīdīga. Kā svecīte. Tev, Guņastant, nevajag aizmirst, ka arī es uzaugu bez mātes.

Elzas rokas nervozi ņem vāzītes un māla figūriņas, liek plauktā. Stumj labi dziļi — tumsā, putekļos. Atpakaļ, atpakaļ. Lai nerēgojas.

Viņa runā neatskatīdamās:

— Un es vēl sapratu, ka īsta māksliniece no manis nekad neiz-nāks, tāpēc...

— Kā ieraudzīji Vanagu, tā uzreiz saprati.

— Man gribējās kādam darīt labu.

Satumst vēl vairāk. Velnaģimja acis vairs nav aklas, bet gluži melnas un atkal tādas kā parasti — skumīgas. Viņa noņem no nag-las arī mozaiku un iebāž plauktā. Stikla gabaliņi noskrapt pret dēli.

— Tu raudi, Elza? Nu, redzi, es, vecā mulķe, atvilkos un sabēdi-nāju... Nācu pēc gaļasmašīnas, bet te — māksla un dzīve, un sa-zīn kas vēl. Un tagad tu raudi.

— Nekas nav noticis, — Elza saka, greizi pasmaidīdama. — Viss jau bija — vakar un aizvakar, un vienmēr.

— Kas bija?

— Viss, Guņastant! Iesim uz virtuvi, sadabūšu gaļasmašīnu. Dzi-ves ir dažādas — labas un grūtas...

Pagalmā modrs un kluss kā sargs stāv pīlādzis.

— Un tavējā?

— Manējā? Nezinu... Neprotu iet kā tu — taisni, pāri un cau-ri. Vienmēr atskatos, stomos, mīnājos.

Virtuvē tumsa, siltums, klusums. Elza uzdedz gaismu.

— Sēdies, Guņastant!

— Kur tad nu es esmu tā soļojusi, kā tu saki: pāri un cauri? Uz kurieni?

— Tava dzīve ir vienkārša kā... kā daba. Tu vienmēr esi da-rījusi, ko iegribēji un...

— Ak Elzīn, Elzīn! Lai dievs nedod tev izbrist cauri tādām dūk-stīm, kādas man nācies brist. Tu domā, ka cilvēki kļūst nātres aiz viegla mūža? Nātres jau dzel tāpēc, ka ir sētmaļu augs, nīdēts un laukā plēsts. Aizstāvas kā prazdamas. Man dažreiz lenācis prātā: ja cilvēki sāktu nātres audzēt dobēs, mēslojot un laistīt, viņas ar laiku pārstātu dzelt. Varbūt ne tūlīt, pēc simts gadiem, pēc divi simti...

— Tev esot bijis nelāgs vīrs. Vai tas taisnība?

Guņa nopūšas.

Guņa klusē un domā, kavēdamās kaut kādās savās atmiņās.

— Nelāgs... Tu nezini, kas ir būt dzērāja sievai. Ar kādam ellēm mācītājs var iebaidīt dzērāja sievu? Kādas mocības solīt?

Elza klusē.

— Naktis pamosties: varbūt pārrodas? Nē, aiz loga tikai zari gra-binās. Pusnešus stiept mājās, lai nenosalst sniegā. Redzēt, kā žog-malē guļ un kā citi smejas. Smejas — bet tev ap sirdi, pati mani, aug un briest kā rūpūlaina vītola miza. Ļaunums. Iztecēja mani spēki kā ūdens no cauras krūzes, reiz pat sagriežas galvā, domāju, nostīšu un miers, beigas mokām. Stāvu ar cīri pie gultas galvgala, šis at-metis galvu, krāc, mēness spīd pa logu... Ko tu uz mani tik bailīgi skaties, Elza?

Guņa iesmejas — tumši, skarbi.

— Zināms, briesmīgi jau izklausās...

Viņa dziļi nopūšas, it kā atslābdama. Atsāk rāmi, neitekaizdama, jūtams, viss sen pārsāpējies, izdzisis, tikai, kad tā krietni savanda ar atmiņu kruķi, tad gan... atkal uzsit mazu, karstu, izplēnošu lies-miņu.

— Toreiz Oskars nesen kā bija nomiris ar difteriju. Un man li-kās — kāpēc tā, kāpēc vajadzēja nonikt tai nevainīgajai bērna dzīvi-bīnai? Kāpēc ne šim?... Pirms kara tādas šķiršanās jau nebija mo-dē, vienkāršiem ļautiņiem nepavisam. Apprecējies, un dzīvo kopā līdz kapam. Tu jau pazīsti manu karsto dabu, nudien, būtu vai nu šo beigu beigās nosūtusi, vai pati sev galu padarījusi, ja ne Mārtiņš... Bet tu saki «taisni» un «pāri», un «cauri»...

Klusums, ko neaizpilda nekas, tikai dziļi, mierīgi elpas vilcieni.

— Un pēc tam, Guņastant?

— Pēc tam? Pēc kara beigām, tad gan aizgājām katrs uz savu pusi... Kad atnesa vēsti, ka Mārtiņš kritis, šis bija galīgi piesūcies. Nekādi nevarēju viņam to iestāstīt. Kratu viņu aiz pleca: «Celies, Mārtiņš pagalam!» Bet viņš kaut ko murmulē — atceros kā šodien — tik savu un savu: «Aiziet, puķīt, pa dambi...» Un purinās aiz smiek-

liem... Kur šis tagad, vai maz dzīvs, vilks zina. Te no Jumpravas viens vīrs, kas strādā uz dzelzceļa, lopus vadā, bija aizdauzījies nez kur Kazahijā vai Uzbekijā, pilsētu pat nemāku izrunāt. Tur šo satīcis, bet tas jau pasen, gadi desmit bus, ja ne divpadsmit. Vai man šo vajag un vai šim mani?...

— Un vēlāk, Guņastant?

— Visu tu jau zini, Elziņ! Ko lai tev stāsta? Plēšos pa kolhozu. Iecēla par brigadieru. Par priekšniecību plikumam un tukšumam — stingri turējamies beidzamajā vietā rajonā. Ravos kā tērēta — man jau nebija nekā cita, ledeva mazu izbrāķētu zirgeli, ar ko braukāt pa brigadi, spalva uz muguras kā kūla, kušķiem nāk nost. Tā nu es braukāju ar iekaisušām acīm, aiz negulēšanas sarkanām. Atkūlās viendien tads spruksts no pilsētas — gludeni razierēts, smird pēc odekolona kā padauza, mapite lai padusē kā mācītājam bībele. Es pašlaik biju kūti, fermā. Šis ienāk, savācis sterbeles, lai nenotaisītos, un: kāpēc tas tā? un kāpēc tas šitā? Iesakuma es vēl neko. Bet, kad šis sāk pacelt balsi, kliegt, ka mums visiem trūkstot tā... nu tā entuziasma un ka mēs elementi esot... es kā paķeru mēslu dakšas un šim: «Uz vietas laukā! Uz šīs pašas lidzenas vietas!»

Guņa apraujas atjēgusies. Pirmais «uz vietas» noskan kā šāvieni. Otrais — lēni lido un krīt lejup kā sniega pārslas.

— Vēlāk šis stāstīja, ka esot draudējusi nodurt. Sekumus rokā jau man bija redzējuši arī citi, un redzējuši tāpat, kā šis izmeties no kūts laukā plēsumis... Man laimējās, mainījās laiki. Un tā... Viegli tiku cauri. Varbūt tāpēc, ka dēls kritis Sarkanajā Armijā, vai citādi... Tikai no brigadiera šefes noņēma, to gan... Un tu saki — «talsni», «pāri» un «cauri»... — viņa atkal atceras un pasmalda. — Tālāk jau tu zini vēl labāk. Tie astoņi gadi, ko sadzīvoju ar tavu tēvu — tagad, kad atskatās — laikam paši laimīgākie. No malas paraugoties, jau jocīgi rādās — sakūlušies divi veci cilvēki, kāda tur laime. Dzīvo tik un gaidi nāvi. Ne laulāti, nekā, tīri kauns. Sieva ne sieva, brūte ne brūte. Vai kā tavējais, Vanags, mani saukāja tai modīgajā, svešajā vārdā...

— Bet tēvs tevi sauca par Katīnu, Guņastant...

Laukā jau liela tumsa. Guņa Ziedulejās gaida sikas raudiņas un asariši, kas jāsamaļ kotletēm. Būtu jānes gaļasmašīna, jāsāk kaut kas darīt. Taču viņa sēž virsōs. Tāds jau tas sieviešu nikis — kā atnāk, tā nevar vien tikt projām. Bet varbūt viņai vienkārši šeit ir labi, šinī mājā, kur viņa kādreiz bijusi laimīga. Tās ir īpašas mājas, kur mēs esam bijuši laimīgi. Un ar arhitektūru tam nav nekā kopīga, itin nekā.

Bet tanī brīdī, kad Elza saka: «Bet tēvs tevi sauca par Katīnu...», Rīgā, Vanagu dzīvoklī, bikli un melodiski iestrīnāšas baltais, elegantais telefona aparāts. Vanags pašlaik sēž pie rakstāmmašīnas un «pārklapē» tulkojuma priekšpēdējās nodaļas beidzamo lappusi, jo tāds viņa ieradums — vēl vakarā pārrakstīt dienas paveikumu.

Tālrunis ieskanas vēlreiz. Viņš paceļ klausuli, strupī, nevalīgi atsaucas.

— Klausol!

— Zanis?

— Jā.

— Ko tu tik nelaiplns? Uzcēlu no gultas?

— Kas zvana?

Ausi kutina šie sīkle, sudrabainie smiekliņi. Protams, viņš pazīst. Pazina uzreiz. Viņu tikai šokē šī vēlā piezvanīšana, šis ķircinošais tonis. Telefons kā nekā.

— Uzmini!

«Viņai nevajadzētu teikt «Zanis» un teikt «tu»...»

(Bet kā tad, Zani Vanag?)

— Trīsreiz atjauts minēt! — viņa tincina.

— Ivonna?

— Tomēr...

«Pietiek pasēdēt divus vakarus pie kafijas tasītes, un sieviete jau iedrošinās tev zvanīt naktī uz dzīvokli, aizmirstot, kas ir viņa un kas esi tu...»

(«Pasēdēt pie kafijas tasītes»? Jums labpatīk apzīmēt to tik pieticīgi, Zani Vanag?)

Viņš nokremšojas.

— Ko tu dari, Zani?

«Kālab gan viņa man zvana?»

(Jums burvīgi pietāv šis aizkustinošais naivums, Zani Vanag!)

— Strādāju.

— Ail — viņa iesauca kā sabijusies, bērnišķīgi nopietni. — Es atvainojos.

Viņam negribot jāpasmalda.

«Viņa tēlo astoņpadsmitgadīgu meiteni, turklāt diezgan sekmīgi!»

— Spaidu «Kontinentālu» ar vienu pirkstu.

— Man vairs neuztici pārrakstīšanu?

— Vēlāk, kad pabeigšu galīgi. Neganti sasvītrots. Un tu jau zini, kāds man daktera rokkraksts. Atkal sajauksi «rietu» ar «lietu».

Viņa no jauna kaitinoši, aizrautīgi smeļ.

— Tu esi ļoti kritiski noskaņots... priekšniek!

«Priekšniek... Ahā, tālab zvana. Izdzirdusi. Redzams, redakcijā par to jau stipri runā. Droši vien plāpā, ka būšu stingrāks par Krēmertu. Un no turienes tad šis «ļoti kritiski noskaņots»»

Kādu brīdi klausulē valda gandrīz pilnīgs klusums. Tikai nez kur tālumā — varbūt Ivonnas istabā — skan radio.

Pēc tam atkal viņas balss:

— Brīnumains vakars.

Viņš paskatās. Balkona durvis vaļā. Ailē samtaini zils debesu četrstūris. Trolejbusam garām braucot, tas legalsmojas kā no tālas rūsas.

— Jā.

«Viņa dzīvo šepat triju kvartālu atstatumā...»

(Nevajadzētu pat mēklēt taksi. Vai ne, Zani Vanag?)

— Sodien Liliņa atnesa maijpuķītes. Uzlika uz galda man un sev, un...

— Ko tādu?

— Maijpuķītes. Un man uzreiz tā sakārojās kaut kur izbaukt. Tev rīt ir radosā diena, Zani?

«Tūlīt viņa gribēs, lai es viņu kaut kur vizinu. Tas ir tīrais neprāts, ko var izdomāt vienīgi sievietes smadzenes! Ja mūs redzētu kopā...»

— Ko tu gudro, Zani?

— Ko es varu gudrot? Man rīt jāraujas.

(Nopūta iznāca patiesi dabiska, Zani Vanag, patiesi...)

— Bet uz dažām stundām?

— Man vēlākais pirmajā jūlijā jānodod manuskripts.

— Pirmais jūlijs taču aiz kalniem!

— Un ar mašīnu kaut kas nav isti kārtībā, jāpaurķējas pa to. Laikam akumulatorā vaina.

— Tad gan, — viņa piekrit, tomēr nespēj noslēpt vilšanos.

Brīdi klusē kā pārdomādama, ko vēl pateikt, tad nomakta saka.

— Ar labunakti!

— Ar labunakti, Ivonna!

Pikstieni klausulē. Noknikšķ aparāta dakšiņa.

Tā.

Uz ielas kā saksofons brēc runcis. Galda lampas dūmakainā gaisma. «Kontinentāls» izkārīs baltu papīra mēli. Teikums pārtrūcis vidū, tai vietā, kad iestrīnāšās telefons! «Viņa ne...» Vanags sameklē ar acīm manuskriptā: «Viņa neteica neviena vārda.»

Viņš prātīgi spiež ar pirkstu taustiņu pēc taustiņa: «n-e-t-e-i-c-a...» Pfū, tul! Neneteica... Darbs dzēsamajai gumijai!

Ausi ķiķina un smeļ Ivonnas balss.

n-e-t-e-i...

«Jauka jau nu viņa ir, taču...»

...c-a-n-e-v-i-e-n-a...

Iztraucēja tomēr. Varbūt patiesi vajadzēja dot Ivonnai — sešas laipnas stundas uzsistu kā spēlēdamās. Bet, tikai pats pārrakstot, šitā spaldot pa burtam ar pāris pirkstiem, isti redzi buciņus. Negribas aizgrūst Skrubei jēlu...

...v-ā-r-d-a... punkts.

Lejā žēlabaini, kā spīdzināts sāk brēkt kaķis.

Tā, atkāpe.

Tālāk: «Viņa nespēja iedomāties, ka...» «Jupis zina, kas tas par vārdu? Ahā: «...ka Kirils...» Plaks-plaks-plaks...

Atgriežas vecā doma:

«Jauka jau nu viņa ir, tomēr principu pārkāpt man nevajadzēja...»

Plaks, plaks... strinkt, — noskan, rindai beidzoties.

«...un te nu ir sekas — zvana uz māju...»

— eū-ū-ū, veu, veū-ū-ū, — apakšā koncertē nelietīgie kaķi.

...k-a-k-i-r-i-l-s...

«Visu mūžu turējos pie labā čigānu principa — nezagt savas mājas tuvumā! Bet uz vecumu vai nu slinkums, vai piesardzības trūkums...»

Plaks, plaks, plaks...

«Ar laiku viss apnikst, un to, ko viegli pateikt, tā sakot, sievietei no malas, ir sasodīti grūti pasacīt kaimiņienei vai kolēģei, vai padotajai...»

— Eū-ū-ū-ū, — brēcieni kļūst sirdi saplusoši.

Plaks, plaks...

«Visātrāk un vissmagāk iekrīt ar romāniem darbā...»

— Eū-ū-ū...

«Nolādētā suga!»

Vanags nervozi pieceļas, pieiet pie balkona durvīm, lai tās aizvērtu. Pa ielu mīkstī aizslīd automašīna, iztraucēdama koncertētājus. Lejā, zem kājām, melnas, klusas kastaņas. Jā, kāds labs vakars! Vanags sameklē papīrosu, aizsmēķē. Pa dienu sasīlušie mūri lēni izstrāvo maigu siltumu.

Tumsā iegailas gruzdošais smēķa gals.

Ienāk prātā:

«Pilsētā nekad nav pavasara salnu.»

Atkal iekvēlojas papīross kā sarkana signāluguntiņa.

Pavasara salnas ir briesmīgas. Toreizējā nakts atmiņā palikusi kā viens vienīgs murgs. Kāpēc tas jāatceras?

Apdzīst apgaismots logs otrpus ielai.

«Vajadzēja tomēr aizstaigāt pie Ivonnas. Sagērbties un aiziet. Varbūt piezvanīt?»

Viņš paceļ klausuli — pie auss vienmuļais, mūžam modrais, dūcošais signāls.

«Būs par vēlu...»

Pirksts uzgriež: nulle-nulle-trīs Un bezkaislīgi laipna balss atbild: divdesmit trīs piecdesmit deviņas minūtes.

«Tiešām par vēlu! Būs aizgājis gulēt. Un labāk nevajag... vismaz pagaidām. Pašlaik man varbūt vajadzētu sabraukt uz ceļa visparastāko gailli, lai kaut kur kaut kam iešautos prātā šaubas par manu...»

Viņš atgriežas uz balkona, atkal stāv, atkal smēķē.

Apdzīst otrs logs. Tikai tieši iepretim aiz bleza aizkara viens viegli sārtens spīd kā ugunskurs nakts tumsā.

— Eū-ū-ū veū-ū...

Atsākas. Te nu bija labā, mierīgā nakts! Iztraucēts no dziļā, it kā pārdomu pilnā klusumā, viņš ierasti pairoņiz:

«Un kopš kura laika esmu sācis izcēlties ar īpašu bailīgumu?»

Gruzdošā tabaka iekvēlojas un dzīest, iekvēlojas un dzīest. Viņš nokrata pelnus pāri margām. Ironija nepalīdz — savāds iekšējs satraukums, ko var noslēpt, bet nevar nomākt. Nervu, nervu uždod. Visu laiku zemapziņā it kā šķiet — kaut kas notiks, kaut kam jānotiek.

«Sliktas asociācijas, vairāk nekā. Divas reizes cēla par daļas vadītāju, un tikai trešajā...»

Trolejbusi vairs neiet, un šķietamā rūsā nelegalsmo debesis. Pilsē-

tas debesis — zilas un blīvas kā vadmala, Pēkšņi satumst arī iesārtais logs pāri pretim, un viss nams otrpus ielai legrimst tumsā.

«Ir. Ir jau noticis! Jurgis... Tieši tagad!»

Tālumā basā dūc kaut kāda automašīna.

«Mani vienkārši vajā nelaiques ēna. Divdesmit trīs gadus viņš varēja likties mierā un nu uzreiz...»

(Kas tad neliekas mierā, Zani Vanag?)

Viņš attopas, dziļi ievelk dūmus un aizkāsējas. Mašīnas rūkoņa pakāpeniski pastiprinās. Viena vienīga dobja skaņa nakts klusumā — aug un tuvojas.

«Vai Jurgis zina, ka Barons nav viņa tēvs?»

Tad, kad šķiet, ka sudrabainais saldētavas furgons iebražīsies namā, kur uz ceturtā stāva balkona stāv Vanags, skaņa sāk norimt. Attālinās, attālinās... izdzīst.

Eū-ū... veū-ū-ū...

Atkal atsākas.

Gribas nosviest lejā kādu puķupodu... Bet toreiz, salnas naktī, bija baigi tieši no klusuma, gribējās, lai vismaz kāds vai kaut kas... Papiross izsmēkēts, viņš aizsviež to — ogleite vēlreiz iekvēlojas un nozūd kā bezdibeni.

«Mieru! Vēl nekas nav pierādīts...»

Sametas vēsi, un viņš atgriežas istabā.

«Vēl nekas nav pierādīts, pirmkārt...»

Viņš papēm zīmuli un ievelk treknu krustu manuskriptā tai vietā, līdz kurai pārrakstīts — krustu teikuma vidū aiz vārdiem «...ka Kirils...»

«Nekas nav pierādīts, pirmkārt. Otrkārt: ja Noras vecāki miruši — kas ir gandrīz vai droši — tad to zina tikai viņa un es... tātad vienīgi es. Treškārt...»

(Nu, treškārt... ceturtkārt... Drošāk, Zani Vanag! Piektkārt...)

Zilas un skumjas pretim raugās Noras acis, un viņam kļūst kauns.

«Kas ar mani notiek? No kurienes šī bābiskā sentimentalitāte? Vismaz diviem vīriešiem no katra desmita ir šādi mazi, nu grēcinī, tur nav nekā... Vienīgi Sarma un Jurgis, vienīgi tas... Tas ir kaut kas neiedomājams... kaut kas gluži pretēdabisks. Aizvest viņu no Viršiem? Uz kuriem? Uz Jaltu, uz Koktebēli, uz Chaltubo... Smieklīgi! Pēc mēneša būs jābrauc atpakaļ...»

(Mieru! Patiesi, kas ar jums noticis, Zani Vanag? Tā jau ir panika! Neaizmirstiet, ka slimojāt ar stenokardiju. Es jūs vienkārši nepazīstu. Ir tāds latviešu sakāmvārds: «Ballēm lielas acis.» Iedzeriet zāles! Tableti validola, vai lumināla, vai, starp mums runājot, vislabāk glāzīti konjaka. Nu tā. Nūdien, ja ieceršana vēl kavēsies, jūs kļūstiet arī vēl par neiropatologa pacientu, jo nekas tik ļoti nesasaldē cilvēka spēkus kā pastāvīgs, neizlīnās pilns sasprindzinājums.)

Viršu virtuvē vēl deg uguns — nežēlīgi spoža, kaila spuldze — un Elza kavējas atmiņās:

— Biju pieradusi pie savas nākotnes, Guņastant. Tā staigāja visur man līdzī kā liels uzticams suns. Kad citas meitenes minēja un un zilēja, kurp iet un ko iesākt, jutos pārāka, vecāka. «Ak, kaut mums būtu tāds talants kā tev!» man skaudīgi telca, jo Mākslas akadēmija likās vilinoša un noslēpumaina. Aizbraucu kā spārns, bet neizturēju eksāmenus. — Viņa brīdi paklusē. — Krāsaino cerību balonu visi bija pūtuši itin brangi — radi, draugi un skolotāji, bet, kad pāri palika lengana gumijas lupatiņa, tad tā nu palika man vienai...

— Visi vainīgi, tikai tu ne?

— Es nevalnoju nevienu. Neviens it kā nav vainīgs, visi it kā gribēja labu — citi un es pati — un sliktu negribēja neviens. Tikai no tā itin nekas neklūst ne labāk, ne citādāk.

— Tu runā kā simtu gadu veca. It kā neko valrs nevarētu sagaldīt priekšdienās.

Klusums.

— Zini, Guņastant, kāds ir pats skumjākais vārds pasaulē? — Nu, nu?

— Bija...

Rīgas dzīvoklī vēl deg uguns — dūma, maiga gaiss, ko met moderna galda lampa ar slaidi izliektu gulbja kaklu, un Vanags, drusku nomierinājies, kavējas atmiņās:

«Viņa man nekā neatbildēja uz vēstuli, bet naudas pārvedumu atsūtīja atpakaļ. Un ko lai viņa būtu atbildējusi? Pārmetusi? Draudējusi? Rakstīju, ka esmu precējies ar Ludmilu, un, patiesību sakot, tas bija tikai dienu jautājums... Es viņai nekad netiku neko solījis. Un par to, ka mani slēpa un baroja tur, Dārdedzēs... par visu es pamazām būtu samaksājis...»

Vai tagad viņa grib man atlekties, iebāzt sprunguli riteņos, lai baidzot triumfētu?...

(Zani Vanag, atjēdzieties! Kāda atreibība, kāds triumfs! Viņa taču mirusi.)

«Tā jau ir,» domā Vanags.

(Un viņa jūs netraucēja visus šos gadus, tas nav maz. Nu, tikai tā vienīgā vēstule! Viņai tur nevajadzēja rakstīt, ka māsas vīrs notiesāts uz divdesmit pieciem gadiem. Atzīstieties, šī ziņa jūs pārbiedēja daudz vairāk nekā vēsts, ka jums ir dēls! Likās, ka ir diezgan nelaiques jau ar to vien, ka Leons bijis leģionā, vai ne?)

«Tā jau laikam ir,» viņš atkal piekrīt.

(Ja nebūtu šīs ziņas, varbūt jūs būtu aizbraucis uz Dārdedzēm, kā solījāt? Vismaz tik daudz taču jūs solījāt?)

Klusums

(Atminieties, kādreiz jūs sacījāt, ka Noru mīlat. Vai nebija tā?)

«Viss palet...» — viņš rezignēti domā.

(Bet vai jūs arī netaicāt: «Tas viss ir bijis manā mūžā...» Tiesa, tiesa, citā sakarībā un citā reizē — tosvētdien uz celma, stīgas malā, Pīvīnam).

Vanags atkal klusē

Debesis aiz loga ir rāmas un tumšzilas.

«Vajag domāt par ko citu...»

— Es tevi pavadīšu, Guņastant.

Elza izdzēs elektrību, abas iziet naktī. Debesis ir rāmas un tumšzilas. Smiltis čirkst un gurst zem kājām.

— Tev nebūs bail vienai nakt atpakaļ?

— Esmu pieradusi.

Ļoti tālu, droši vien Naģes biežokņos, tik tikko dzirdami loka balss lakstīgala.

— Vai tev gadījies kādreiz pieiet tā pavisam pavisam cieši klāt un redzēt?

— Ko tādu?

— Lakstīgalu pogojam.

— Nav vis. Tur, pie Jēkabpils, tai kolhozā, kur es... ha-hā... ar sekumiem nobaidīju pilnvaroto, dziedāja pat dārzā. Bet redzēt dabūju tikai pa tādu gabaliņu. Kā pieiet klātāk, tā šai knābis ciet...

— Man arī nekad.

— Tu esi kā bērns, Elza.

Vanags pasniedzas, nospiež galda lampas slēdzi, un, kad istaba satumst, apsedzas un cenšas aizmigt.

«Vajag domāt par ko citu...»

Augšstāvā ieraudas bērns, nodīp viegli, ātri solī.

«Vajag...»

Ak jā, pēc pusotras nedēļas būs Elzas dzimšanas diena.

Reizumis zem balkona pusbalsi lečabas kastāņa, jo laikam pa drusku ceļas vējš.

Dzimšanas dienas patiesi ir laba lieta, patiesi, īpaši, ja iekrīt istajā reizē. Lietišķas domas tek pelēkas un vienādas, un paklausīgas kā aitas, drūzmējas sprogairām mugurām, pudz un kust. Tām nav stirnu graciozo kāju un samtaini brūno acu, toties tās neaizdīp pār noru uz neatgriešanos — tās var cīrpt, slaukt un pat nokaut, ja vajadzīga gaļa.

7. nodaļa

Svētdienas vakarā, patiesību sakot, jau naktī, kad viņi paliek vieni, Vanags par to ieminas Elzai:

— Ak jā, Elziņ, nākamsestdien es atvedīšu līdzī dažus cilvēkus.

Viņa sēž pie spoguļa — līdzās blodiņa ar siltu ūdeni, matu ruļļi kastītē, balta ķemme. Elza sukā matus pa šķipsnai un uztin. Viņš redz Elzas plecu halātā, augšup paceltu roku, ausi un vienu vaigu. Ko cilvēks domā, to nevar noteikt pēc pleca puķainā halātā, sērtas auss un pabāla, apaļa vaiga.

— Ko tu par to saki, Elza?

Viņa atskatās — pelēkās acis raugās Vanagā. Pirksti staipa un knībina gumiju, nevarēdami sataustīt ruļļa gropīti.

— Tieši manā dzimšanas dienā?

Vai tas ir pārmetums? Vai iebildums? Katrā ziņā atsaucība tā nav.

(Turpmāk vēl)

Esperanto — starptautiska palīgvaloda

(11. lekcija)

PRIEVĀRDI — PREPOZICIOJ

Esperanto valodā ir šādi prievārdi:

Al — pie, uz: kuri al la celo — skriet pie mērķa; iri al la urbo — iet uz pilsētu; rigardi al la strato — skatīties uz ielu. Al lieto arī datīva apzīmēšanai: donu al mi — dodiet man; diru al li — sakiet viņam; deziri bonon al iu — vēlētu labu kādam. Konforma al — piemērots kam: simila al — līdzīgs kam; egala al — vienlīdzīgs kam; spite al — par spīti kam; aliĝi — pievienoties; alveni — pienākt; alporti — atnest; aldoni — pielikt klāt, pievienot; alproprigi (propra — savs) piesavināties.

Anstataŭ — vietā: oni povas uzi citronon anstataŭ vinagro — var lietot citronu etiķa vietā; vi dormas anstataŭ labori — jūs gulat tā vietā, lai strādātu. Anstataŭi — atvīti; mielo anstataŭas sukeron — medus atvīti cukuru; anstataŭigi — likt vietā, apmainīt; anstataŭigi laboristion per laboristo — strādnieces vietā likt strādnieku. Anstataŭ tio — tā vietā.

Antaŭ — priekšā, pirms: antaŭ la domo staras arbo — mājas priekšā stāv koks; paroli antaŭ la publiko — runāt publikas priekšā; la kunveno finiĝis antaŭ la deka — sapulce beidzas pirms desmitiem; li forveturis antaŭ tri tagoj — viņš aizbrauca pirms trim dienām. Antaŭa — priekšējais, iepriekšējais: la antaŭa parto de aŭtomobilo — automobiļa priekšdaļa; la antaŭa semajno — iepriekšējā nedēļa. Antaŭe — iepriekš, vispirms: antaŭe pripensu, poste agu — vispirms apdomā, pēc tam dari. Antaŭdiri — pareģot; antaŭforigi — novērst; antaŭsenti — nojaust; antaŭtuko — priekšauts; malantaŭ — aiz: malantaŭ si li aŭdis krimon — aiz sevis viņš dzirdēja kliegzienu.

Apud — pie, tuvumā: apud la domo — mājas tuvumā. Apuda — blakus esošs: li loĝas en la apuda domo — viņš dzīvo blakus esošajā mājā.

Ce — pie (norāda uz vietu, laiku): sidi ĉe la fenestro — sēdēt pie loga; ĉe la maro — pie jūras; ĉe la tagiĝo — dienai austot; ĉe la komenco — sākumā; dormi ĉe malfermita fenestro — gulēt pie atvērta loga; brakon ĉe brako — roku rokā. Ceme — pie rokas; ĉeestanto — klātesošais.

Ĉirkau — ap, apkārt: la Tero rondiras ĉirkau la Suno — Zeme riņķo ap sauli; ĉirkaŭ la deka matene — ap desmitiem no rīta; ili loĝas tie ĉirkaŭ dek jaroj — viņi dzīvoja tur apmēram desmit gadus; Li havas ĉirkaŭ sesdek jaroj — viņam ir ap (apmēram) 60 gadu. Ĉirkaŭajo — apkārtne; ĉirkaŭiri — apiet apkārt; Ĉirkaŭpreni — apkampt.

Da — apzīmē daudzumu, mēru, svaru: glaso da akvo — glāze ūdens; dek du jaroj da laboro — divpadsmit gadu darba; multe da — daudz; malmulte da — maz.

De — no. Prievārds de norāda uz:

— piederību: la libro de Petro — Pētera grāmata; la kanto de birdoj — putnu dziesma;

— izejas punktu: la vazo falis de

la tablo — vāze nokrita no galda; viŝi la ŝviton de la vizaĝo — slaucīt sviedrus no sejas; de mateno ĝis vespero — no rīta līdz vakaram; — darbības subjektu (darītāju) aiz ciešamās kārtas divdabjiem: la tero estas kovrita de neĝo — zemi apklāj sniegs; la pakajo estas sendita de mi — sāni esmu sūtījis es; — darbības objektu: mortigo de homo estas krimo — cilvēka nonāvēšana ir noziegums; la preparo de la venonta kongreso — nākošā kongresa sagatavošana;

— ģenitīvu: espluatado de homoj — cilvēku ekspluatācija; prezo de pano — maizes cena.

Gadījumos, kad de stāv aiz lietvārda, kas atvasināts no darbības vārda, var rasties pārpratumi. Piemēram, teikumā «transskribo (transkribi — pārrakstīt) de romano de tajpistino (tāpi — rakstīt uz mašīnas) nav skaidrs, vai runa ir par romānu, ko pārraksta mašīnrakstītāja, vai par mašīnrakstītājas romāna pārrakstīšanu. Tādēļ šādos gadījumos mēdz lietot izteiksmi fare de (fari — darīt), kas norāda uz darītāju: ekspluatado de homo fare de homo; nutrado (nutri — barot) de infanoj fare de iliaj patrinoj estas sana; akcepto (akcepti — pieņemt) de la kongresanoj fare de la ministro; mortigo de edzo (edzo — vīrs) fare de la edzino.

Dažas izteiksmes ar prievārdū de: meze de nokto — nakts vidū; komence de la mateno — sākot no rīta; kondiĉe de — ar noteikumu, ka; for de — prom no; sekve de — tālād (sekvi — sekot); ekde — sākot ar. Demeti — nolikt; defali — nokrist; deveni — izcelties no kā; devojiĝi — nomaldīties (noiet no ceļa); sin deteni — atturēties.

Dum — laikā, kamēr: dum du monatoj — divu mēnešu laikā; dum vi parolas, li dormas — kamēr jūs runājat, viņš gul. Dume — pagaidām: dume ni pri tio ne parolas — pagaidām mēs par to nerunājam. Dumviva membro — mūža biedrs; dumnokta irado — nakts staigāšana.

Ekster — ārpus: ekster la domo — ārpus mājas; tio estas ekster dubo — par to nav nekādu šaubu; ekstera flanko — ārējā puse; eksteraĵo — ārēnie; ekster tio — bez (ārpus) tā.

El — no: eliri el la ĉambro — iziet no istabas; vekti el dormo — pamodināt no miega; kio fariĝis el vi — kas iznācis no jums; ami el tuta koro — mīlēt no visās sirds; traduko el angla lingvo — tulkojums no angļu valodas; unu el ili — viens no viņiem.

El norāda arī uz materiālu, vielu: statuo el marmoro; vesto el flanelo; krono el floroj; pudingo el pomoj.

Eltiri — izvilkt, elmeti — izlikt, elpreni — izņemt, eltranci — izgriezt; elparoli — izrunāt; eltrinki — izdzert; ellerni — izmācīties.

En apzīmē vietu, kurā kas atrodas, vai laiku, kurā kas notiek: mi loĝas en Riga — es dzīvoju Rīgā; en la tago, kiam mi ŝin renkontis — dienā, kad es viņu satiku; en la venonta jaro — nākošajā gadā. En granda nombro — lielā skaitā; en kolero — dūsmās; enskribi — ierakstīt; envicigi — ierīn-

dot; enkasigi — iekasēt; enterigi — apbēdīt; endormigi — iemigt.

Ĝis — līdz: de la kapo ĝis la piedoj — no galvas līdz kājām; ĝis ĉi tie — līdz šejieni; līdz ŝai vietai; ĝis la morto — līdz nāvei; ĝis kiam — līdz kamēr; ĝisnuna — līdzšinējais.

Inter — starp: inter la levigo kaj la subiro de suno — starp saules lēktu un rietu; inter vivo kaj morto — starp dzīvību un nāvi; inter aliaj aferoj — starp citām lietām; interalie — starp citu; inter ni dirite — starp mums runājot; interkonsento — savstarpīga vienošanās; interkruciĝi — krustoties; internacia.

Kontraŭ — pret, pretim: batali kontraŭ milito — cīnities pret karu; unu kontraŭ la alia — viens pret otru; kontraŭ mi — pret mani; kontraŭa direkto — pretējs virziens; kontraŭa signifo — pretēja nozīme; kontraŭparoli — runāt pretim; kontraŭbatali — apkarot, cīnities pret ko.

Krom — bez, izņemot: krom mi — bez manis; neniu parolis krom li — neviens nerunāja, izņemot viņu; mi diras al vi nenion krom la plej pura vero — es nesaku jums neko citu, kā visticamā patiesību; krom tio — bez tam; kromseĝo — papildu krēsls (teātri).

PROVERBOJ

Se ĉiu balaos antau sia pordo, tiam en la tuta urbo estos ordo. Ne laudu la tagon antaŭ la vespero. Apud propra domo ŝtelisto ne ŝtelas. Apud plena mangotablo, ĉiu estas afabla. Restu tajloro ĉe sia laboro. Forĝu la feron dum ĝi estas varmega. Ne juĝu pri afero laŭ ĝia ekstero. Ne gutas mielo el ĉielo. Inter lupoj krii lupe. Inter generaloj parolu pri bataloj.

Vārdi: Se — ja; balai — slaucīt; ordo — kārtība; laudi — slavēt; ŝteli — zagl; afabla — laipns; tajloro — drēbnieks; fero — dzelzs; juĝi — spriest, tiesāt; afero — lieta; laŭ — pēc; guto — piliens; mielo — medus; ĉielo — debess; krii — kliegt; batalo — kauja.

VĀRDU ATVASINĀSANA

Ar piedēkli -uj- atvasina vārdus ar šādām nozīmēm:

— trauks, tvertne, kurā kaut ko glabā vai kurā kaut kas atrodas: kajujo — kafijas trauks; cukurujo — cukura trauks; monujo — naudas maki. Vārdi tejujo, kajujo un taml. var apzīmēt trauku, kurā glabā tēju, kafiju, vai trauku, kurā atrodas jau pagatavots dzēriens. Pārpratumu novēršanai lieto arī vārdus tekrucio (kruco — krūze), teskatolo (skatolo — lādīte, bundža), akvokruco u. c.;

— koks, kas nes auglus, uz kuriem norāda vārda celms: pomujo — ābele, piriĝo — bumbiere, ĉerizujo — ķirsis, vakciniujo — brūklenājs. Lieto arī vārdus pomarbo, pirarbo, ĉerizarbo (arbo — koks) un tml.;

— zeme, ko apdzīvo tauta, uz kuru norāda vārda celms: Francujo, Norvegujo, Hindujo, Italujo, Japanujo, Portugalujo. Šādā nozīmē lieto arī saliktušus ar vārdu lando (zeme): Angloloando, Finnlando, Pollando, Svedlando. Pēdējā laikā valstu nosaukumus aizvien biežāk darina ar piedēkli -i-: Bulgario,

Hungario, Latvio, Rumanio u. c. Ja valsts vārds nav atvasināts no tautas dzīvojošās tautas nosaukuma, tad piedēkli -us nelieto: Brazilo, Islando, Kanado, Kenjo, Meksiko, Maroko, Nederlando, Senegalo, Sovet-Unio u. c.

Patstāvīgi lietots ujo nozīmē trauks, tvertne.

Ko nozīmē vārdi: piprujo, salujo, supujo, konservujo, cigaredujo, citronujo, bananujo, vinberujo, tearbeto, fruktarbo, Grekujo, Svisujo, Danlando, Irlando, Germanio, Estonio, Uzbekio, Turkmenio, Egipto, Kenjo, Senegalo, Kongo.

KONVERSACIO PER TELEFONO — SARUNA PA TELEFONU

— Halo! Ću mi povas paroli kun Jano? — Tuj mi lin vokos. Atendu, ne formetu la aŭskultilon! — Dankon! — Halo! — Ću estas vi, Jano? Bonan tagon! Kiel vi fartas? — Dankon, Roberto! Nun jam estas pli bone. Mi ĝojas, ke vi telefonas al mi. — Mi volis paroli kun vi jam hieraŭ. Mi telefonis, sed neniu respondis. Kio? Kion vi diras? Mi malbone audas! Parolu pli laŭte! — Mi ja krias! Ću via telefono estas difektita? — Ne, la telefono funkcias normale. Estas Petro, kiu bruas apude. — Aŭskultu, mi aĉetis biletojn por la teatro, por la hodiaŭa prezentado. — Por la teatro? — Jes, por la teatro. Ću vi volas vidi tiun novan teatraĵon? — Jes, certe. Mi dankas vin. Estas tre agrable, ke vi pensis pri mi. Sed hodiaŭ vespere... Ću vi ne povis averti min pli frue? — Mi ja diris, ke mi hieraŭ telefonis kaj neniu respondis. — Nu bone, telefonu al mi ankoraŭfoje ĉirkaŭ la kvara horo. Ni interkonsentos pri renkontigo. — Bonege! Sed atentu la sonorilon! Estu hejme! — Bone! Ĝis baldaŭa revido! — Atendu, donu la aŭskultilon al Petro!

Vārdi: conversacio — saruna; per — pa; voki — saukt; formeti — likt prom; aŭskultilo — klausule; ĝoji — priecāties; laŭta — skaļš; difekti — bojāt; aĉeti — pirkt; averti — brīdināt; renkontigo — satikšanās; atenti — uzmanīt; sonorilo — zvans; atendi — gaidīt.

LETERO

Kara kamarado!

Mi trovis vian adreson la revuo «Nuntempa Bulgario». Vi skribas, ke vi volas korespondi kun esperantistoj el Sovet-Unio. Mi volonte estus via korespondanto. Mi estas 34-jara mekanikisto kaj laboras en granda elektrotehnika fabriko. Esperanton mi lernis antaŭ ok jaroj en kursoj. La kursojn gvidis Nina Vika. Si estas talenta instruistino kaj en Riga estas multaj ŝiaj lernantoj. La kurso daŭris tri monatojn. Ni lernis dufoje semajne. Post la fino de la kurso ni jam povis paroli Esperante. Pri kio vi interesiga? Mi volonte informos vin pri la vivo en nia lando.

Mi kolektas poŝtmarkojn. Ću vi ankaŭ estas filatelisto? Ću vi povas sendi al mi kelkajn poŝtkartojn kun naciaj kostumoj de via lando?

Via Georgio Briedis.

Vārdi: revuo — žurnāls; volonte — labprāt; daŭri — turpināties.

(Turpinājums sekos)

Šaha kompozīciju atrisinājumi

(E. Valciņa vadībā)

(«Zvaigzne» Nr. 6) Nr. 762. Autors paredzētais risinājums ir 1. Kd7, draudot 2. Tq5+ un 3. Lq7 mats. 1. ... Lq4 2. f8Z Lf5/Tf4 3. Zf7/qf4 mats. 1. ... Df1 2. Tc8 un 3. Tc5 mats. 1. ... Tq4 2. Te8 Df5 3. Zc4 mats. Bet beidzamā variantā 2. Te8 vietā baltie var arī turpināt 2. Tq4 (tagad draud 3. Lf4 mats) Df1 3. Te4 mats. Tā kā baltie var iztikt bez gājiena, 2. Te8, tad uzdevumam ir blakusrisinājums: pirmajā gājienā karalis var iet arī uz e7. Septiņi dalībnieki iekrita ar 1. f8D? Tq4! 2. Tq4 Dg6+!

Nr. 763. 1. Kq8 Kf5/kh5 2. Kf7/kh7 Kq4 3. Kq7 kf5/kh5 4. Lh3/Lf3 mats.

Nr. 764. 1. Lb8 T:b7 2. Da1+ Tq7 mats. Un gandrīz blakusrisinājums — 1. Da1 Lh3 2. b8L? Lq2 —, bet melno bandinieks galīgi apjucis, jo samainījis kustības virzienu.

Nr. 765. 1. e4 ar trijiem draudiem: 2. Zd6+, 2. Dd5+ un 2. Lf1+. 1. ... Tf:e4 2. Lf1+ Zd3+ 3. Ld3 mats. 1. ... Te:e4 2. Dd5+ Kc3 3. Db3 mats. 1. ... L:e4 2. Z:d6+ Z:d6 3. Dd4 mats. 1. ... Tf3 2. ef5+ un 3. Z:d6 mats. 1. ... Zd3+ un 3. D:d3+ K:b4 3. Db3 mats. Neder 1. Db2? Tq4+ 2. Zh6 Tq3 un mata nav. Neko nedod arī 1. Zc2? Td4!

Nr. 766. 1. Da5, draudot 2. Dc3+ Dc3 3. dc3 mats. Melniem cits nekas neatliek kā šahi ar zirdziņa novilksanu. 1. ... Zc4+ 2. Td6+ (vieniņi tā, jo pārējie risinātāji uzrādītie gājieni matu nedod, piem., 2. Zc7? Td5!) Ze5 3. Db4 mats. 1. ... Z:d3+ 2. Tf4+ (vispār šā uzdevuma variantos daudzi nopelņina mīnus punktus, arī šeit: 2. Zd6? Ze5! 3. Zf5+ Ke4) L:Ze5 3. T:(i) d3 mats. 1. ... Z:f3+ 2. Zd6! (šini vietā kļūda būtu 2. Zc7? Td5!) L:d6+ /Ke5/ Ze5 3. Tf4 /Tg6/ Zf5 mats. Arī pēc 1. ... Zf7/Zg6+ seko tāpat 2. Zd6! Bet, ja melnie aizstāvēs ar 1. ... Zd7+, tad tikai 2. Zc7! (šeit iekrita vairāki spēcīgi risinātāji, uzrādīt 2. Zd6?, ko atspēko 2. ... Ke5!) Ze5/Ke5 3. Zg6/Te6 mats. Tagad vēl apskatīsim gadījumus, ar kuriem mūsu šaha draugi iekrita: 1. Ze3? Zh4 2. Kh4 Th8+3? 1. Zb4? Lc7 2. Zb4 Da4! 3. ? 1. Zb4? Td5 2. D:e5+ (2. Zc6+ 3. Td6+ Ze5) L:e5+ 3. ? 1. Zb4? atspēko arī vienkāršais 1. ... D:a4.

Nr. 767. Pirmais risinājums: 1. Df4 e4 2. Ld4 f7 mats. Otrs risinājums: 1. Df5 e3 2. Zd5 Zc4 mats.

(«Zvaigzne» Nr. 8.) Nr. 768. Dulberga uzdevumā matu četros gājienos var pieteikt astoņpadsmit dažādos veidos, tas ir, pēc jebkura balto pirmā vilciena, izņemot karaļa gājienus. Un tas viss tāpēc, ka mats panākams jau trešajā

gājienā ar vienkāršu paņēmieni no šaha ābece: 1. Te4/5 Kd8/f8 2. Tc4/q4 Ke8 3. Tc8/g8 mats. Jā, autors nemaz nav pārbaudījis savu darbu (6+6 punkti).

Nr. 769. Uzdevumā uz b5 izlaists melno bandinieks, tāpēc iespējams pašmats jau trešajā vilcienā: 1. Dc1 D:d3 2. Dc4+ D:c4 3. Zc7+ D:c7 mats. Autors risinājums: 1. De2 D:d3 2. Dh5+ Df5 3. Df7+ De6 4. f3! D:f7 5. Ze7+ D:c7 mats. (6+6 punkti).

Nr. 770. 1. Kd4 f5 2. Ke5 f4+ 3. Kf6 f8D mats. Pareizais mats gaidīja centrālā pagriežot gaidiņu par 180°, atkal dabūjam pareizo matu, simetrisku pirmajam: 1. Ke5 c7 2. Kd5 c4+ 3. Kc6 c8D mats.

Nr. 771. Atrisinājumu skatīt pie uzd. Nr. 765., jo trijvilcis pārpratuma dēļ iespēsts otrreiz.

Nr. 772. Vairāki dalībnieki mēģināja matot «ar varu»: 1. Tb1+? D:b1 2. T:b1+ K:b1 3. Lb3 Th8+! (pēc 3. ... Lg6?? mats sešos gājienos sanāk) 4. L:h8 Lg6 5. Da2+ Kc1 6. Da1+ Lb1 7. Da3 mats, bet mazliet par vēlu. Neder arī 1. Db6? Lg6 2. L:e3 d4! un balto karalim draud veseļa virkne šahu. Mēģinājumu 1. f3? atspēko tāpat bandinieka gājienš 1. ... c2!, vai arī 1. ... Tq4! Ja 1. Lb3?, tad 1. ... Db1! 2. Ld1 (pēc 2. Da3+ Db2 3. D:b2+ seko 3. ... cb2! 4. Tc8+ Lc3!) K:d1 3. T:b1+ Lc1 4. L:e3 Tc4! un mats divos gājienos nav sarežģīams. Vēl bija lepaties vairākiem risinātājiem gājienš 1. Lb5? Kd1! 2. Da1+ Lc1, kas tomēr matu sestajā vilcienā nedod. Risinājumā melno laidnis tiek aizvilināts savai dāmai priekšā, tādā veidā novajinot aisardzību un atļaujot pēc smago figūru upuriem pieteikt skaistu pareizo

matu: 1. De2 Lh5 (draudēja 2. Dd1 mats) 2. f3! L:f3 3. Db5 Le4 4. Tb1+! L:b1 5. Db2+! cb2 6. L:b2 mats. Ja 3. ... Le1, tad 4. L:e3+ Ld2

5. Tb1+, bet pēc 3. ... c2 seko 4. Tb1+ cb1D 5. Lb2+ utt.

Nr. 773. 1. Td5 Tf2 2. Te5 Zd5 3. Zc5 Tf4 mats. Tomēr mūsu žurnāla lasītāji atrada arī blakusrisinājumus: 1. Ke5 Kb8 2. Kd6 Kc8 3. Zc5 Zf5 mats, vai arī 1. ... Kb6 2. Za5 Lc6 3. Kd6 Zf5 mats. Autors labo uzdevumu, pievienojot melno bandinieku uz q6.

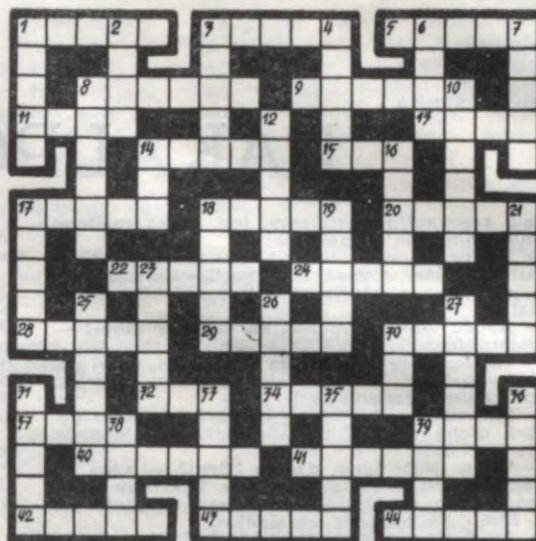
Soreiz 300 punktu robežu sasniedza desmito reizi E. Parāss Jelgavā 354 (9), sestoreiz A. Začars Rēzeknē 340 (5), PIEKTORĒIZ M. ROBENS (atēlā) Birzgalē 323 (4), ceturtoreiz V. Nukse Rīgā 346 (3), U. Jūgs Jelgavā 322 (3) un P. Roze Liepājā 316 (3), trešoreiz J. Steins Garkalnē 305 (2), otrreiz E. Kronbergs Valkā 313 (1), bet pirmoreiz J. Gertners Cesvainē 317.

Pārējo dalībnieku punktu stāvoklis: V. Svētīns Vabolē 295 (1), V. Seilums Aizputē 282 (4), I. Cizulis Islicē 279 (6), A. Bičiūšas Kļipādē 279 (1), K. Leitmanis Rīgā 279 (1), P. Aldermanis Otaņkos 276 (1), V. Bārda Apē 273 (2), R. Jēgeris Limbažos 267, V. Bērs Piltēnē 259 (3), G. Suhs Tukumā 259 (1), K. Jansons Kuldīgā 251, E. Pizāns Rēzeknē 251, G. Jēkabsons Rīgā 249, A. Usāns Viljānos 246 (2), J. Silinš Dundagā 245 (1), J. Zariņš Rīgā 241, A. Rūtiņš Valmierā 239, V. Baumanis Emburgā 231 (4), K. Jansons Rīgā 213, V. Rubenis Aļsunā 210 (1), A. Balodis Slokā 208 (4), A. Dreijers Liepājā 193 (5), J. Palejs Krapē 190 (5), H. Urbanovičs Skrīveros 183 (1), A. Kēvlis Bīkstos 182 (2), L. Skuja Rīgā 169, A. Vīrtmanis Rīgā 166 (4), J. Meldrājs Jēkabpilī 166 (2), L. Kārklis Rīgā 165 (2), F. Gansons Skrudnā 163, J. Čerps Liepājā 150 (1), A. Leitis Rīgā 149, Z. Dzenītis Kazdangā 147 (1), I. Eglītis Rīgā 147, D. Krēslinš Poltavā 147, A. Gruzdīns Rūjienā 142 (5), K. Klūge Rīgā 142, J. Gustiņš Aizputē 134 (1), B. Kangīzers Kursiņos 134, R. Rītums Jelgavā 126, I. Vīpmanis Jelgavā 119, K. Laiva Cēsīs 117 (1), I. Čurkste Rīgā 108, E. Berks Ventspilī 107, R. Truševskis Rīgā 102 (2), N. Salajevs Gulbenē 100 (8), N. Dambis Liepājā 99 (2), V. Jansons Talsos 95 (1), J. Brīniņš Skultē 95, E. Jukāms Rīgā 92 (2), A. Kikuts Rīgā 86 (2), Z. Zabarovskis Maskavā 85, A. Salna Matkulē 84 (1), A. Čāltis Salienā 80 (3), M. Dūrējs Rīgā 79 (1), A. Skuja Alūksnē 74 (2), A. Minke Berģos 67 (2), J. Grudulis Siguldā 66 (1), A. Krūmiņš Rīgā 64 (1), A. Jēgers Rīgā 58 (2), J. Gērmans Jēkabpilī 55 (9), A. Veiknieks Grobiņā 47, V. Volkševs Gaviezē 47, Z. Lakševičs Ventspilī 37 (1), R. Libeks Rīgā 18, V. Rabovics Aizputē 14, L. Kārklis Talsos 8 (1) un R. Eizvertiņš Zāleniekos 3.

Krustām šķērsām

TIKAI NO 7 ALFABETA BURTĒM.

Sastādījis P. Leps Valkā

HORIZONTĀLI: 1. Pirmā marksistiskā Viskrievijas politiskā avīze. 2. Kalni Eiropā. 5. Salauzts, sadragāts kuģis. 8. Sākums sākuma moments. 9. Impulsīvi pietvīkst. 11. Rieciens. 13. Latviešu kamerdziedones vārds. 14. Valsts vīrs kapitālistiskā lielvalstī. 15. Sporta klubs. 17. Senās Romas konsuls, kurš vadīja leģionārus pret Spartaka karaspēku. 18. Persona A. Briģaderes luģā. 20. Ar triecienu atvaira. 22. Upe PSRS Eiropas ziemeļu daļā. 24. Sinonīms vārdam «loti». 28. Krustvārdu miklās bieži pieminēti apūdeņošanas kanāli. 29. Tāļjūru zivs. 30. Vīletojo ūdeņu zivs. 32. Tēls vācu rakstnieka D. Veinlanda romānā «Rulamans». 34. Grieķu varonētkās pieminētā sala. 37. Sinonīms vārdam «klaidonis». 39. Šķēlnadžu īpatnējs apmatojums. 40. Lielums, vairums. 41. Sastaps. 42. Svešatnē miris latviešu dziedonis un dziedāšanas pedagogs. 43. Tautiska rotas lieta. 44. Saura gaismas plūsma.

VERTIKĀLI: 1. Populārs teiksmains lidojums. 2. Sievietes vārds. 3. Jēdziens, saistīts ar kinofilu. 4. Valsts Azijā. 6. Dabas parādība. 7. Aizjūga piederums. 8. Jēdziens, saistīts ar graudkopību. 10. Mezoziokās ēras pirmais periods. 12. Zilupes pieteka. 14. Rāisās. 16. Pārvaļājumu un transporta objekts. 17. Sinonīms ūdensputna nosaukumam. 18. Vērtņu piederums. 19. Auzamo stēļu piederums. 21. Sarežģīti akrobātiski numuri. 23. Sievietes vārds. 25. Tēls V. Lāča romānā «Uz jauno krastu». 26. Irklis. 27. Noslēgtas sabiedrības grupas Azijas valstī. 30. Odens krātuve. 31. Kādreizējais maksāšanas piederums. 33. Sīklopi. 35. Īpatnējs skelets. 36. Apzīmējums bīstamam, nedrošam pasākumam. 38. Laukuma mērs anglosakšu valstīs. 39. Lūklis

ZURNĀLA 18. NUMURĀ IEVIETOTAS KRUSTVĀRDU MIKLĀS ATRAK, AUGSTĀK, TĀLĀKI ATRISINĀJUMS

HORIZONTĀLI: 1. Tāls. 5. Toms. 7. Voronins. 8. Suki. 10. Sala. 12. Balaša. 14. Caune. 15. Sidlo. 16. Lūsis. 17. Smits. 18. «Starts». 21. Upes. 23. Boss. 25. Andreoli. 26. Ivko. 27. Auns.

VERTIKĀLI: 1. Tots. 2. Suvi. 3. Larka. 4. Ošins. 5. Tess. 6. Sēja. 9. Kauniste. 11. Andreiko. 12. Benks. 13. Asmuss. 19. Tidke. 20. Trose. 21. Ursi. 22. Sabo. 23. Biba. 24. Sils.

MŪĻI BIKSĒS

Biskajas jūras līcī ir neliela salīna Re. Agrāk tā bija slavena ar odiem, kas mocīja gan cilvēkus, gan dzīvniekus. Tādēļ vietējie iedzīvotāji saviem mūļiem suva biksēs, lai pasargātu no odiem.

Gāja gadi. Un, lūk, ar ķīmijas palīdzību odus salā iznīdēja, bet turienes mūļi vēl jo proļām staigā biksēs. Braukt pa salas teritoriju ar mūļi bez biksēm skaitās augstākā mērā nepieklājīgi.

PUSPUDU SMAGAS KARPAS

Pie pasniegtās pudelītes staidzas karpas — zivju barotāja Maksa Planka «audzēkne» Hamburgas institūtā. Uzreiz karpas izdzer apmēram četrī litri barojošā šķidrums un pēc tam apmierinātas aizpeld atpūsties. Trīs gados, kamēr karpas atrodas zivju novietnēs, tās no vārgiem mazuliem pārvēršas par puspuđu smagām zivīm.

MĀKSLĪGIE ZOBI AITĀM

Izrādās, ka nabadzīgajās Dienvidaustrālijas ganībās aitas cenšas noplūkt zāli līdz pašai saknei. Tāpēc dzīvnieka mutē nokļūst daudz smilšu, kas ļoti ātri saēd zobus. Lai saglabātu aitas, austrāliešu zootehniķi piedāvāja ielikt aitam mākslīgu žokli. Eksperimenti pierādīja, ka aitas ar nerūsējošo tērauda zobiem jūtas lieliski.

Vāku pirmajā lappusē — MŪSU OLIMPIETE HELENA RINGA.

ZAŅA LEGZDIŅA krāsu foto

Vāku ceturtajā lappusē — POLĀRAIS FUTBOLS HAMERFOSĀ. TROMSĒ SKAN ČETRU NĀCIJU HIMNAS.

GUNĀRA TIMERMAŅA krāsu foto

Redakcijas kolēģija: I. KLEPERS [galvenais redaktors], G. BIEZIS [atbild. sekretārs], R. LĀCE, V. LĀCE [galvenā redaktora vietniece], J. NIEDRE, L. PURS, H. RUKŠĀNS, J. STRADIŅŠ, S. VIRTMANIS.

Redakcijas adrese — Rīgā, Pērses ielā 16. Tālrūni: izziņas, korektoriem — 223079; galvenajam redaktoram — 223173; galv. redaktora vietn. — 221681; atbild. sekretāram — 220361; daļu redaktoriem — 225948, 228732; mākslīn. iekārtotājiem, tehniskajam redaktoram — 220122; fotogrāfam — 229941. Manuskriptus un fotooriģinālus atpakaļ neizsniiedz.

Mākslinieciskie iekārtotāji I. KĻAVA, G. EZERNIEKS.

Tehniskais redaktors L. LIZIŅŠ.

Общественно-политический и литературно-художественный иллюстрированный журнал «Звaйгзне» на латышском языке (г. Рига, Латвийская ССР). Журнал выходит два раза в месяц.

Izdevējs Latvijas KP CK Laikrakstu un žurnālu izdevniecība Rīgā, Pils ielā 23. Iespiests LPSR Ministru Padomes Preses komitejas Poligrāfiskās rūpn., pārvaldes tip. «Cīņa» Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Vāki un pielikumi iespiesti Latvijas PSR Ministru Padomes Preses komitejas Poligrāfiskās rūpn. pārvaldes Dobspiedes un poligrāfisko krāsu fabrikā Bauskas ceļā 31. Nodots salikšanai 1968. g. 12. septembrī, parakstīts iespiešanai 1968. g. 26. septembrī. Papīrs 70x108/16. 2+0,5 papīra loksns, 4+1 fiz. iespiedl., 5,6+1,4 uzsk. iespiedl., 9,39 izdevn. loksns. Tirāža 108 000 eks. Pasūt. Nr. 4535. Maksā 30 kap.

ZĒM ZIEMEĻ, NORVĒGIJAS POLĀRĀS SAULĒS

Tilts pāri Šērai Tromsē.

GUNĀRA TIMERMAŅA foto

Tromsē. Atbrīvotājus — kritušos padomju karavīrus pieminot.

